

Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas pētījuma IEA PIRLS 2021 pirmie rezultāti

A. Ozola, A. Geske, K. Kampmane

Latvijas Universitāte
Pedagoģijas, psiholoģijas un
mākslas fakultāte

IZGLĪTĪBAS PĒTNIECĪBAS
I N S T I T Ū T S

Latvijas Universitāte
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Izglītības pētniecības institūts

Antra Ozola, Andrejs Geske, Kristīne Kampmane

**Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas
pētījuma *IEA PIRLS 2021*
pirmie rezultāti**

Rīga 2023

Antra Ozola, Andrejs Geske, Kristīne Kampmane

Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas pētījuma IEA PIRLS 2021 pirmie rezultāti

Šajā grāmatā apkopoti un analizēti Starptautiskās izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācijas – IEA (*The International Association for Evaluation of Education Achievement*) Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas pētījuma PIRLS 2021 (*Progress in International Reading Literacy Study 2021*) pirmie rezultāti Latvijā nacionālā un starptautiskā kontekstā, kā arī parādīts Latvijas skolēnu sasniegumu salīdzinājums un tendences kopš 2001. gada.

Latvijā pētījums tika īstenots ESF projekta NR. 8.3.6.1/16/I/001 „DALĪBA STARPTAUTISKOS IZGLĪTĪBAS PĒTĪJUMOS” ietvaros, Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Izglītības pētniecības institūta pētniekiem sadarbojoties ar Izglītības un zinātnes ministriju. Pētījuma vadītāja Latvijā *Dr. sc. admin.*, profesore Antra Ozola.

Šīs grāmatas mērķauditorija ir izglītības politikas veidotāji un skolu vadītāji, mācību satura speciālisti, izglītības zinātnieki un praktiķi, skolotāji, atbilstošo studiju virzienu studenti un ikviens, kuram rūp Latvijas izglītības kvalitāte.

Šī ir sērijas “Starptautisko salīdzinošo izglītības pētījumu pirmie rezultāti” astoņpadsmitā grāmata, ko publicējis Latvijas Universitātes Izglītības pētniecības institūts.

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

ISBN (iespieddarbs) 978-9934-527-63-0
ISBN (elektronisks) 978-9934-527-64-7

© Latvijas Universitāte, 2023
© Antra Ozola, Andrejs Geske, Kristīne Kampmane 2023

SATURS

PRIEKŠVārds	4
PIRLS PĒTĪJUMS UN TĀ IETVARSTRUKTŪRA.....	5
1.1. Par PIRLS pētījumu	5
1.2. Par lasītprasmi un tās mērīšanu PIRLS pētījumā.....	6
PIRLS PĒTĪJUMA IZLASE UN DALĪBNIKI	11
2.1. Pētījuma dalībnieki Latvijā	11
2.2. Starptautiskie PIRLS 2021 dalībnieki.....	13
LATVIJAS SKOLĒNU LASĪTPRASMES SASNIEGUMI	15
3.1. Latvijas sasniegumi starptautiskā kontekstā	15
3.2. Latvijas skolēnu lasītprasmes sasniegumu analīze nacionālā kontekstā... 19	
LASĪTPRASMES SASNIEGUMI ATKARĪBĀ NO SKOLĒNU DZIMUMA	27
LASĪTPRASMES SASNIEGUMU SADALĪJUMS PA LĪMEŅIEM.....	33
LASĪTPRASMES SASNIEGUMI ATKARĪBĀ NO LASĪŠANAS MĒRĶA	39
SKOLĒNU LASĪTPRASMES SASNIEGUMU ANALĪZE KOGNITĪVAJOS LĪMEŅOS ..	43
SKOLĒNU ATTIEKSME PRET LASĪŠANU.....	49
REZULTĀTI UN SECINĀJUMI.....	53
LITERATŪRA	54
INFORMATĪVĀ TEKSTA PARAUGS – „KUR IR MEDUS?”	55
UZDEVUMI SKOLĒNU LASĪTPRASMES NOVĒRTĒŠANAI PAR TEKSTU „KUR IR MEDUS?”	60
SKOLĒNU BRĪVO ATBILŽU VĒRTĒŠANAS VADLĪNIJAS TEKSTAM „KUR IR MEDUS?”	65

PRIEKŠVārds

Šī grāmata paredzēta Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas pētījuma *PIRLS 2021 (Progress in International Reading Literacy Study 2021)* pirmo rezultātu publiskošanai Latvijā. Tās mērķauditorija ir izglītības politikas veidotāji un skolu vadītāji, mācību satura speciālisti, izglītības zinātnieki un praktiķi, skolotāji un atbilstošo studiju virzienu studenti. *PIRLS* pētījumu pasaulē organizē Starptautiskās izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācija *IEA (The International Association for Evaluation of Education Achievement)*. Latvijā pētījums tika īstenots ESF projekta NR. 8.3.6.1/16/I/001 „DALĪBA STARPTAUTISKOS IZGLĪTĪBAS PĒTĪJUMOS” ietvaros, Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Izglītības pētniecības institūta pētniekiem sadarbojoties ar Izglītības un zinātnes ministriju. Nacionālā pētījuma vadītāja Latvijā ir *Dr. sc. admin.*, profesore Antra Ozola. *PIRLS 2021* pētījumā piedalījās vairāk nekā 400 000 skolēnu, viņu vecāki, skolotāji un skolu direktori 56 pasaules valstīs.

Starptautiskais ziņojums, publiskojamie pētījuma instrumenti un pētījuma datu bāze pieejami *TIMSS & PIRLS* Starptautiskā pētījumu centra tīmekļa vietnē <https://pirls.bc.edu/>.

2021. gadā *IEA PIRLS* pētījumam aprit 20 gadi. Kopš 2001. gada pētījums ir noticis piecos ciklos ik pa pieciem gadiem. Pateicoties pētījuma uzbūvei, pētniekiem visā pasaulē ir iespēja iegūt salīdzināmus datus 20 gadu pārskata periodā par visām dalībvalstīm. Latvija iepriekš piedalījies trijos *PIRLS* pētījuma ciklos – 2001., 2006. un 2016. gadā, tādējādi Latvijai kopumā šis bija 4. pētījuma cikls.

Ietekmi uz pētījuma norisi pasaulē šoreiz atstājusi *COVID-19* pandēmija. Dalībvalstu atšķirīgie skolu klātienes mācību ierobežojumi liedza 20 no 56 dalībvalstīm, tai skaitā Latvijai, īstenot *PIRLS 2021* pētījumu tam paredzētajā laikā – 4. mācību gada (klases) pavasarī. Latvija līdzās 14 citām dalībvalstīm pieņēma lēmumu *PIRLS 2021* pētījumu veikt 5. mācību gada (klases) sākumā, bet piecas pētījuma dalībvalstis atlika pētījumu par vienu gadu, tādējādi saglabājot gan tradicionālo pētījuma laiku, gan arī nodrošinot, ka tajā piedalās 4. mācību gada (klases) skolēni.

Latvijā *PIRLS 2021* pētījums bija pirmais starptautiskais salīdzinošais izglītības pētījums, kurš tika veikts pēc jaunā mācību satura (projekta *Skola2030*) ieviešanas.

Pētnieki izsaka lielu pateicību visiem iesaistītajiem par pētījuma veikšanā ieguldīto darbu un atvēlēto laiku – 4369 Latvijas skolēniem, viņu vecākiem, skolotājiem un skolu direktoriem, Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes studentiem un darbiniekiem: Izglītības pētniecības institūta direktorei doc. R. Kiseļovai, projekta vadītājam Latvijas Universitātē prof. A. Kangro, A. Auziņai, M. Bitenieci, E. Bogdanai, I. Būdnieci, D. Minčenokai, M. Pavlovam, J. Petuhovai, M. Petuhovam, O. Polei, S. Rankai, N. Repinai, R. Šķērstiņai, B.B. Sipjaginai, A. Vāczemnieci, E.A. Zanderei, E.L. Zanderei, V. Zanderei, I. Ziediņai, I. Zīlei, E. Zurkovam un citiem pētījuma štata un ārštata veicējiem un atbalstītājiem.

1.1. Par PIRLS pētījumu

PIRLS pētījums izveidots, lai palīdzētu tā dalībvalstīm uzlabot lasīšanas mācīšanas un mācīšanās kvalitāti. Pētījuma mērķis ir sniegt nozīmīgu informāciju par to, kā uzlabot mācīšanu un mācīšanos, lai palīdzētu skolēniem kļūt par izglītotiem un pašpietiekamiem lasītājiem (Mullis et al., 2017).

PIRLS pētījuma ietvaros skolēnu lasītprasmes mērījums tiek veikts 4. klasē, jo tiek uzskatīts, ka tas ir vecums, kad skolēns ir beidzis mācīties lasīt un sāk lasīt, lai mācītos. Lai pētījumā varētu izmantot informāciju par kontekstu, kādā skolēni apgūst lasītprasmi, *PIRLS* instrumentu komplekts ietver ne tikai skolēnu testus lasītprasmes novērtēšanai, bet arī skolēnu, viņu vecāku, skolotāju un skolas direktoru aptaujas, kas ļauj izvērtēt gan skolēnu mācību darba kontekstu, gan apkārtējās vides ietekmi uz sasniegumiem. Līdz ar to dati, kas tiek iegūti Starptautiskajā lasītprasmes novērtēšanas pētījumā, tiek izmantoti ne tikai, lai novērtētu skolēnu lasītprasmi, bet arī lai novērotu sasniegumu progresu laikā un saistītu rezultātus ar skolēnu mājas un skolas vides faktoriem, tādējādi iegūstot informāciju par izglītības uzlabošanas iespējām.

Starptautiskais lasītprasmes novērtēšanas pētījums *PIRLS* pasaulē pirmo reizi notika 2001. gadā un kopš tā laika norisinās katrus piecus gadus. *PIRLS* pētījumā piedalās vairāki desmiti pasaules valstu. Katrā pētījuma ciklā dalībvalstu skaits un sastāvs mainās, tomēr tam ir tendence aizvien pieaugt. *PIRLS 2021* pētījumā piedalījās 56 valstis (Mullis et al., 2023).

Līdz 2023. gadam *IEA PIRLS* pētījuma ciklos Latvija piedalījies četras reizes – 2001., 2006., 2016. un 2021. gadā, izlaižot 2011. gada pētījuma ciklu. Pateicoties šiem mērījumiem, ir iespējams iegūt arī datus par skolēnu lasītprasmes izmaiņu tendencēm valstī 20 gadu laikā.

Starptautiski *PIRLS* pētījuma organizēšanā un īstenošanā iesaistīti vairāki pasaules mēroga izglītības pētniecības centri:

1. pētījumu vada *TIMSS & PIRLS* Starptautiskais pētījumu centrs Bostonas koledžā Amerikas Savienotajās Valstīs,
2. sadarbību nodrošina Starptautiskās izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācijas *IEA* Sekretariāts Amsterdamā,
3. darbu ar pētījuma datiem vada Starptautiskās izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācijas *IEA* Datu apstrādes un pētījumu centrs Hamburgā,
4. pētījuma dalībnieku izlašu veidošanu līdz 2023. gadam koordinēja Kanādas Nacionālā statistikas aģentūra,

Latvijā kopš 2001. gada *PIRLS* pētījumu īsteno Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Izglītības pētniecības institūts.

PIRLS 2021 pētījuma datu savākšana Dienvidu puslodes dalībvalstīm bija plānota 2020. gada rudenī un Ziemeļu puslodes dalībvalstīm – 2021. gada pavasarī. Šajos plānos korekcijas ieviesa *COVID-19* pandēmija, kuras rezultātā datu savākšana šajā pētījuma ciklā notika trijās grupās – daļa valstu testēja skolēnus pēc plānotā grafika, daļa – 2021. gada rudenī (pusgadu vēlāk nekā plānots, testējot izlases skolēnus 5. klases rudenī), bet vēl daļa – gadu vēlāk (testējot 4. klases). Šie apstākļi aizkavēja pētījuma rezultātu paziņošanu, un tā notika nevis 2022. gada decembrī, bet 2023. gada maijā.

Šis bija pēdējais *PIRLS* pētījuma cikls, kurā skolēnu testi bija iespējami arī papīra formātā. Nākamajos ciklos plānots testēšanu veikt tikai digitāli.

PIRLS pētījuma ietvaros tiek sagatavots un publicēts ne tikai starptautiskais ziņojums par pētījuma rezultātiem (Mullis et al., 2023) un katrai dalībvalstij savi nacionālie ziņojumi, bet arī īpaša *PIRLS* Enciklopēdija (Reynolds et al., 2022), kurā iekļauta informācija par visu dalībvalstu izglītības sistēmām un katras valsts specifiku: gan ģeogrāfiskā stāvokļa ziņā, gan iedzīvotāju, gan ekonomikas, gan arī konkrēti lasītprasmes mācību aspektā.

1.2. Par lasītprasmi un tās mērīšanu *PIRLS* pētījumā

Jēdziens *lasītprasme* *PIRLS* pētījumā nozīmē spēju saprast un lietot tās rakstiskās valodas formas, ko piedāvā attiecīgā sabiedrība un kas ir nozīmīgas pašam indivīdam (Mullis, Martin, 2019). Ceturtās klases skolēniem tas nozīmē spēju saprast dažādu grūtības pakāpju tekstu nozīmi un jēgu (Geske, Ozola, 2007). *PIRLS* nemēra lasīšanas ātrumu, raitumu, izteismīgumu u. tml., bet izpratni par lasīto.

Lasītprasmes mērījumi *PIRLS* pētījumā notiek tā, ka katram skolēnam, kurš piedalās pētījumā, rakstiski divās akadēmiskajās stundās jāizpilda lasītprasmes novērtēšanas tests, kas ietver divu tekstu izlasīšanu un atbildēšanu uz jautājumiem par lasīto. Aptuvenais viena lasīšanai paredzētā teksta garums ir 1000 vārdu. Tests sastāv no uzdevumiem ar dotiem atbilžu variantiem un brīvo atbilžu uzdevumiem. Pēc testa skolēni 30–40 minūtēs izpilda arī aptaujas brošūru, sniedzot informāciju par sevi. Pēc tam sev adresētās aptaujas aizpilda arī skolēnu vecāki, skolotāji un skolu direktori (Ozola, 2017).

Lasītprasmes pārbaudes tests veidots, ņemot vērā divus atšķirīgus lasīšanas mērķus:

- jaunas informācijas iegūšana,
- literārās pieredzes papildināšana.

Šis lasītprasmes mērķu dalījums arī ir pamatojums tam, ka pētījumā skolēnu testu veidošanai vienādos apjomos izmanto divu veidu tekstus – literāros un informatīvos. Puse no visiem skolēnu lasītprasmes mērīšanai paredzētajiem tekstiem ir literārie, otra puse – informatīvie teksti. Viena *PIRLS* pētījumā izmantotā teksta piemērs ar pavadošajiem lasītprasmes testa uzdevumiem un to vērtēšanas vadlīnijām ievietots šī izdevuma beigās.

Literārie teksti ir, piemēram, dažādi stāsti un pasakas. Lasot literāro tekstu, lasītājs iesaistās tajā aprakstītajos notikumos, darbībās, atmosfērā, kā arī izbauda

izklāsta valodu. 4. klases skolēniem literāro tekstu lasīšana var piedāvāt iespēju iepazīties ar situācijām un sajūtām, ar kādām lasītājs vēl nav saskāries (Mullis, Martin, 2019).

Savukārt informatīvie teksti ir, piemēram, skaidrojoši apraksti, instrukcijas, biogrāfijas, mācību materiāli ar tabulām un diagrammām, kartes u. c. Informatīvie teksti tiek rakstīti un lasīti dažādu mērķu sasniegšanai, bet to pamatfunkcija ir sniegt lasītājam informāciju par kaut ko. Bieži informatīvi teksti ir faktu apkopojumi, piemēram, biogrāfijas vai instrukcijas, tomēr arī informatīvie teksti var būt subjektīvi. Informatīva teksta autors var izvēlēties lasītāju par kaut ko pārliecināt vai arī rosināt izsvērt dažādus argumentus. Šie teksti lasītājam jālasa ar kritisku prātu, veidojot pašam savu viedokli (Mullis, Martin, 2019).

PIRLS 2021 pētījumā valstīs, kuras veica testēšanu, izmantojot papīra testa brošūras, visā lasītprasmes testa dizainā kopumā bija 18 dažādi teksti, kas pa pāriem tika atšķirīgi kombinēti 18 testa brošūru variantos. Pavisam tika izmantoti deviņi literārie un deviņi informatīvie teksti. Katrā testa brošūras variantā bija atšķirīga literārā un informatīvā teksta kombinācija, un katram skolēnam testa ietvaros bija jāizlasa viens literārais un viens informatīvais teksts. Izpildāmās testa brošūras variants tika piešķirts automātiski pēc nejaušības principa.

Lai pēc iespējas pilnvērtīgāk un vispusīgāk novērtētu skolēnu lasītprasmi, *PIRLS* pētījumā tiek izvērtēti četri lasītā teksta izpratnes līmeņi (Mullis, Martin, 2019).

1. Pirmais jeb zemākais līmenis – koncentrēšanās uz tekstu un skaidri formulētas informācijas iegūšana – nozīmē to, ka veiksmīgai informācijas iegūšanai no teksta nepieciešama ātra un automātiska teksta izpratne. Šajā procesā ir ļoti neliela vajadzība kaut ko secināt vai interpretēt. Teksta jēga ir acīmredzama un skaidri uzrakstīta. Lasītājam jāspēj izvērtēt iegūtās informācijas nozīmību un attiecības ar meklējamo. Lasīšanas uzdevumi šī izpratnes līmeņa novērtēšanai varētu būt šādi: identificēt informāciju, kas nozīmīga noteiktam lasīšanas mērķim, meklēt īpašas idejas un definīcijas, noteikt teksta darbības vietu un laiku, meklēt galveno ideju, ja tā tekstā tieši norādīta.

2. Otrais līmenis – tiešu secinājumu izdarīšanas līmenis – attiecas uz gadījumiem, kad lasītājs veido izpratni par tekstu un izdara secinājumus par idejām un informāciju, kas nav tieši pateikta tekstā. Secinājumu izdarīšana ļauj lasītājam iedziļināties teksta nozīmē un aizpildīt „tukšās vietas”, kas tieši nav minētas. Daži no secinājumiem ir pašsaprotami un balstīti uz tekstā sniegto informāciju – lasītājam tikai jāsavieno divas vai vairākas idejas vai informācija no teksta. Šajā izpratnes līmenī runa ir par secinājumiem, kas ir viegli izdarāmi, ja arī nav tekstā tieši pateikti. Lasīšanas uzdevumi šī izpratnes līmeņa novērtēšanai varētu būt šādi: noteikt tādu apzīmētāju, kas izteikts ar vietniekvārdu, atrast vispārinājumus un raksturot darbojošos personu attiecības, secināt, ka viens notikums izraisījis citu, vai atrast galveno domu, ja to apliecina vairāki argumenti.

3. Trešais izpratnes līmenis – ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana no teksta, izmantojot savu pasaules izpratni. Lasītāji saista idejas, kas ir ne tikai netiešas, bet arī interpretējamas, balstoties uz personīgo uztveri. Kad lasītāji interpretē un integrē teksta informāciju un idejas, viņiem ir lielāka nepieciešamība pēc papildu zināšanām un

pieredzes nekā, izdarot tiešus secinājumus. Tāpēc teksta nozīmes izpratne, kas veidojas, interpretējot un integrējot idejas un informāciju, būs atšķirīga dažādiem lasītājiem atkarībā no personīgās pieredzes un zināšanām, ko viņi izmantojuši uzdevumu izpildē. Lasīšanas uzdevumi šī izpratnes līmeņa novērtēšanai varētu būt šādi: uztvert vispārējā teksta vēstījumu vai tēmu, izsvērt darbojošos personu rīcības alternatīvas, salīdzināt un pretstatīt teksta informāciju, uztvert teksta noskaņu un toni, interpretēt teksta informācijas izmantojamību realitātē.

4. Ceturtais jeb augstākais izpratnes līmenis – teksta satura, valodas un izmantoto elementu izvērtēšana. Uzsvars no nozīmes konstruēšanas pārvietojas uz kritisku paša teksta izvērtēšanu. Pētot un izvērtējot teksta struktūras un valodas elementus, lasītājs izmanto savas zināšanas par valodas lietojumu un vispārīgu vai specializētu žanru tekstu iezīmēm. Teksts tiek uzskatīts par veidu, kā nodot sajūtas, idejas un informāciju. Lasītāji varētu atrast teksta radīšanas vājās vietas vai arī pamanīt autora meistarības apliecinājumus. Šajā procesā liela nozīme ir lasīšanas pieredzei un valodas pārzināšanai. Lasīšanas uzdevumi šī izpratnes līmeņa novērtēšanai varētu būt šādi: izvērtēt aprakstīto notikumu realizēšanās varbūtību, aprakstīt autora nolūku pārsteidzoša teksta nobeiguma izveidē, izvērtēt teksta informācijas pilnīgumu un skaidrību, noteikt autora viedokli par centrālo ideju.

Uzdevumu īpatsvars testā četru lasītā teksta izpratnes līmeņu mērīšanai bija šāds: koncentrēšanās uz tekstu un skaidri formulētas informācijas iegūšana – 20% no visiem uzdevumiem, tiešu secinājumu izdarīšana – 30% no visiem uzdevumiem, ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana no teksta – 30% no visiem uzdevumiem, teksta satura, valodas un izmantoto elementu izvērtēšana – 20% no visiem uzdevumiem.

Uzdevumu īpatsvara sadalījums pa skolēnu lasītprasmes mērīšanai paredzētajiem lasīšanas nolūkiem un izpratnes līmeņiem *PIRLS* pētījumā parādīts 1. tabulā.

1. tabula.

PIRLS struktūra – lasīšanas nolūki un izpratnes līmeņi

Lasīšanas nolūki	Literārā pieredze	50 %
	Informācijas ieguve	50 %
Izpratnes līmeņi (kognitīvās jomas)	Koncentrēties uz tekstu un iegūt skaidri formulētu informāciju no tā	20 %
	Izdarīt tiešus secinājumus	30 %
	Interpretēt un integrēt idejas un informāciju	30 %
	Pētīt un izvērtēt saturu, valodu un tekstuālus elementus	20 %

PIRLS pētījumā lasītprasmes novērtēšanai izmanto divu tipu uzdevumus:

- uzdevumus ar dotiem atbilžu variantiem un
- brīvo atbilžu uzdevumus.

Uzdevumu izstrādes procesā par katru tekstu, kas tiks izmantots skolēnu lasītprasmes novērtēšanas mērījumiem, tiek izveidoti gan brīvo atbilžu uzdevumi, gan uzdevumi ar dotiem atbilžu variantiem. Uzdevumi ar dotiem atbilžu variantiem dod iespēju relatīvi īsā laikā iegūt ticamus, drošus un ekonomiskus mērījumus no plaša kognitīvo procesu klāsta. Turpretim brīvo atbilžu uzdevumi ļauj skolēniem pamatot atbildi ar pierādījumiem, paskaidrot literārā tēla darbības, aprakstīt notikumus vai procedūras

un prognozēt tālākos notikumus (Geske, Grīnfelds, 2006). Ceturtās klases skolēnam uzdevumu ar dotiem atbilžu variantiem vajadzētu atrisināt vienas minūtes laikā. Brīvo atbilžu uzdevumu izpildei tiek atvēlēts vairāk laika: 1–2 minūtes, ja tiek prasīta īsa atbilde, un 3–5 minūtes paplašinātai atbildei.

Par katru tekstu, kas skolēniem jāizlasa, tiek uzdoti aptuveni septiņi uzdevumi ar dotiem atbilžu variantiem un trīs vai četri brīvo atbilžu uzdevumi. Atbildes uz uzdevumiem ar dotiem atbilžu variantiem tiek vērtētas ar 0 vai 1 punktu. Par katru tekstu tiek uzdoti divi vai trīs brīvo atbilžu uzdevumi, uz kuriem atbildes var tikt novērtētas ar maksimālo punktu skaitu 1 vai 2, un katram tekstam ir viens brīvo atbilžu uzdevums, uz kuru atbilde var tikt novērtēta ar maksimālo punktu skaitu 3 (Mullis, Martin, 2019). Maksimālais iegūstamo punktu skaits par uzdevumu atkarīgs no teksta izpratnes līmeņa, kas nepieciešams tā pareizai izpildei. Katram tekstam tiek sagatavoti uzdevumi, par kuriem maksimālais iegūstamo punktu kopskaits ir vismaz 15.

Tā kā starptautiskā pētījumā ir svarīgi, lai skolēni visās dalībvalstīs tiktu vērtēti vienādi, ir izstrādātas speciālas, detalizētas vērtēšanas vadlīnijas katram uzdevumam, kuras ievēro uzdevumu vērtētāji visā pasaulē. Uzdevumu vērtēšanas vadlīniju piemēri ievietoti šī izdevuma beigās.

Kopš 2016. gada *PIRLS* pētījuma dalībvalstīm ir iespēja novērtēt arī savu skolēnu digitālo lasītprasmi ar pētījuma moduļa *e-PIRLS* palīdzību, kas 2021. gadā tika iekļauts digitālā *PIRLS* testa saturā. Latvijā lasītprasmes mērījumiem *PIRLS* testā līdz šim izmantoti tikai papīra instrumenti. *PIRLS 2026* pētījuma ciklā plānots veikt pāreju uz pilnībā digitāliem lasītprasmes testiem visās dalībvalstīs.

2.1. Pētījuma dalībnieki Latvijā

PIRLS 2021 pētījuma mērķa populācija (ģenerālā kopa) bija visi 4. klases skolēni Latvijā (skat. 2. tabulu). Saskaņā ar pētījuma nolikumu, no izlases veidošanas nav vēlams izslēgt vairāk par 5% no pētījuma populācijas. PIRLS pētījuma izlasē netiek iekļauti skolēni no skolām ar mācību valodu, kas nav ne latviešu, ne krievu (piemēram, poļu, angļu vai ukraiņu), skolēni no speciālajām skolām, kā arī skolēni no ļoti mazām skolām (ar trim vai mazāk skolēniem 4. klasē). Klases līmenī izslēgtie skolēni bija skolēni ar kādām fiziska vai mentāla rakstura problēmām, vai ar nepietiekamām valodas zināšanām, kas liedz pildīt lasītprasmes testus. 2. tabulā labi redzamas arī skolu un skolēnu skaita izmaiņas. Latvijā laikā no 1999. gada līdz 2019. gadam (pētījuma izlasi parasti veido divus gadus pirms datu savākšanas) skolēnu skaits 4. klasē samazinājies par aptuveni 15 500, bet skolu skaits – par aptuveni 400. Ir samazinājies arī skolu skaits bērniem ar īpašām vajadzībām un ļoti mazo skolu skaits.

Visu Latvijā notikušo PIRLS pētījuma ciklu izlases atspoguļotas 2. tabulā. Visos ciklos izlases veidotas pēc līdzīgiem principiem, un tas ir būtiski, veicot skolēnu sasniegumu izmaiņu aprēķinus.

2. tabula.

PIRLS pētījuma ciklu mērķa populācija un izslēgtie skolēni Latvijā

	PIRLS 2001	PIRLS 2006	PIRLS 2016	PIRLS 2021
Skolas, kurās ir 4. klase	1044	825	738	642
4. klases skolēni	35 741	20 575	19 349	20 207
Skolas bērniem ar īpašām vajadzībām	90	80	57	53
Skolas ar mācību valodu, kas nav ne latviešu, ne krievu	9	6	9	10
Ļoti mazas skolas (skolēnu skaits klasē mazāks par 4)	91	38	58	37
Skolēni izslēgti no izlases skolas līmenī	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%
Skolēni izslēgti no izlases klases līmenī	0,6%	0,5%	3,5%	0,5%

Lai pētījuma izlase būtu maksimāli reprezentatīva, visas potenciālās pētījuma dalībiskolas pirms izlases veidošanas tika sadalītas apakšizlases slāņos jeb stratos. PIRLS 2021 izlase Latvijā tika veidota no šādiem slāņiem:

1. mācību valoda – latviešu, krievu,
2. urbanizācija – Rīga, lielās pilsētas, mazās pilsētas un lauki,
3. skolas tips – vidusskolas un ģimnāzijas, pamatskolas un sākumskolas.

PIRLS pētījuma izlase ir reprezentatīva stratificēta divu pakāpju klasterizlase. Pirmajā pakāpē izlasē skolas tiek iekļautas, izmantojot sistemātisko lielumam proporcionālo gadījuma izlases metodi, tātad lielākām skolām ir lielāka varbūtība iekļūt

izlasē. Otrajā pakāpē ar vienādo varbūtību izlases metodi no katras izlases skolas nejauši tiek izvēlēta viena vai divas klases, kuras piedalījās pētījumā.

PIRLS 2021 pētījuma skolu izlasē no katras dalībvalsts bija vismaz 150 skolas un 4000 skolēnu. Šāds izlases lielums ļauj salīdzināt datus skolas un klases līmenī ar precizitāti $\pm 16\%$ no standartnovirzes 95% ticamības līmenī. Daļai izlasē iekļuvušo skolu tika izvēlētas pēc parametriem (skolēnu skaits, mācību valoda, urbanizācija) maksimāli līdzīgas viena vai divas rezerves skolas. Tās tika aicinātas piedalīties pētījumā, ja izlases skola nepiedalījās. Lielākās skolas pētījuma izlasē tika iekļautas automātiski un bija neizvietojamas. Ja piedalīties atsakās neizvietojamā skola, tad valstij pasliktinās dalības rādītāji un palielinās mērījumu kļūdas.

IEA PIRLS pētījuma nolikumā (von Davier et al., 2023) norādīts, ka pētījumā jāpiedalās vismaz 85% izlases skolu bez rezerves skolām. Pētījumā piedalījušos skolēnu skaits nedrīkst būt mazāks par 85% no visiem izlasē iekļuvušajiem skolēniem. *PIRLS* pētījuma ciklu skolu un skolēnu dalības rādītāji Latvijā apkopoti 3. tabulā. Visos *IEA PIRLS* pētījuma ciklos Latvija ir izpildījusi prasības pētījuma dalībnieku līdzdalībai. 4. tabulā parādīts *PIRLS* pētījumu dalībnieku skaits Latvijā.

3. tabula.

PIRLS pētījuma ciklu dalības rādītāji Latvijā

Dalībaskolas un skolēni	<i>PIRLS 2001</i>	<i>PIRLS 2006</i>	<i>PIRLS 2016</i>	<i>PIRLS 2021</i>
Dalībaskolas bez aizvietotājām	89%	97%	95%	96%
Dalībaskolas ar aizvietotājām	94%	98%	97%	98%
Izlasē iekļautie skolēni	93%	94%	94%	91%

4. tabula.

PIRLS pētījuma ciklu dalībnieki Latvijā

	<i>PIRLS 2001</i>	<i>PIRLS 2006</i>	<i>PIRLS 2016</i>	<i>PIRLS 2021</i>
Latvijas skolas	141	147	150	156
Ceturto* klašu skolēni	3019	4162	4157	4369
Ceturto klašu lasītprasmes (valodas) skolotāji	141	211	220	210
Ceturto* klašu skolēnu vecāki	3019	3974	3965	3906

* 2021. gadā Latvijā tie bija 5. klašu skolēni

5. tabulā parādīts *PIRLS* pētījuma respondentu kopas raksturojums un respondentu sadalījums pa grupām – pēc dzimuma, mācību valodas un urbanizācijas. Respondentu skaits grupās nav proporcionāls skolēnu skaitam, bet izvēlēts tā, lai samazinātu izlases kļūdas.

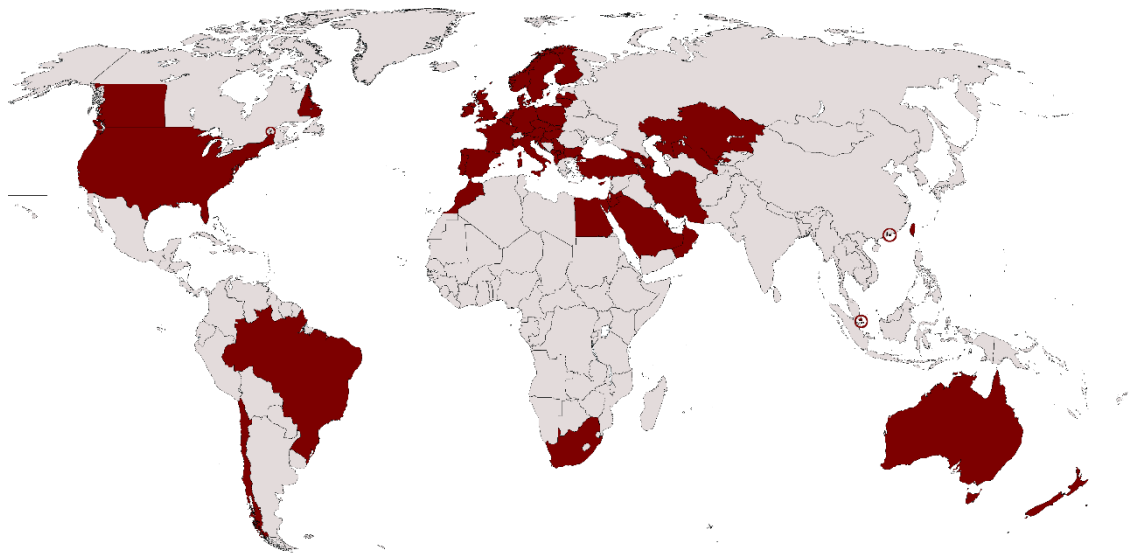
Urbanizācijas grupas *PIRLS* pētījuma izlasē Latvijā definētas šādi:

- Rīga – skolas, kas atrodas Latvijas galvaspilsētas teritorijā;
- lielās pilsētas – skolas, kas atrodas valstspilsētās, izņemot Rīgu;
- mazās pilsētas – skolas, kas atrodas kādā no novadu pilsētām;
- lauki – skolas, kas neatrodas pilsētās.

	<i>PIRLS 2001</i>	<i>PIRLS 2006</i>	<i>PIRLS 2016</i>	<i>PIRLS 2021</i>
Dzimums				
Meitenes	1483 (49%)	2165 (48%)	2117 (51%)	2132 (49%)
Zēni	1536 (51%)	2295 (51%)	2039 (49%)	2237 (51%)
Mācību valoda				
Latviešu	2111 (70%)	3315 (74%)	2924 (70%)	3103 (71%)
Krievu	908 (30%)	1154 (26%)	1233 (30%)	1266 (29%)
Urbanizācija				
Rīga	966 (32%)	1522 (34%)	1650 (40%)	1791 (41%)
Lielās pilsētas	558 (19%)	1095 (25%)	1119 (27%)	897 (21%)
Mazās pilsētas	709 (24%)	1206 (27%)	789 (19%)	1010 (23%)
Lauki	786 (26%)	646 (15%)	599 (14%)	671 (15%)

2.2. Starptautiskie PIRLS 2021 dalībnieki

PIRLS pētījumā galvenokārt startē valstis kopumā, bet ir gadījumi, kad pētījumā piedalās atsevišķas izglītības sistēmas vai valstu daļas, kas vēlas, lai viņu skolēnu lasītprasmes sasniegumi tiktu mērīti kā atsevišķa vienība un arī pētījuma rezultāti tiktu analizēti un ziņoti atsevišķi. Kā dalībvalstis (kaut arī ne vienmēr konkrētā ģeopolitiskā vienība ir autonoma valsts) *PIRLS 2021* pētījumā startēja: Anglija, Albānija, Apvienotie Arābu Emirāti, ASV, Austrālija, Austrija, Azerbaidžāna, Bahreina, Beļģija (flāmu), Beļģija (franču), Brazīlija, Bulgārija, Čehija, Dānija, Dienvidāfrika, Ēģipte, Francija, Gruzija, Honkonga, Horvātija, Irāna, Itālija, Izraēla, Īrija, Jaunzēlande, Jordāna, Katara, Kazahstāna, Kipra, Kosova, Latvija, Lietuva, Makao, Malta, Maroka, Melnkalne, Nīderlande, Norvēģija, Omāna, Polija, Portugāle, Saūda Arābija, Serbija, Singapūra, Slovākija, Slovēnija, Somija, Spānija, Taivāna, Turcija, Ungārija, Uzbekistāna, Vācija, Ziemeļīrija, Ziemeļmaķedonija un Zviedrija. Kā atsevišķi dalībnieki pētījumā piedalījās: Abū Dabī, Alberta, Britu Kolumbija, Dienvidāfrikas 6. klase, Dubaija, Ņūfaundlenda un Labradora, Ontārio un Kvebeka. *PIRLS 2021* pētījuma dalībnieki pasaulē redzami 1. attēlā.

1. attēls.
PIRLS 2021 pētījuma dalībvalstis

3.1. Latvijas sasniegumi starptautiskā kontekstā

Saistībā ar COVID-19 pandēmiju daļa PIRLS 2021 dalībvalstu izlases skolēnus testēja pus gadu vēlāk nekā plānots – 2021. gada rudenī, kad viņi mācījās 5. klasē. Tas jāņem vērā, interpretējot starptautiskās lasītprasmes sasniegumu ranga tabulas. Īrijā, Ziemeļīrijā, Horvātijā, Lietuvā, ASV, Ungārijā, Latvijā, Kazahstānā, Gruzijā, Katarā, Apvienotajos Arābu Emirātos, Bahreinā, Saūda Arābijā, Marokā, Dubajā, Kvebekā un Abū Dabī skolēni vidēji bija vecāki nekā citās valstīs un citos PIRLS pētījuma ciklos. Rangu tabulās šīs valstis attēlotas rozā krāsā.

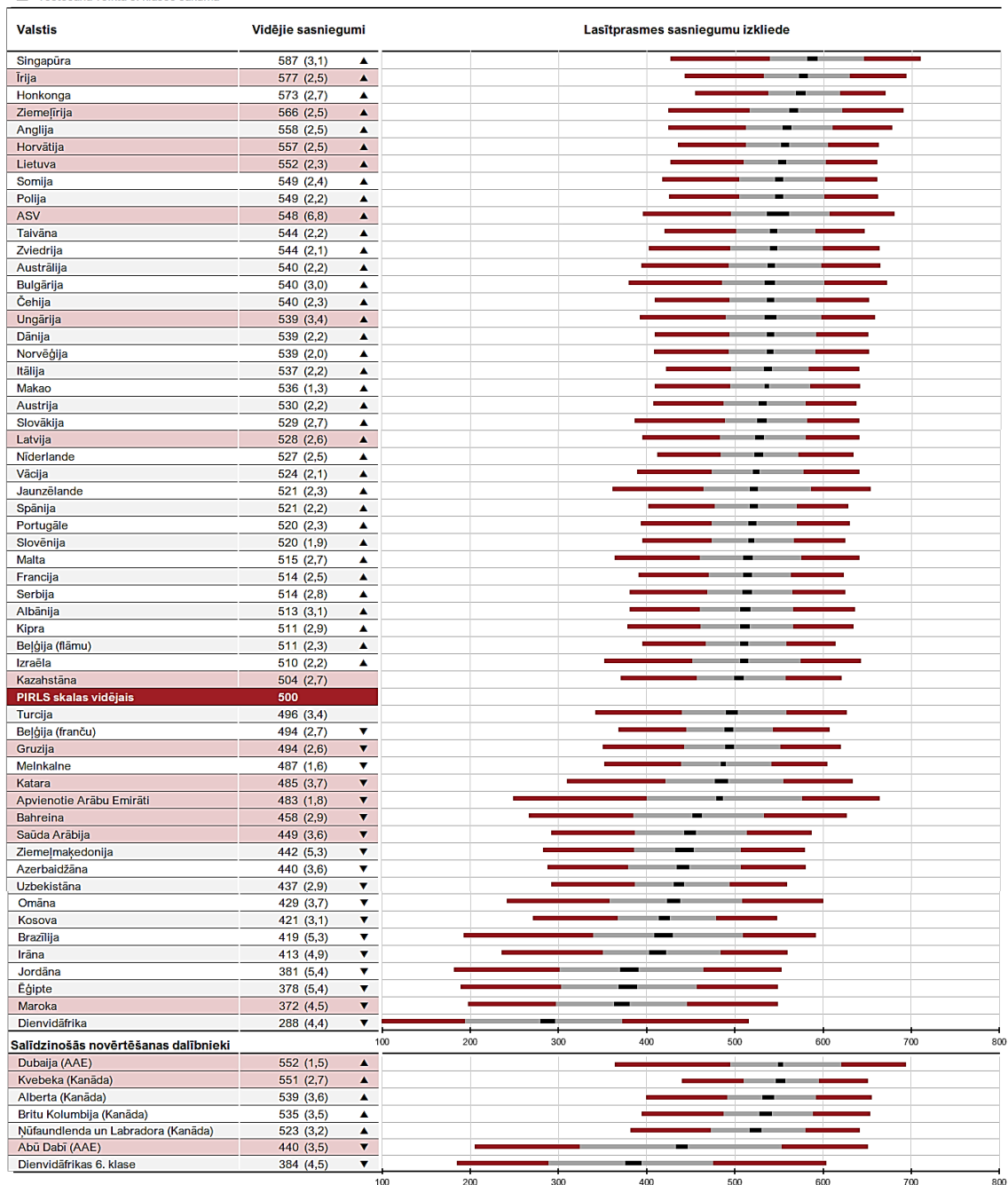
6. tabulā parādīti visu dalībvalstu skolēnu vidējie sasniegumi PIRLS 2021 pētījumā. Jāuzsver, ka norādītais punktu skaits atbilst vidējiem sasniegumiem, savukārt horizontālā krāsainā līnija ataino sasniegumu izkliedi valstī. Redzams, ka katrā valstī bija skolēni ar ļoti augstiem sasniegumiem un skolēni ar ļoti zemiem sasniegumiem. Dažās valstīs sasniegumu izkliede ir ļoti plaša, piemēram, Dienvidāfrikā. Tas nozīmē, ka starp skolēniem ar viszemākajiem un visaugstākajiem sasniegumiem ir ļoti liels punktu intervāls. Ir pētījuma dalībnieki ar salīdzinoši mazu sasniegumu izkliedi, piemēram, Honkonga. Tas nozīmē to, ka konkrētās valsts skolēnu sasniegumi ir savstarpēji tuvāki uz mērījumu skalas, izglītības sistēma – vienlīdzīgāka.

PIRLS pētījumā lietotā rezultātu skala ir nemainīga. Pētījuma pirmajā ciklā – PIRLS 2001 – tika izveidota rezultātu skala ar vidējo vērtību 500 un standartnovirzi 100. Tā tika aprēķināta pēc PIRLS 2001 datiem no toreizējo dalībvalstu rezultātiem. Lai varētu aprēķināt sasniegumu izmaiņas, arī turpmākajos pētījuma ciklos tika lietota tā pati skala.

Redzams, ka Latvijas skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasmē ir 528 punkti, kas ir augstāk par PIRLS 2021 pētījuma dalībvalstu vidējiem sasniegumiem. Tiesa, kopš iepriekšējā mērījuma 2016. gadā Latvijai ir nozīmīgs sasniegumu kritums, kam par iemesliem varam minēt COVID-19 pandēmiju, ilgstošas attālinātās mācības un jauna mācību satura ieviešanu šajos apstākļos. Valstu sarakstā Latvijas skolēni atrodas 23. vietā. 2016. gadā bijām 11. vietā, 2006. un 2001. gadā attiecīgi 13. un 5. vietā. Tomēr valsts vietai starptautiskajā rangu tabulā nebūtu jāpievērš liela vērība, jo šis rindojums mainās no pētījuma cikla uz ciklu līdz ar izmaiņām dalībvalstu sastāvā. Tas, kas salīdzināms starp pētījuma cikliem, ir punktus izteiktie vidējie sasniegumi, kas atlikti uz nemainīgas mērījumu skalas.

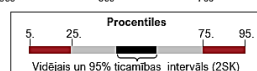
Skolēnu lasītprasmes sasniegumu sadalījums PIRLS 2021 pētījumā

☐ Testēšana veikta 5. klases sākumā

Standartkļūdas dotas iekavās.

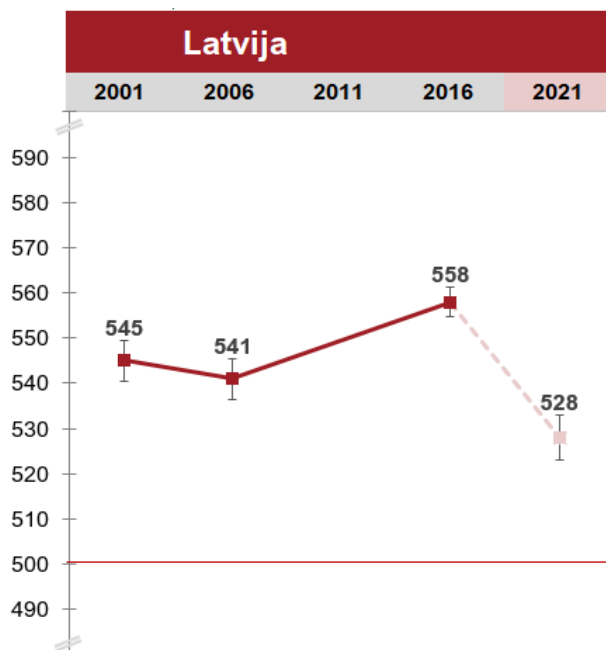
- ▲ Valsts vidējie sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki par PIRLS skalas vidējo
- ▼ Valsts vidējie sasniegumi ir statistiski nozīmīgi zemāki par PIRLS skalas vidējo

Avots: <https://pirls2021.org/results>

2021. gadā līdere ar visaugstākajiem sasniegumiem *PIRLS* pētījumā ir Singapūra. Pirmajā *PIRLS* pētījumu ciklā 2001. gadā šī augsto sasniegumu valsts starptautiskajā ranga tabulā atradās 15. vietā, un tās sasniegumi bija zemāki nekā Latvijai. Acīmredzot ar pirmo mērījumu pietika, lai ķertos pie savas valsts sākumizglītības reformas, kas izrādījās īpaši veiksmīga, un 2006. gadā Singapūra jau ieņēma 3. vietu dalībvalstu vidū. Sasniegtie augstie rezultāti bija noturīgi, un Singapūra atradās 4. vietā 2011. gadā un palika otrā 2016. gadā. Latvijas šī brīža rezultāts (528 punkti) atbilst Singapūras rezultātam 2001. gadā.

Latvijas sasniegumu dinamika *PIRLS* pētījuma ciklos ilustrēta 2. attēlā. Vēl nekad mūsu sasniegumi nav bijuši tik zemi, tomēr tie joprojām ir virs vidējā rādītāja.

Avots: <https://pirls2021.org/results>

2. attēls.

Latvijas skolēnu sasniegumu izmaiņas lasītprasme laika posmā no 2001. līdz 2021. gadam

7. tabulā parādītas tās *PIRLS 2021* dalībvalstis, kuras pētījumā piedalījās arī 2016. gadā. Melnā trijstūrīša virziens parāda, vai konkrētās valsts vidējie sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki vai zemāki par Latvijas skolēnu sasniegumiem. Lai arī pēc iegūtajiem punktiem Latvijas skolēnu sasniegumi ir zemāki nekā Austrijas un Slovākijas skolēnu sasniegumi, šīs atšķirības nav statistiski nozīmīgas mērījumu kļūdu dēļ. Tāpat pētījuma dati neļauj apgalvot, ka Latvijas skolēnu sasniegumi būtu statistiski nozīmīgi augstāki nekā Nīderlandes un Vācijas skolēnu sasniegumi.

7. tabulā redzams arī skolēnu vidējais vecums testēšanas laikā. Latvijas un Lietuvas skolēni *PIRLS 2021* pētījumā bija visvecākie – vidēji 11,3 gadus veci. Testēšanas laikā visjaunākie skolēni bija Kiprā, Itālijā, Omānā un Britu Kolumbijā – 9,8 gadi.

Valstis 7. tabulā sakārtotas pēc to sasniegumu starpības ar 2016. gadu. Ja starpība ir pozitīva, sasniegumi paaugstinājušies, ja negatīva – pazeminājušies. Redzams, ka aptuveni tāds pats sasniegumu kritums kā Latvijai ir arī Kazahstānai un Azerbaidžānai, lielāks ir vienīgi Dienvidāfrikai.

Lasītprasmes vidējie sasniegumi, to atšķirības no Latvijas, skolēnu vecums un sasniegumu izmaiņas kopš 2016. gada

■ Testēšana veikta 5. klases sākumā

Valstis	Vidējie sasniegumi	Vecums	Starpība ar 2016. gadu
Ēģipte	378 (5,4)	▼ 10	48
Katara	485 (3,7)	▼ 10,1	43
Dubaija (AAE)	552 (1,5)	▲ 10,2	37
Apvienotie Arābu Emirāti	483 (1,8)	▼ 10,4	33
Abū Dabī (AAE)	440 (3,5)	▼ 10,4	26
Saūda Arābija	449 (3,6)	▼ 10,4	19
Bahreina	458 (2,9)	▼ 10,3	12
Singapūra	587 (3,1)	▲ 10,4	11
Omāna	429 (3,7)	▼ 9,8	11
Īrija	577 (2,5)	▲ 11	10
Gruzija	494 (2,6)	▼ 10,6	6
Honkonga	573 (2,7)	▲ 10,1	4
Lietuva	552 (2,3)	▲ 11,3	4
Kvebeka (Kanāda)	551 (2,7)	▲ 10,7	4
Francija	514 (2,5)	▼ 9,9	3
Ziemeļīrija	566 (2,5)	▲ 10,8	1
Maroka	372 (4,5)	▼ 9,9	0
Anglija	558 (2,5)	▲ 10,3	-1
ASV	548 (6,8)	▲ 10,7	-1
Jaunzēlande	521 (2,3)	▼ 10	-2
Čehija	540 (2,3)	▲ 10,4	-3
Beļģija (franču)	494 (2,7)	▼ 10	-3
Austrālija	540 (2,2)	▲ 10	-4
Slovākija	529 (2,7)	10,5	-6
Spānija	521 (2,2)	▼ 9,9	-7
Dānija	539 (2,2)	▲ 10,9	-8
Portugāle	520 (2,3)	▼ 10,1	-8
Makao	536 (1,3)	▲ 9,9	-10
Zviedrija	544 (2,1)	▲ 10,7	-11
Itālija	537 (2,2)	▲ 9,8	-11
Austrija	530 (2,2)	10,3	-11
Bulgārija	540 (3,0)	▲ 10,7	-12
Vācija	524 (2,1)	10,4	-13
Beļģija (flāmu)	511 (2,3)	▼ 10	-14
Taivāna	544 (2,2)	▲ 10,1	-15
Ungārija	539 (3,4)	▲ 11,2	-15
Irāna	413 (4,9)	▼ 10,2	-15
Polija	549 (2,2)	▲ 10,9	-16
Somija	549 (2,4)	▲ 10,8	-17
Nīderlande	527 (2,5)	10,1	-18
Norvēģija	539 (2,0)	▲ 10,8	-20
Izraēla	510 (2,2)	▼ 10	-20
Slovēnija	520 (1,9)	▼ 10	-22
Latvija	528 (2,6)	11,3	-30
Kazahstāna	504 (2,7)	▼ 10,8	-32
Azerbaidžāna	440 (3,6)	▼ 10,1	-32
Dienvidāfrika	288 (4,4)	▼ 10,5	-70

Standartkļūdas dotas iekavās.

Valsts vidējie sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki par Latvijas vidējo ▲

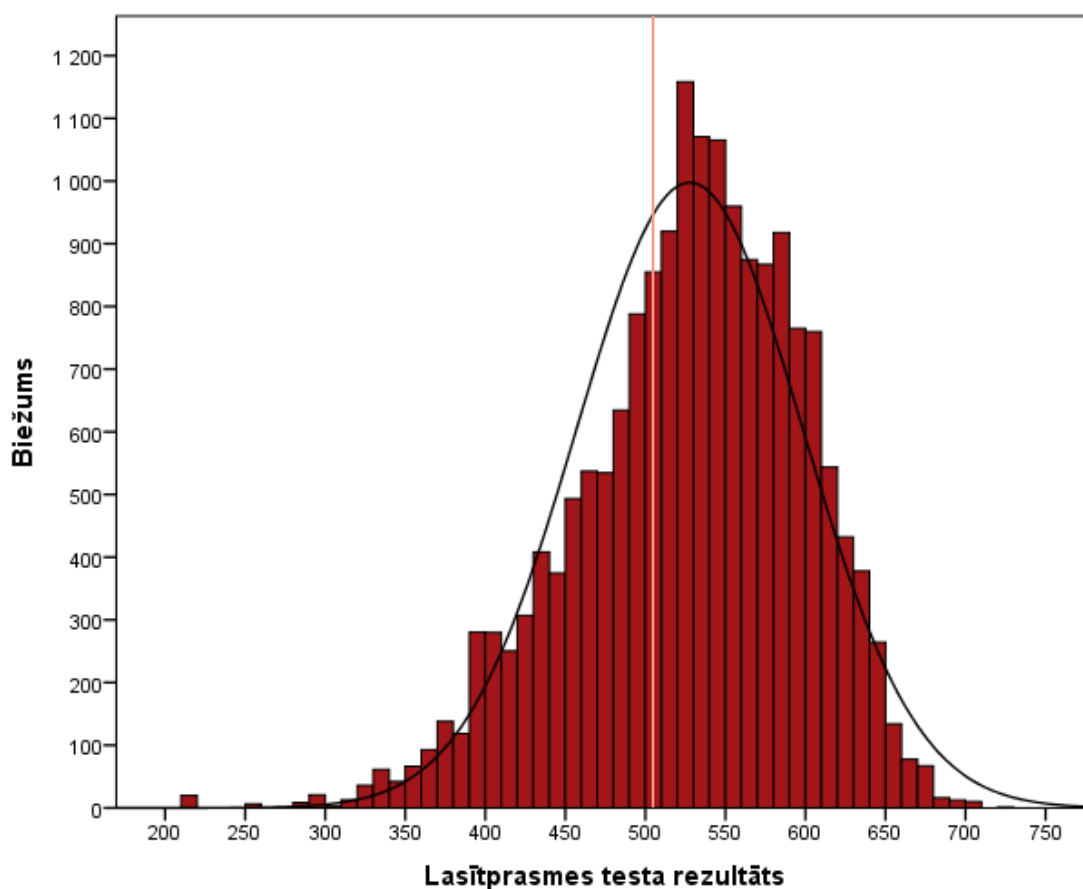
Valsts vidējie sasniegumi ir statistiski nozīmīgi zemāki par Latvijas vidējo ▼

Avots: <https://pirls2021.org/results>

3.2. Latvijas skolēnu lasītprasmes sasniegumu analīze nacionālā kontekstā

Latvijas skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasmē 2021. gadā bija 528 skalas punkti. 3. attēlā redzama Latvijas skolēnu sasniegumu izkliede un normālsadalījums, ko tā veido. Vertikālā rozā līnija ir *PIRLS 2021* visu dalībvalstu vidējā vērtība (504 punkti), kas ir tuvu skalas vidējai vērtībai – 500. Redzams, ka Latvijā tāpat kā citās valstīs ir skolēni gan ar ļoti augstiem, gan arī ar ļoti zemiem sasniegumiem un lielākajai daļai skolēnu sasniegumi ir virs skalas vai starptautiskā vidējā.

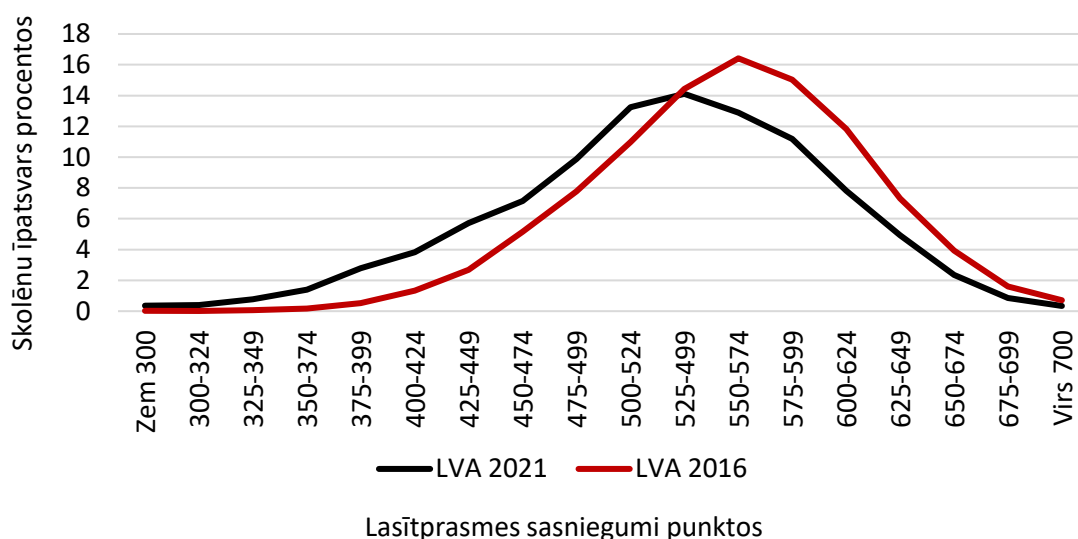
Tātad Latvijā ir skolēni, kuru lasītprasmes sasniegumi atbilst augstāko sasniegumu valstu skolēnu sniegumam – tikpat labi lasītāji kā vidēji Singapūrā, Īrijā un Honkongā, tikai pie mums viņu ir mazāk. To pašu var sacīt par skolēniem ar zemiem sasniegumiem – ir Latvijā tādi skolēni, kuru lasītprasmes sasniegumi atbilst vidējiem Dienvidāfrikas skolēnu sasniegumiem, bet mūsu valstī tādu skolēnu ir salīdzinoši ļoti maz. Latvijas skolēnu rezultāti variē 516 punktu plašā amplitūdā, un sasniegumu sadalījums ir nedaudz nobīdīts pa labi. Salīdzinot ar 2016. gadu, Latvijas skolēnu rezultātu izkliede palielinājusies par 72 punktiem. Tas noticis tādēļ, ka parādījušies skolēni ar ļoti zemiem sasniegumiem. Ja zemākie sasniegumi 2016. gadā Latvijas skolēniem bija 294 punkti, tad 2021. gadā tie ir 214 punkti. Šī starpība ir veselas standartnovirzes lielumā. Savukārt augstākie sasniegumi 2016. gadā bija 737 punkti, bet 2021. gadā – 729. Latvijā kopumā joprojām ir mazāk skolēnu ar ļoti augstiem sasniegumiem nekā varētu gaidīt no normālsadalījuma atbilstošas populācijas.

3. attēls.

Latvijas skolēnu lasītprasmes sasniegumu sadalījums

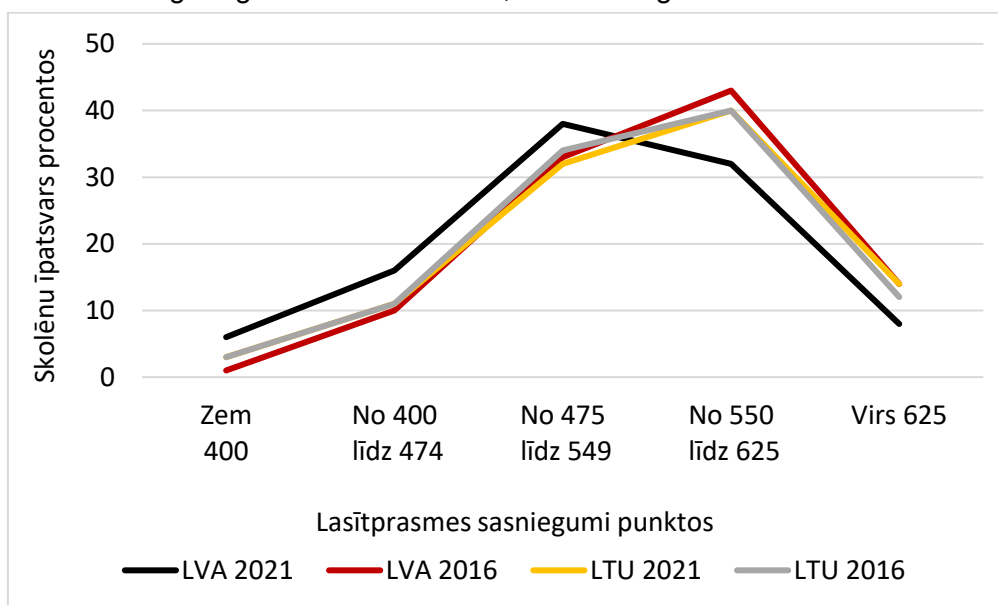
Lai izvērtētu Latvijas skolēnu sasniegumu izmaiņas kopš iepriekšējā PIRLS cikla 2016. gadā, izveidots 4. attēls. Tajā redzams, ka 2021. gada sadalījums ir novirzīts par kreisi un tam ir lielāka izkliede. Pieaudzis skolēnu īpatsvars ļoti zemu sasniegumu zonā (<400 punktiem).

4. attēls.

Latvijas skolēnu sasniegumu sadalījumi 2016. un 2021. gadā

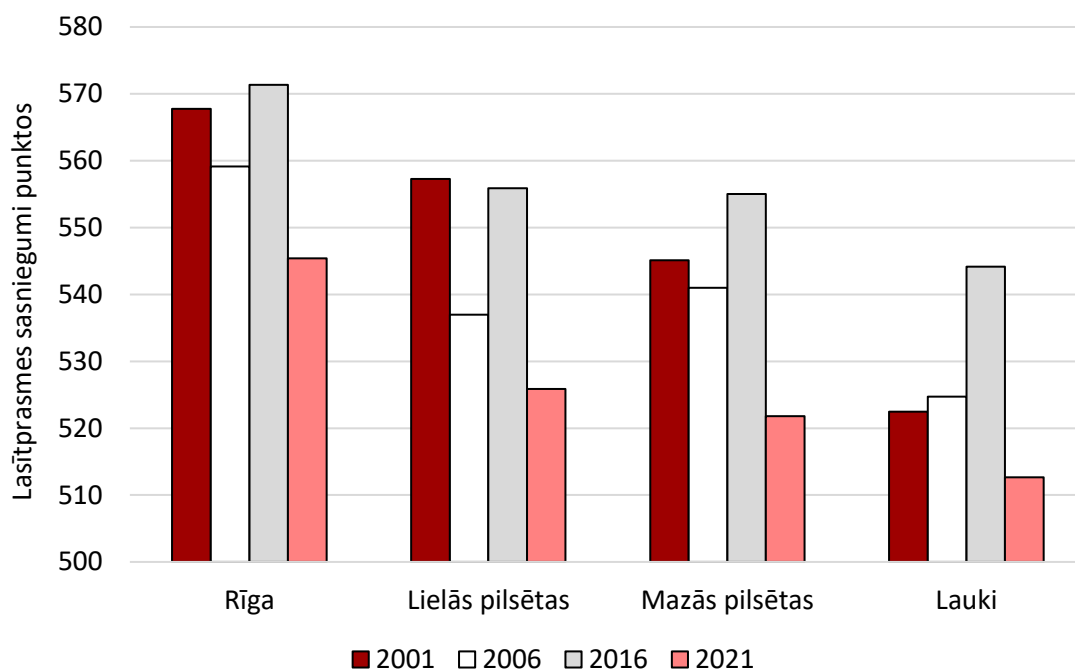
Ja salīdzinām Latvijas un Lietuvas rezultātus divos jaunākajos PIRLS pētījuma ciklos – 2016. un 2021. gadā, arī tad ziņas nav iepriecinošas. 5. attēlā redzams, ka sasniegumu kritums 2021. gadā ir piemēklējis Latviju, bet Lietuvu – nē, kaut gan COVID-19 pandēmija skāra abas valstis, un gan Latvija, gan Lietuva tās dēļ testēšanu veica 2021. gada rudenī. Ja 2016. gadā Latvijas vidējie sasniegumi bija statistiski nozīmīgi augstāki nekā Lietuvai, tad 2021. gadā ir otrādi.

5. attēls.

Latvijas un Lietuvas skolēnu sasniegumu sadalījumi 2016. un 2021. gadā

Turpmāk tiks aplūkoti Latvijas skolēnu sasniegumi visos četros *PIRLS* ciklos, kuros Latvija piedalījies kopš 2001. gada. Skolēnu rezultāti analizēti dažādos slāņos, kas dod informāciju par Latvijas izglītības sistēmas vienlīdzīgumu attiecībā pret skolēnu dzīvesvietu, skolas tipu un mācību valodu.

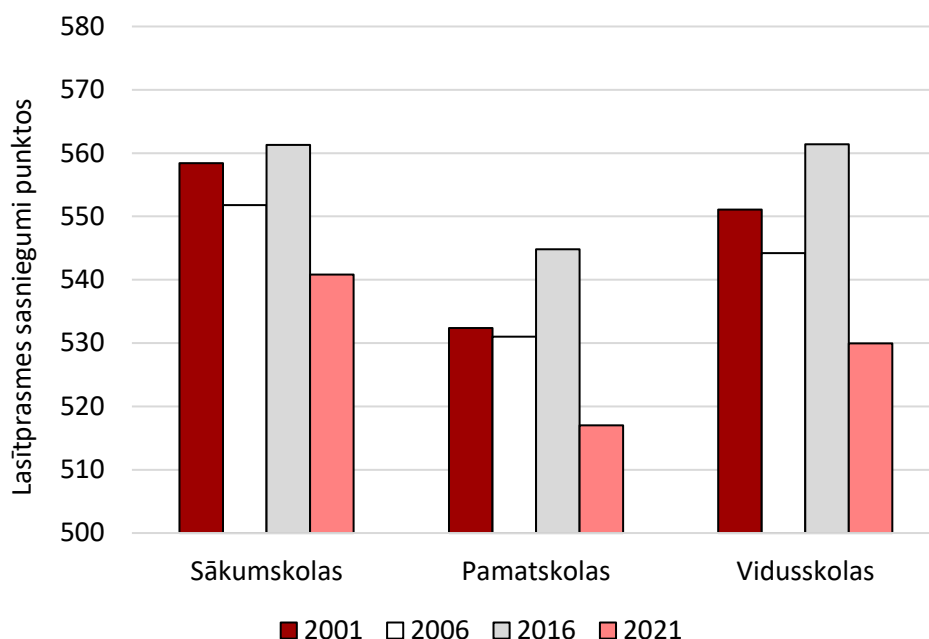

6. attēls.

Skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasme atkarībā no skolas atrašanās vietas

6. attēlā parādīti Latvijas skolēnu vidējie lasītprasmes sasniegumi atkarībā no skolas atrašanās vietas. Rīgas skolēnu sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki gan par Latvijas lielo, gan mazo pilsētu, gan arī par lauku teritoriju skolēnu vidējiem sasniegumiem.

Salīdzinot Latvijas skolēnu sasniegumu izmaiņas šajās urbanizācijas grupās 20 gadu laikā, iespējams secināt, ka 2021. gada rezultāti visās urbanizācijas grupās ir statistiski nozīmīgi zemāki par 2016. gada sasniegumiem. 2021. gadā Rīgas skolēnu vidējie sasniegumi ir tādi, kādi tie bija Latvijas mazo pilsētu skolēniem 2001. gadā.

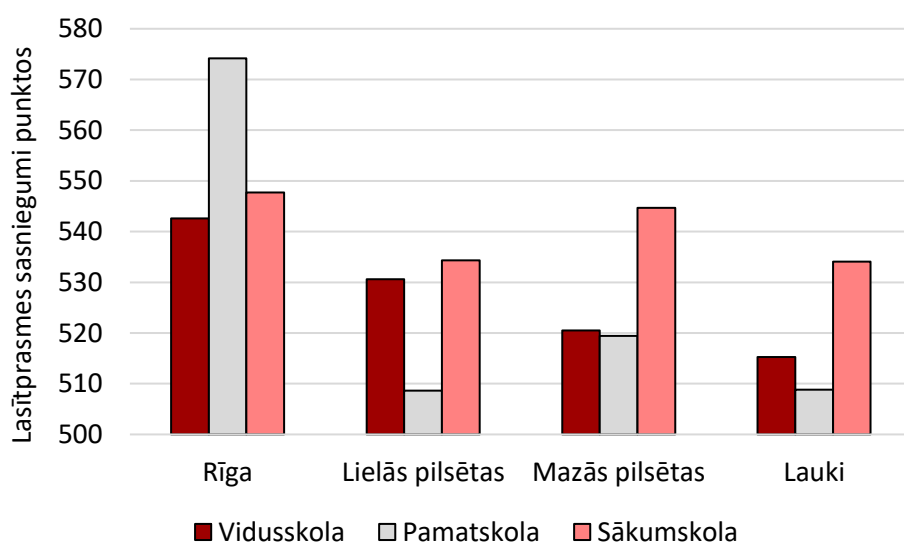

7. attēls.

Skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasmē atkarībā no skolas tipa

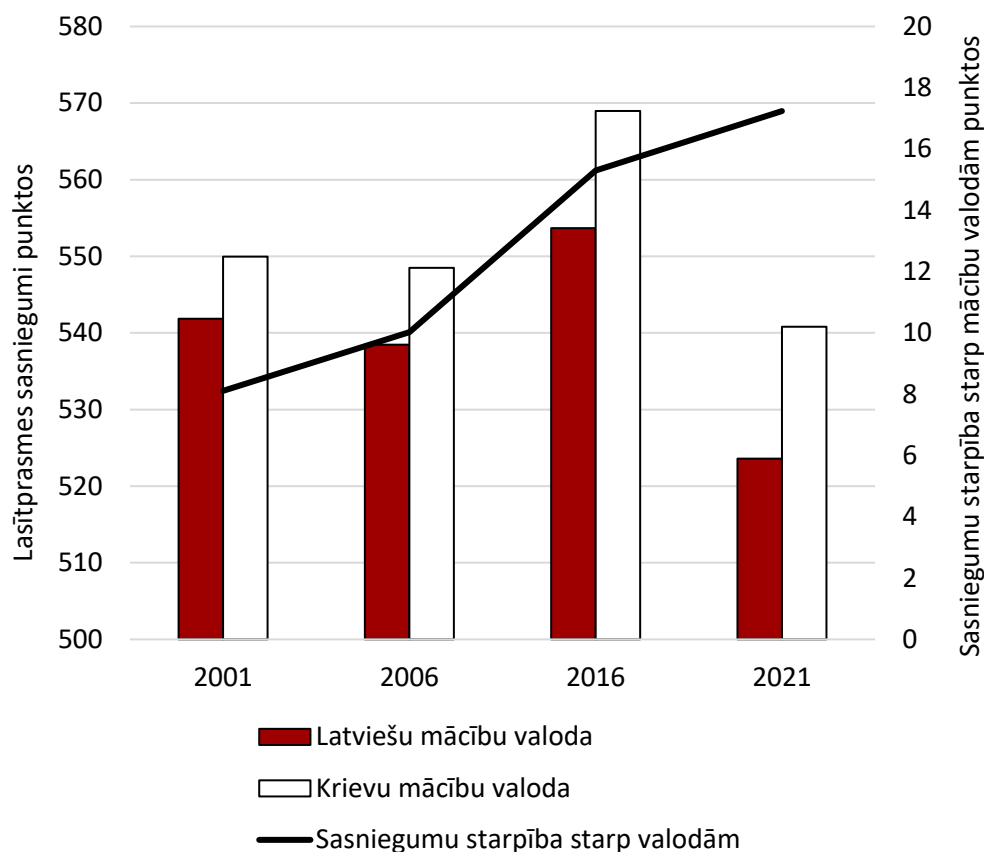
Skolēnu sasniegumu sadalījums pa dažādiem skolu tipiem parādīts 7. attēlā. Augstākie sasniegumi ir skolēniem, kas mācās sākumskolās. Tradicionāli viszemākie ir pamatskolu skolēnu vidējie sasniegumi, 2021. gadā tie ir statistiski nozīmīgi zemāki par sākumskolu skolēnu lasītprasmes sasniegumiem. Savukārt, salīdzinot skolēnu sasniegumu izmaiņas atkarībā no skolas tipa starp pētījuma cikliem, jāsecina, ka kopš 2016. gada visos skolu tipos redzama statistiski nozīmīga sasniegumu pazemināšanās.

Skolēnu lasītprasmes sasniegumi atkarībā no skolas tipa urbanizācijas grupās 2021. gadā parādīti 8. attēlā. Visaugstākie sasniegumi bija Rīgas pamatskolu skolēniem, un tie bija statistiski nozīmīgi augstāki nekā Rīgas vidusskolu skolēnu sasniegumi.

8. attēls.

Skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasmē 2021. gadā atkarībā no skolas tipa un skolas atrašanās vietas

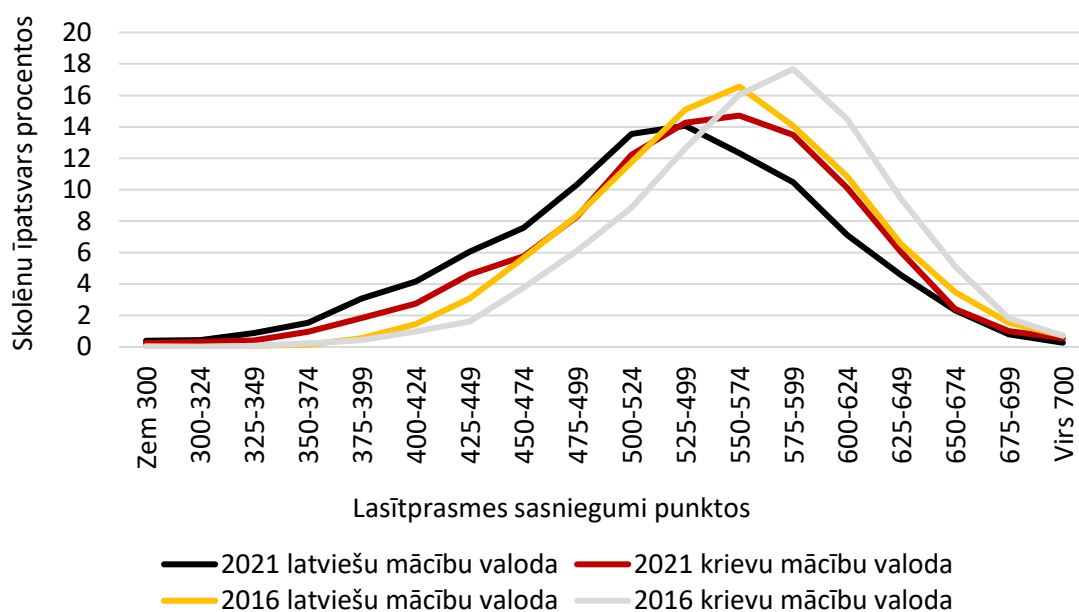

9. attēls.

Skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasmē atkarībā no mācību valodas

9. attēlā redzami skolēnu vidējie lasītprasmes sasniegumi atkarībā no mācību valodas. Atšķirībā no 2001. un 2006. gada rezultātiem, 2016. un 2021. gadā vidējie lasītprasmes sasniegumi skolēniem ar krievu mācību valodu bija statistiski nozīmīgi augstāki nekā skolēniem ar latviešu mācību valodu. Gan skolēniem ar latviešu, gan skolēniem ar krievu mācību valodu 2021. gadā sasniegumu kritums salīdzinājumā ar 2016. gadu ir statistiski nozīmīgs, var teikt, ka abām valodām tas ir vienāds.

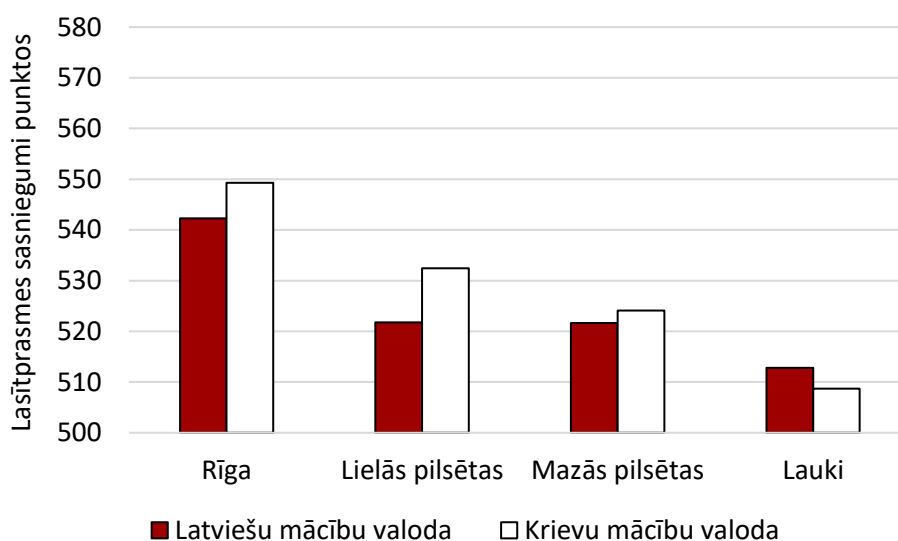
Latvijas skolēnu sasniegumu sadalījuma izmaiņas atkarībā no mācību valodas parādītas 10. attēlā. Redzams, ka sasniegumu sadalījums skolēniem ar latviešu mācību valodu 2016. gadā aptuveni atbilst skolēnu ar krievu mācību valodu sadalījumam 2021. gadā. Starp 2016. un 2021. gadu abu mācībvalodu skolēniem pazeminājies īpatsvars augstu sasniegumu grupā un palielinājies grupā ar zemiem sasniegumiem.

10. attēls.

Skolēnu lasītprasmes sasniegumu sadalījums atkarībā no mācību valodas Latvijā 2016. un 2021. gadā

11. attēlā atainoti skolēnu vidējie lasītprasmes sasniegumi 2021. gadā atkarībā no mācību valodas pa urbanizācijas grupām. Statistiski nozīmīgu atšķirību atkarībā no mācību valodas urbanizācijas grupās nav.

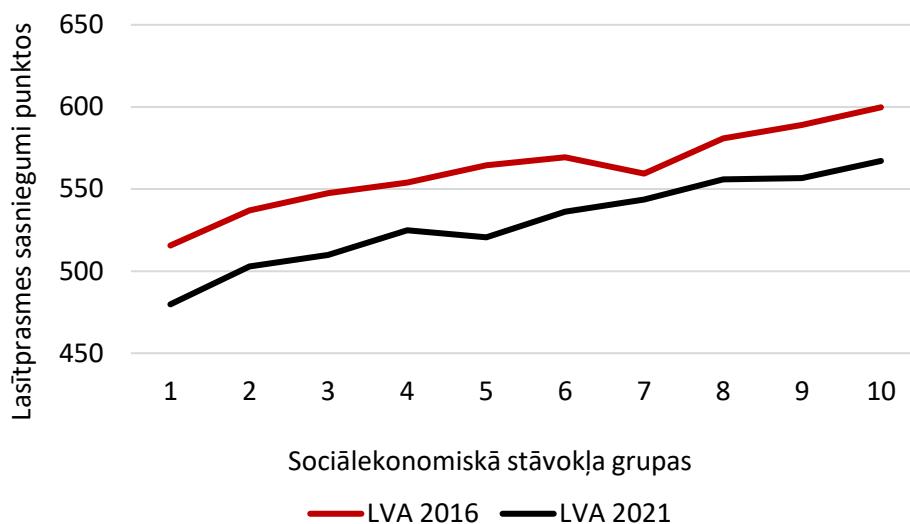

11. attēls.

Skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasmē 2021. gadā atkarībā no mācību valodas un skolas atrašanās vietas

Latvijas skolēnu sasniegumi lasītprasmē atkarībā no viņu ģimeņu sociālekonomiskā stāvokļa (SES) 2016. un 2021. gadā attēloti 12. attēlā. Ģimenes sociālekonomisko stāvokli PIRLS 2021 pētījumā mēra vairākās skalās. Šajā publikācijā izmantota skala par mācību resursiem mājās. To veido skolēnu atbildes uz jautājumu, cik grāmatu ir viņu mājās, un vecāku atbildes uz jautājumiem par bērnu grāmatu skaitu mājās un vecāku nodarbošanos (Mullis et al., 2017).

12. attēlā skolēni sadalīti 10 grupās atkarībā no ģimenes sociālekonomiskā stāvokļa indeksa vērtības – jo augstāks grupas skaitlis, jo augstāka indeksa vērtība. Redzams, ka, pirmkārt, augstāks sociālekonomiskais stāvoklis ir saistīts ar augstākiem vidējiem lasītprasmes sasniegumiem un, otrkārt, ka sasniegumu kritums 2021. gadā bijis vienmērīgs visās sociālekonomiskā stāvokļa grupās.

12. attēls.

Skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasmē 2021. gadā atkarībā no ģimenes sociālekonomiskā stāvokļa

Skolēnu vidējo lasītprasmes sasniegumu saistība ar ģimenes sociālekonomisko stāvokli Latvijas novados un valstpilsētās 2021. gadā parādīta 13. attēlā. Ilustrētais regresijas vienādojums izskaidro 30% no kopējās lasītprasmes sasniegumu izkliedes starp novadiem. Redzams, ka ir dažas teritoriālās vienības, kurās vidējie sasniegumi ir vai nu daudz augstāki vai zemāki nekā to varētu gaidīt, ņemot vērā ģimeņu vidējo sociālekonomisko stāvokli. Tomēr ir skaidrs arī tas, ka sociālekonomiskajam stāvoklim nenoliedzami ir saistība ar skolēnu sasniegumiem.

13. attēls.

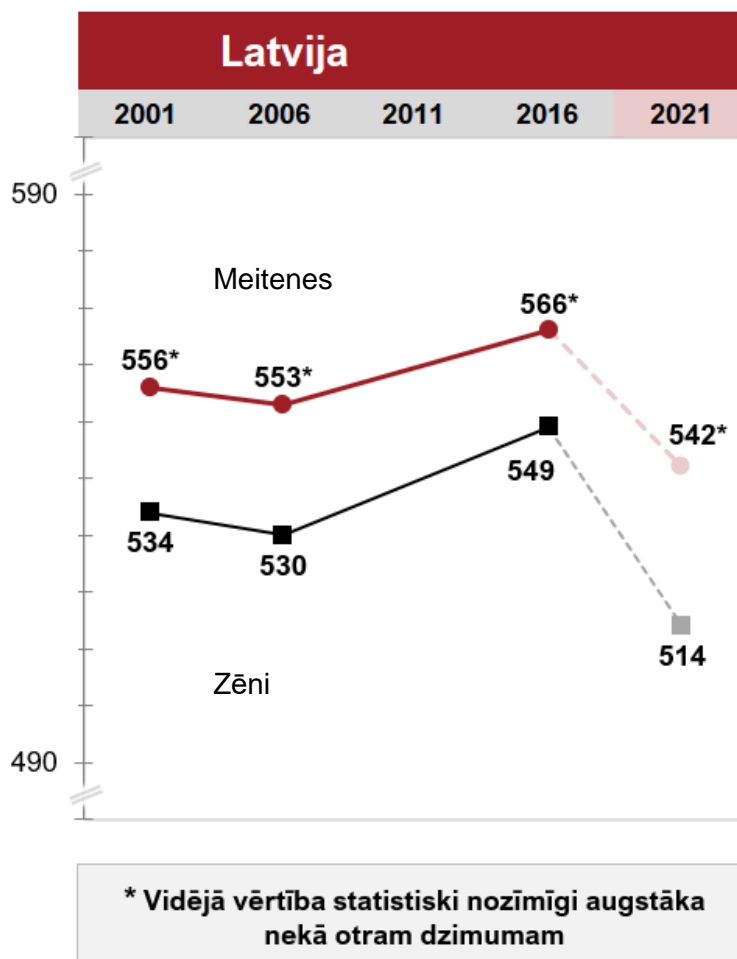
Skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasmē atkarībā no ģimenes sociālekonomiskā stāvokļa 2021. gadā Latvijas novados un valstpilsētās

LASĪTPRASMES SASNIEGUMI ATKARĪBĀ NO SKOLĒNU DZIMUMA

4

Visās PIRLS 2021 dalībvalstīs meiteņu vidējie sasniegumi lasītprasmē ir augstāki par zēnu sasniegumiem. Maza un statistiski nenozīmīga starpība ir vienīgi Spānijā, Čehijā un Izraēlā.

14. attēlā redzamas sasniegumu izmaiņas lasītprasmē meitenēm un zēniem Latvijā no 2001. gada. Sasniegumu starpības starp dzimumiem četros PIRLS pētījuma ciklos bijušas attiecīgi 22, 23, 17 un 28 punkti. Tātad 2021. gadā meiteņu un zēnu lasītprasmes sasniegumu starpība ir vislielākā, kāda bijusi šo mērījumu vēsturē, un tas saistīts ar to, ka zēnu sasniegumu kritums kopš 2016. gada bijis straujāks (meitenēm par 24 punktiem, bet zēniem par 35 punktiem).

Avots: <https://pirls2021.org/results>

14. attēls.

Izmaiņas meiteņu un zēnu vidējos lasītprasmes sasniegumos Latvijā kopš 2001. gada

8. tabula.

Valstu vidējie sasniegumi skolēnu grupās atkarībā no dzimuma

Testēšana veikta 5. klases sākumā

Valstis	Meitnes		Zēni		Sasniegumu starpība	Sasniegumu starpība starp dzimumiem	
	Skolēnu īpatsvars %	Vidējie sasniegumi	Skolēnu īpatsvars %	Vidējie sasniegumi		Meitenēm augstāks punktu skaits	Zēniem augstāks punktu skaits
Spānija	47 (0,9)	522 (2,6)	53 (0,9)	520 (2,5)	2 (2,6)		
Čehija	49 (0,9)	541 (2,8)	51 (0,9)	538 (2,7)	4 (3,0)		
Izraēla	50 (1,1)	512 (2,8)	50 (1,1)	508 (2,6)	4 (3,0)		
Portugāle	48 (0,7)	523 (2,3)	52 (0,7)	517 (2,7)	6 (2,0)		
Malta	46 (3,4)	518 (3,6)	54 (3,4)	512 (3,2)	6 (4,1)		
Itālija	49 (0,6)	541 (2,4)	51 (0,6)	534 (2,4)	7 (2,0)		
ASV	50 (1,3)	551 (7,2)	50 (1,3)	544 (7,1)	7 (4,4)		
Beļģija (flāmu)	49 (0,8)	515 (2,6)	51 (0,8)	507 (2,8)	8 (2,8)		
Honkonga	51 (1,0)	577 (2,8)	49 (1,0)	569 (3,3)	8 (2,8)		
Slovākija	52 (0,9)	533 (2,9)	48 (0,9)	525 (3,2)	8 (2,8)		
Kipra	51 (0,7)	515 (3,2)	49 (0,7)	506 (3,1)	9 (2,7)		
Serbija	49 (0,8)	518 (3,4)	51 (0,8)	509 (3,2)	9 (3,5)		
Makao	50 (0,7)	540 (1,5)	50 (0,7)	531 (1,9)	10 (2,2)		
Anglija	51 (0,9)	562 (3,1)	49 (0,9)	553 (3,1)	10 (3,7)		
Beļģija (franču)	49 (0,8)	499 (3,2)	51 (0,8)	489 (2,9)	10 (3,2)		
Horvātija	48 (0,9)	562 (3,0)	52 (0,9)	551 (3,0)	10 (3,3)		
Īrija	49 (1,0)	583 (3,3)	51 (1,0)	572 (2,8)	11 (3,5)		
Dānija	52 (0,6)	545 (2,5)	48 (0,6)	533 (2,8)	12 (3,0)		
Nīderlande	50 (0,8)	534 (2,9)	50 (0,8)	521 (2,8)	13 (2,6)		
Taivāna	48 (0,5)	551 (2,5)	52 (0,5)	537 (2,4)	13 (2,3)		
Francija	50 (0,7)	521 (3,0)	50 (0,7)	507 (2,7)	14 (2,6)		
Austrija	49 (0,9)	537 (2,6)	51 (0,9)	523 (2,6)	14 (2,7)		
Ungārija	50 (1,0)	547 (3,7)	50 (1,0)	532 (4,0)	15 (3,4)		
Zviedrija	50 (0,9)	551 (2,5)	50 (0,9)	536 (2,3)	15 (2,3)		
Bulgārija	48 (0,9)	548 (3,0)	52 (0,9)	533 (4,0)	15 (3,9)		
Vācija	49 (0,8)	532 (2,5)	51 (0,8)	516 (2,5)	15 (2,6)		
Ēģipte	49 (1,5)	386 (5,7)	51 (1,5)	370 (6,4)	16 (5,6)		
Norvēģija	49 (0,7)	547 (2,3)	51 (0,7)	531 (2,4)	16 (2,4)		
Katara	51 (1,6)	493 (4,2)	49 (1,6)	476 (4,8)	17 (5,0)		
Irāna	46 (2,3)	422 (7,5)	54 (2,3)	405 (5,9)	17 (9,1)		
Turcija	49 (0,6)	505 (3,8)	51 (0,6)	488 (3,6)	17 (2,8)		
Kazahstāna	50 (0,7)	512 (2,8)	50 (0,7)	495 (3,3)	17 (2,7)		
Austrālija	50 (0,7)	549 (2,5)	50 (0,7)	532 (2,8)	17 (3,0)		
Somija	50 (0,8)	558 (2,7)	50 (0,8)	541 (2,7)	18 (2,7)		
Singapūra	49 (0,6)	596 (3,0)	51 (0,6)	578 (3,7)	18 (2,7)		
Azerbaidžāna	47 (0,8)	450 (4,1)	53 (0,8)	432 (4,0)	18 (3,7)		
Slovēnija	49 (0,7)	529 (2,1)	51 (0,7)	511 (2,3)	18 (2,3)		
Jaunzēlande	49 (0,7)	531 (2,9)	51 (0,7)	512 (2,7)	19 (3,2)		
Melnkalne	48 (0,6)	497 (2,0)	52 (0,6)	478 (2,2)	20 (2,6)		
Polija	47 (1,0)	560 (2,5)	53 (1,0)	540 (2,7)	20 (2,9)		
Albānija	49 (1,0)	523 (3,5)	51 (1,0)	503 (3,4)	20 (3,2)		
Kosova	51 (0,9)	431 (3,1)	49 (0,9)	410 (3,8)	21 (3,1)		
Lietuva	50 (0,8)	563 (2,5)	50 (0,8)	542 (2,7)	21 (2,8)		
Gruzija	49 (0,8)	506 (2,8)	51 (0,8)	483 (3,1)	23 (2,9)		
Brazīlija	49 (1,1)	431 (6,0)	51 (1,1)	408 (6,1)	23 (6,0)		
Uzbekistāna	48 (0,9)	449 (3,1)	52 (0,9)	425 (3,5)	24 (3,4)		
Ziemeļīrija	52 (1,0)	578 (2,9)	48 (1,0)	553 (3,1)	24 (3,4)		
Ziemeļmakēdonija	51 (1,0)	454 (5,8)	49 (1,0)	429 (6,0)	25 (5,2)		
Latvija	49 (1,3)	542 (2,6)	51 (1,3)	514 (3,3)	27 (3,1)		
Apvienotie Arābu Emirāti	51 (1,7)	497 (2,7)	49 (1,7)	468 (3,6)	29 (5,2)		
Maroka	48 (0,8)	390 (4,5)	52 (0,8)	356 (5,2)	33 (3,7)		
Saūda Arābija	58 (1,5)	464 (5,0)	42 (1,5)	428 (4,9)	35 (6,8)		
Omāna	50 (0,6)	447 (4,2)	50 (0,6)	412 (4,1)	36 (3,8)		
Jordāna	51 (2,6)	398 (6,8)	49 (2,6)	362 (7,9)	36 (10,3)		
Bahreina	50 (1,1)	483 (3,9)	50 (1,1)	434 (3,2)	49 (4,5)		
Dienvidāfrika	49 (0,6)	317 (4,4)	51 (0,6)	260 (5,0)	57 (3,6)		
Starptautiski vidējā vērtība	50 (0,1)	512 (0,5)	50 (0,1)	494 (0,5)			
Saldzīnās novērtēšanas dalībnieki							
Dubaija (AAE)	51 (2,6)	557 (2,7)	49 (2,6)	547 (2,5)	9 (4,3)		
Kvebeka (Kanāda)	50 (0,9)	556 (3,3)	50 (0,9)	546 (2,9)	11 (3,0)		
Britu Kolumbija (Kanāda)	49 (1,0)	542 (3,5)	51 (1,0)	529 (4,3)	13 (3,3)		
Nūfaundlenda un Labadora (Kanāda)	50 (1,2)	530 (3,1)	50 (1,2)	516 (4,3)	14 (4,0)		
Alberta (Kanāda)	49 (1,5)	546 (4,1)	51 (1,5)	531 (4,2)	15 (4,3)		
Abū Dabi (AAE)	51 (2,0)	457 (3,9)	49 (2,0)	422 (5,3)	35 (6,3)		
Dienvidāfrikas 6. klase	52 (0,7)	408 (4,5)	48 (0,7)	359 (5,2)	50 (3,9)		

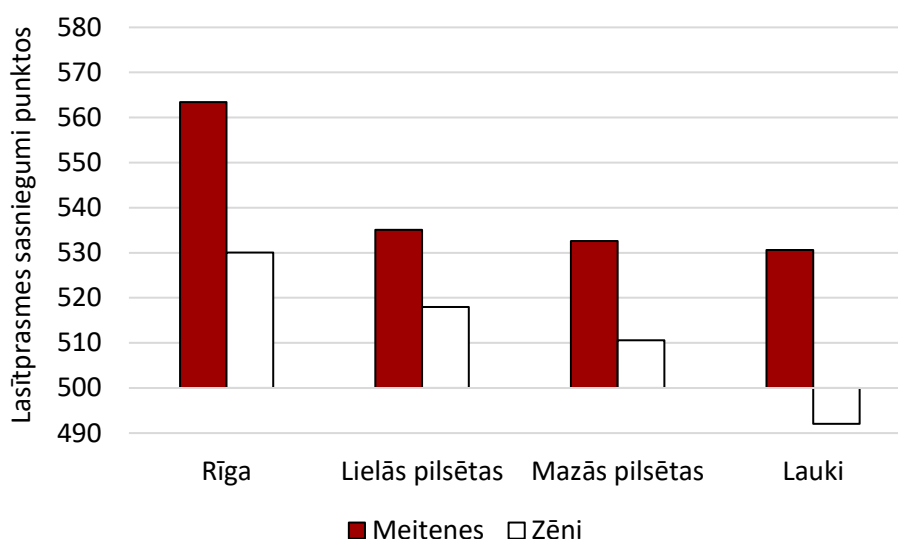
Standartkļūdas dotas iekavās.

■ Starpība statistiski nozīmīga
 ■ Starpība statistiski nenozīmīga

Avots: <https://pirls2021.org/results>

8. tabulā parādīti *PIRLS 2021* dalībvalstu vidējie sasniegumi skolēnu grupās atkarībā no dzimuma. Tabulā iekļauts visu valstu vidējais rezultāts atsevišķi meitenēm un zēniem, kā arī punktu starpība starp vidējiem meiteņu un zēnu sasniegumiem katrā valstī. Visievērojamākās atšķirības ir Dienvidāfrikā – 57 punkti. Redzams, ka tabulas apakšpusē ir valstis, kur salīdzinoši lielās atšķirības starp meiteņu un zēnu sasniegumiem, visticamāk, veidojušās specifisku kultūras nosacījumu dēļ. Latvija ir valsts ar 8. lielāko sasniegumu starpību starp dzimumiem. Kopumā redzams, ka zēnu zemie lasītprasmes sasniegumi ir globāla problēma.

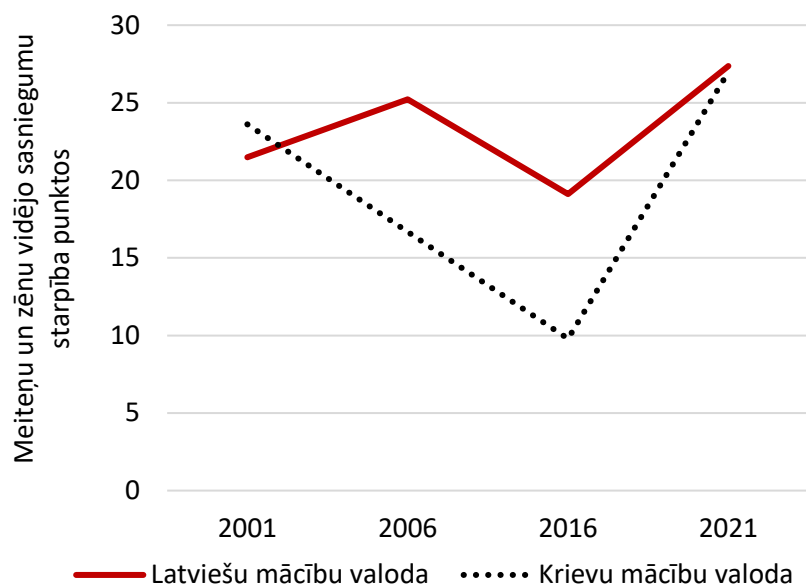
15. attēlā parādītas atšķirības starp meiteņu un zēnu vidējiem lasītprasmes sasniegumiem dažādās urbanizācijas grupās 2021. gadā. Redzams, ka meiteņu sasniegumi Latvijas pilsētās (izņemot Rīgu) un laukos ir vienādi, ko nevar sacīt par zēnu sasniegumiem. Viszemākie ir lauku zēnu lasītprasmes sasniegumi. Atšķirības vidējos lasītprasmes sasniegumos starp dzimumiem statistiski nozīmīgas visās urbanizācijas grupās, izņemot lielās pilsētas. Vislielākās tās ir Latvijas lauku rajonos. Latvijas lauku zēnu lasītprasmes sasniegumi 2021. gadā ir zemāki par *PIRLS* pētījuma skalas vidējo vērtību.

15. attēls.

Meiteņu un zēnu lasītprasmes sasniegumi 2021. gadā atkarībā no skolas atrašanās vietas

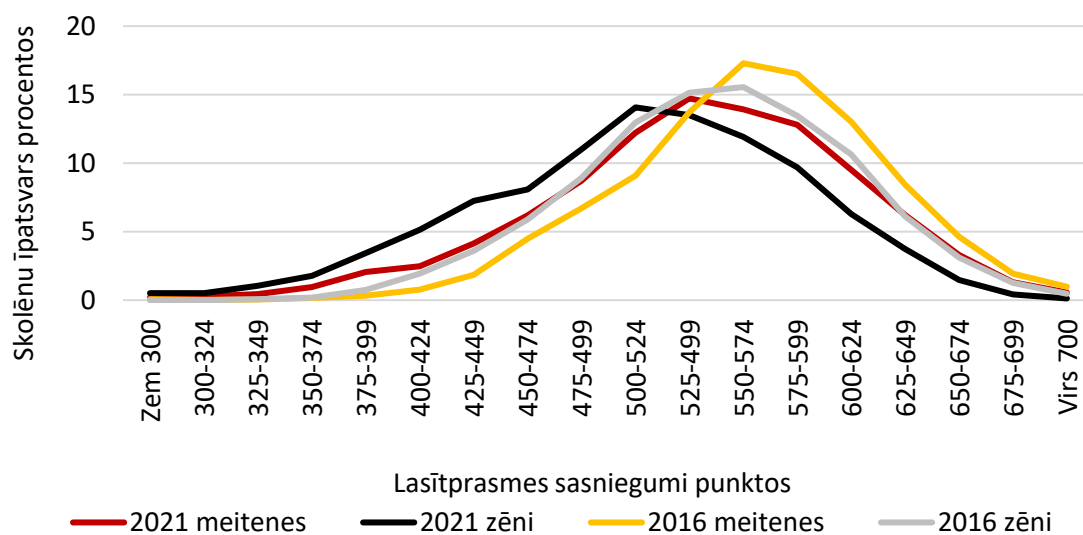
16. attēlā parādītas lasītprasmes sasniegumu starpību izmaiņas starp dzimumiem *PIRLS* pētījuma ciklos Latvijā. Ja iepriekš skolēniem ar latviešu mācību valodu un skolēniem ar krievu mācību valodu sasniegumu starpības lasītprasēm starp dzimumiem atšķīrās, tad tagad tās abām mācību valodām ir vienādas – 27 punkti; meiteņu sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki.

16. attēls.

Meiteņu un zēnu lasītprasmes sasniegumu starpības Latvijā atkarībā no mācību valodas PIRLS pētījuma ciklos

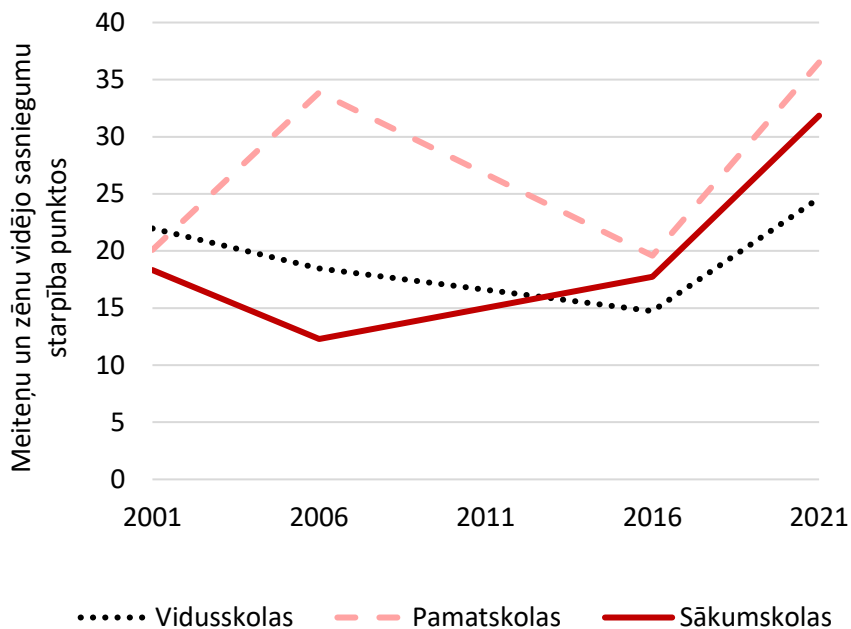
Latvijas meiteņu un zēnu lasītprasmes sasniegumu sadalījumi 2016. un 2021. gadā parādīti 17. attēlā. 2021. gadā meiteņu sasniegumu sadalījums ir ļoti līdzīgs zēnu sasniegumu sadalījumam 2016. gadā. Zēnu sasniegumu sadalījumam 2021. gadā ir salīdzinoši liela izkliede, kas radusies, pieaugot skolēnu īpatsvaram zemu sasniegumu grupā.

17. attēls.

Meiteņu un zēnu lasītprasmes sasniegumu sadalījumi Latvijā 2016. un 2021. gadā

Atšķirības meiteņu un zēnu lasītprasmes sasniegumu starpībās atkarībā no skolas tipa visos PIRLS pētījuma ciklos Latvijā parādītas 18. attēlā. Visos skolu tipos visos pētījuma ciklos meiteņu sasniegumi lasītprasēm ir statistiski nozīmīgi augstāki par zēnu sasniegumiem. 2021. gadā visos skolu tipos sasniegumu starpība starp dzimumiem ir palielinājusies.

18. attēls.

Meiteņu un zēnu lasītprasmes sasniegumu starpības Latvijā atkarībā no skolas tipa PIRLS pētījuma ciklos

LASĪTPRASMES SASNIEGUMU SADALĪJUMS PA LĪMEŅIEM

5

Lai lasītprasmes mērījumu rezultāti *PIRLS* pētījumā būtu vieglāk interpretējami, uz starptautiskās sasniegumu mērījumu skalas atlikti 4 nozīmīgi atskaites punkti/robežšķirtnes – augstākais lasītprasmes līmenis (625 skalas punkti), augsts līmenis (550 skalas punkti), vidējs līmenis (475 skalas punkti) un zems līmenis (400 skalas punkti) (Mullis et al., 2023).

Tiek uzskatīts, ka tie skolēni, kas sasnieguši augstāko sasniegumu līmeni (viņu iegūtais punktu skaits testā ir vismaz 625 punkti), spēj (Mullis et al., 2017):

- a) literārajos tekstos – interpretēt stāsta notikumus un tēlu darbības, aprakstot to rīcības iemeslus un motivāciju, izjūtas un rakstura attīstību ar pilnu pamatojumu no izlasītā teksta. Izvērtēt autora izvēlētās valodas un stila ietekmi uz lasītāju;
- b) informatīvajos tekstos – atšķirt un interpretēt sarežģītu informāciju no dažādām teksta daļām un sniegt pilnu pamatojumu no izlasītā teksta. Integrēt informāciju visa teksta ietvaros, lai izskaidrotu saistības un notikumu secību. Izvērtēt vizuālus un tekstuālus elementus, lai spriestu par autora viedokli.

Augstu lasītprasmes līmeni sasniegušie skolēni (iegūtais punktu skaits testā ir vismaz 550 punkti) spēj:

- a) literārajos tekstos – atrast un atšķirt nozīmīgas darbības un detaļas, izdarīt secinājumus, lai izskaidrotu saistības starp nodomiem, darbībām, notikumiem un tēlu izjūtām, sniegt tam pierādījumus no teksta. Interpretēt un integrēt stāsta notikumu un tēlu darbību, īpašību un izjūtu mainību un attīstību stāsta gaitā. Atpazīt dažu valodas efektu izmantojumu lasītajā tekstā, piemēram, metaforas, toni, tēlainību;
- b) informatīvajos tekstos – atrast un atšķirt nozīmīgu informāciju blīvā tekstā vai sarežģītā tabulā. Izdarīt secinājumus par loģiskām saistībām, lai sniegtu paskaidrojumus vai iemeslus. Integrēt tekstuālu un vizuālu informāciju, lai interpretētu saistības starp idejām. Izvērtēt un izdarīt vispārinājumus par teksta saturu un elementiem.

Ja skolēns sasniedzis vidēju lasītprasmes līmeni (ieguvis testā vismaz 475 punktus), tad spēj:

- a) literārajos tekstos – patstāvīgi atrast, atpazīt un reproducēt tekstā precīzi izteiktas darbības, notikumus un tēlu izjūtas. Izdarīt tiešus secinājumus par galveno tēlu īpašībām, izjūtām un motivāciju. Interpretēt acīm redzamus iemeslus un cēloņus, atpazīt pierādījumus

un sniegt piemērus no teksta. Sākt pamanīt autora izmantotās valodas izvēli;

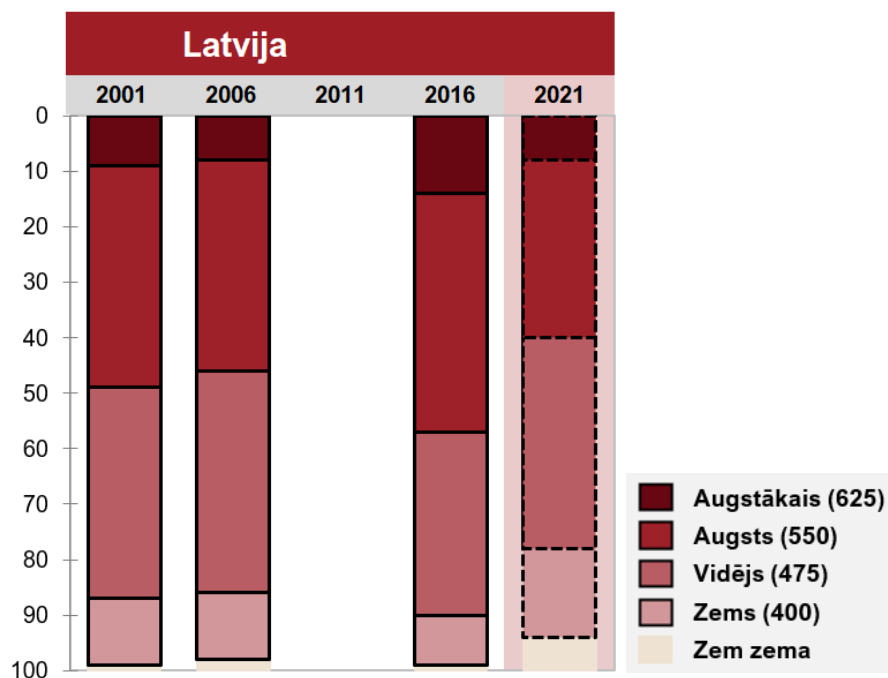
- b) informatīvajos tekstos – atrast un reproducēt divus vai trīs nepieciešamās informācijas punktus tekstā. Izdarīt tiešus secinājumus, lai sniegtu faktiskus skaidrojumus. Sākt interpretēt un integrēt informāciju, lai sarindotu notikumus.

No skolēniem, kas sasnieguši zemu lasītprasmes līmeni (testā ieguvuši vismaz 400 punktus), tiek gaidīta spēja:

- a) literārajos tekstos – atrast un izgūt no teksta precīzi formulētu informāciju, izdarīt tiešus secinājumus par notikumiem un darbību iemesliem, sākt interpretēt stāsta notikumus un galvenās idejas;
- b) informatīvajos tekstos – atrast un reproducēt precīzi formulētu informāciju no teksta vai citiem elementiem, piemēram, diagrammām. Sākt izdarīt tiešus secinājumus par skaidrojumiem, darbībām un aprakstiem.

19. attēlā parādīts Latvijas skolēnu īpatsvars katrā no lasītprasmes līmeņiem četros PIRLS pētījuma ciklos. Redzams, ka 2021. gadā Latvijas skolēnu daļa, kas nerasniedza zemāko lasītprasmes līmeni, ir lielāka nekā līdz šim – 6%. Tātad aptuveni katrs 17. skolēns Latvijā īsti nesaprot tekstu, ko lasa.

Saskaņā ar PIRLS definīciju skolēniem šajā vecumā būtu jāuzrāda tāds lasītprasmes līmenis, kas liecina, ka viņi var izmantot lasītprasmi, lai mācītos, nevis vēl joprojām mācās lasīt. Skolēni, kuri nav ieguvuši vismaz 400 punktus, nevar lasīt, lai mācītos, kā rezultātā šie skolēni atpauk arī citos mācību priekšmetos.

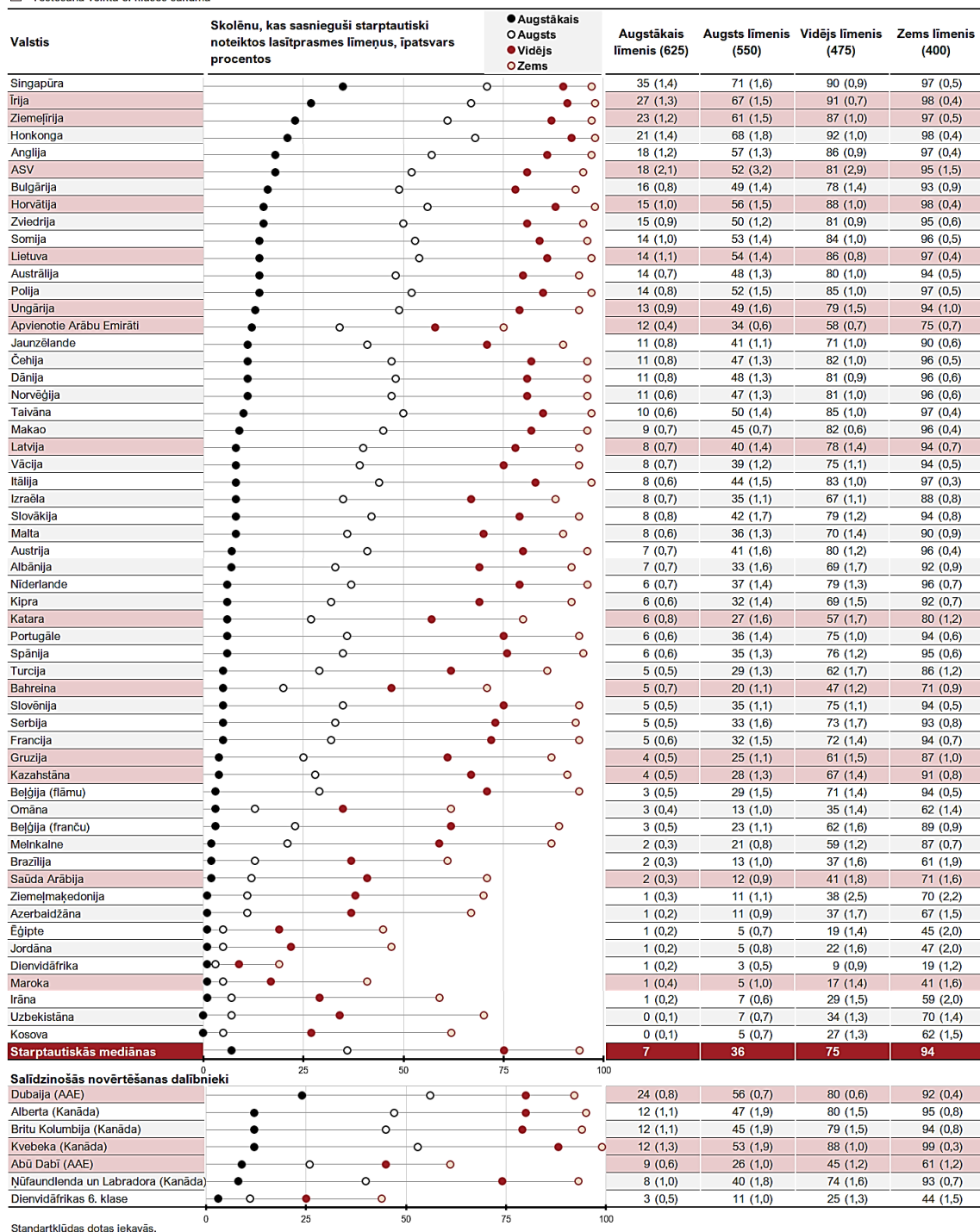
Avots: <https://pirls2021.org/results>

19. attēls.

Latvijas skolēnu īpatsvars katrā lasītprasmes līmenī PIRLS pētījuma ciklos

Skolēnu, kas sasnieguši starptautiski noteiktos lasītprasmes līmeņus, īpatsvars procentos

Testēšana veikta 5. klases sākumā

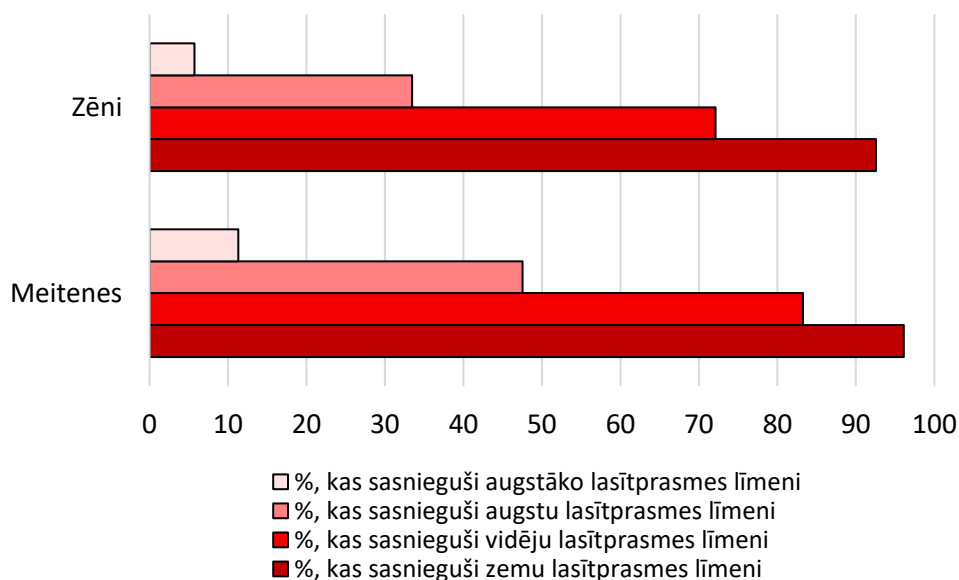
Standartkļūdas dotas iekavās.

Avots: <https://pirls2021.org/results>

9. tabulā pētījuma dalībvalstis sakārtotas pēc skolēnu īpatsvara, kuri sasnieguši augstāko lasītprasmes līmeni. Tajā atainots, cik procenti skolēnu katrā valstī sasnieguši katru no aprakstītajiem lasītprasmes līmeņiem. Līmeņu sasniegšana rēķināta kumulatīvi, respektīvi, tie skolēni, kas sasnieguši augstāko lasītprasmes līmeni, ir sasnieguši arī visus zemākos, bet ne visi tie, kas sasnieguši zemāko līmeni, ir tikuši arī tālāk. Latvijā 2021. gadā augstāko sasniegumu līmeni sasnieguši 8% skolēnu, un tas ir tikpat, cik 2001. un 2006. gadā.

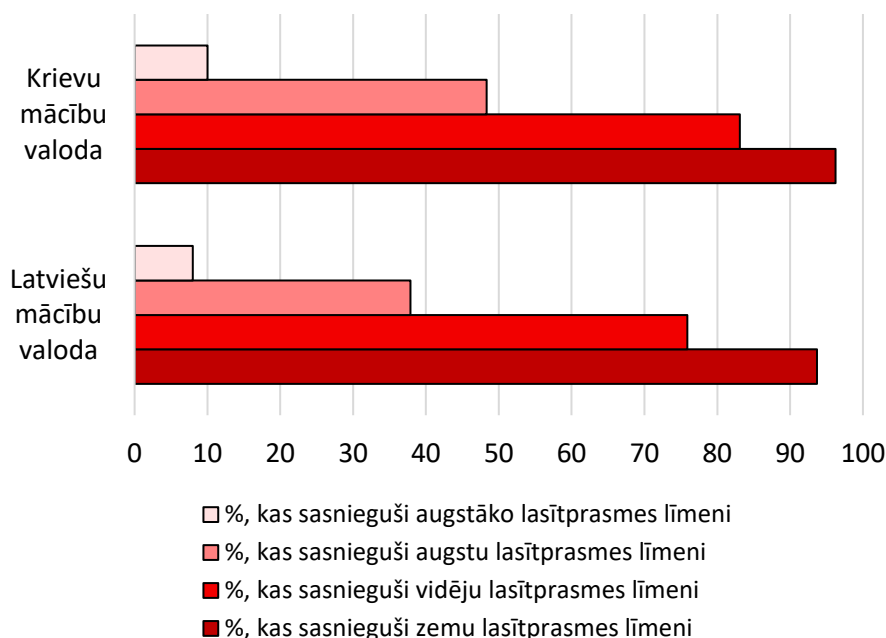
Kā iepriekš minēts 3. nodaļā, Latvijas skolēnu vidējie sasniegumi lasītprasēm 2021. gadā ir 528 punkti. Zems lasītprasmes sasniegumu līmenis pēc *PIRLS* skalas ir no 400 līdz 474 punktiem. Latvijā 2021. gadā 6% skolēnu to nerasniedza. Pamodelēsim situāciju, kā mainītos Latvijas vidējie sasniegumi, ja izdotos paaugstināt lasītprasmes līmeni skolēniem, kas atrodas zem zemu sasniegumu robežas (iepriekšējos pētījuma ciklos šādu skolēnu īpatsvars Latvijā bija 1-2%). Ja nevienam skolēnam sasniegumi nebūt zemāki par 350 punktiem, Latvijas vidējais punktu skaits būtu 530. Tā kā šādu skolēnu nav daudz, rezultāta izmaiņas ir mazas. Ja nebūtu sasniegumu zem 375 punktiem, vidējais punktu skaits valstī būtu 533 punkti, un attiecīgi sasniegumi virs 400 punktiem dotu kopējo valsts rezultātu 536 punkti. Tā būtu tāda pati vērtība kā Makao, tas būtu vairāk nekā ir šobrīd, tomēr tas joprojām nebūtu tik, cik otrs zemākais Latvijas rezultāts *PIRLS* mērījumu vēsturē – 541 punkts 2006. gadā. Tātad salīdzinoši zemā valsts vidējā rezultāta iemesls 2021. gadā ir sasniegumu samazinājums visās skolēnu grupās – gan augstu, gan zemu sasniegumu, gan pilsētās, gan laukos, gan zēniem, gan meitenēm, gan augsta, gan zema sociālekonomiskā stāvokļa grupās, gan ar latviešu, gan krievu mācību valodu.

20. attēlā parādīts Latvijas zēnu un meiteņu īpatsvars, kas sasnieguši katru lasītprasmes līmeni 2021. gadā. Redzams, ka visaugstāko līmeni Latvijā sasniedz 11% meiteņu un divreiz mazāk - 6% zēnu, augstu līmeni Latvijā sasniedz par 14% vairāk meiteņu nekā zēnu (puse meiteņu, bet tikai trešdaļa zēnu).

20. attēls.
Meiteņu un zēnu īpatsvars Latvijā, kas sasnieguši konkrētus lasītprasmes līmeņus 2021. gadā

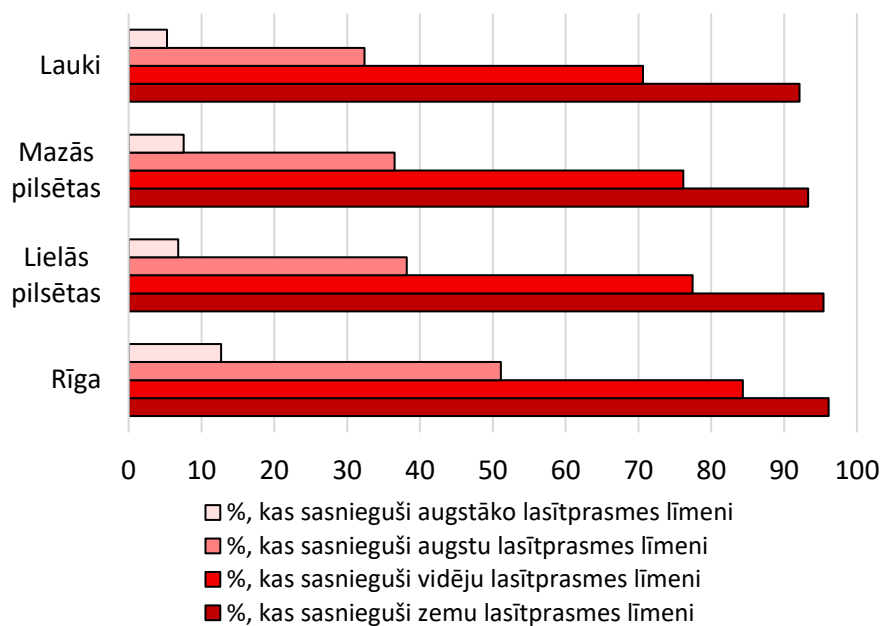
21. attēlā parādīts skolēnu ar latviešu un skolēnu ar krievu mācību valodu īpatsvars, kas sasnieguši katru no lasītprasmes līmeņiem. Redzams, ka visaugstāko līmeni Latvijā sasniedz 10% skolēnu ar krievu mācību valodu un 8% skolēnu ar latviešu mācību valodu, augstu līmeni Latvijā sasniedz par 10% vairāk skolēnu ar krievu mācību valodu nekā skolēnu ar latviešu mācību valodu. Tātad starp skolēniem ar krievu mācību valodu ir vairāk tādu, kas sasnieguši augstākus lasītprasmes līmeņus.

21. attēls.

Skolēnu ar latviešu un skolēnu ar krievu mācību valodu īpatsvars Latvijā, kas sasnieguši konkrētus lasītprasmes līmeņus 2021. gadā

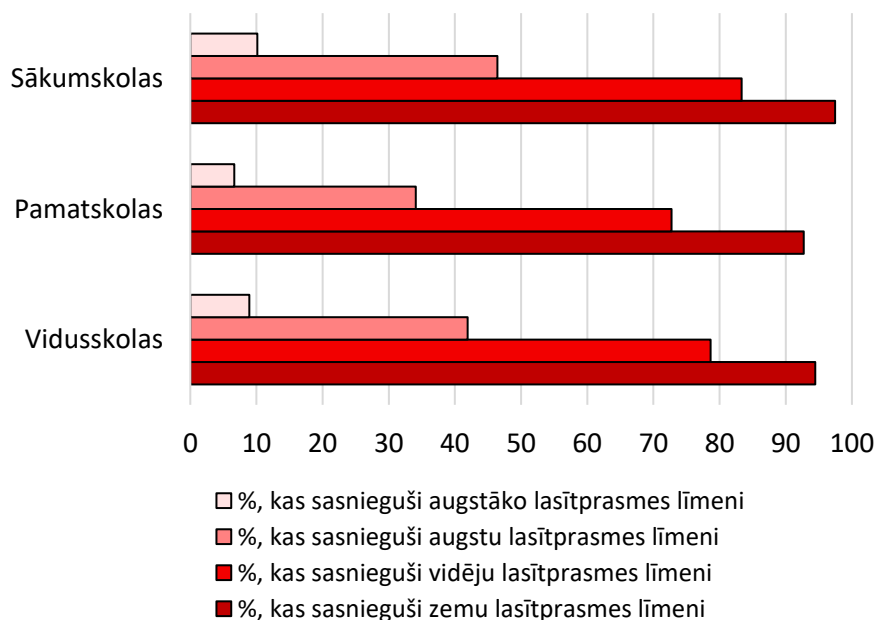
22. attēlā parādīts skolēnu īpatsvars, kas sasnieguši katru no lasītprasmes līmeņiem atkarībā no skolas atrašanās vietas. Redzams, ka laukos augstāko lasītprasmes līmeni sasniedz tikai 5% skolēnu un tas ir aptuveni divas ar pusi reizes mazāks skolēnu īpatsvars nekā Rīgā, tomēr attēls parāda arī to, ka lauku skolās arī ir skolēni ar ļoti augstiem lasītprasmes sasniegumiem. 2021. gadā Latvijas lauku teritoriju skolās ir par 19% mazāk skolēnu nekā Rīgā, kas sasnieguši augstu lasītprasmes līmeni (32%), un tas ir par 11% mazāks īpatsvars nekā 2016. gadā.

22. attēls.

Skolēnu īpatsvars, kas sasnieguši konkrētus lasītprasmes līmeņus, atkarībā no skolas atrašanās vietas 2021. gadā

23. attēlā parādīts skolēnu īpatsvars, kas sasnieguši katru lasītprasmes līmeni, atkarībā no skolas tipa. Redzams, ka pamatskolās ir salīdzinoši visvairāk skolēnu (20%), kas ir sasnieguši tikai zemu lasītprasmes līmeni. Tas vidēji ir katrs 5. pamatskolu skolēns. Sākumskolās ir vidēji par 12% vairāk skolēnu, kas sasnieguši augstu lasītprasmes līmeni, nekā pamatskolās. Latvijas pamatskolu vidējie rezultāti izskatītos vēl drūmāk, ja tajos savu ieguldījumu nesniegtu Rīgas pamatskolu salīdzinoši augstie sasniegumi (skat. 8. attēlu).

23. attēls.

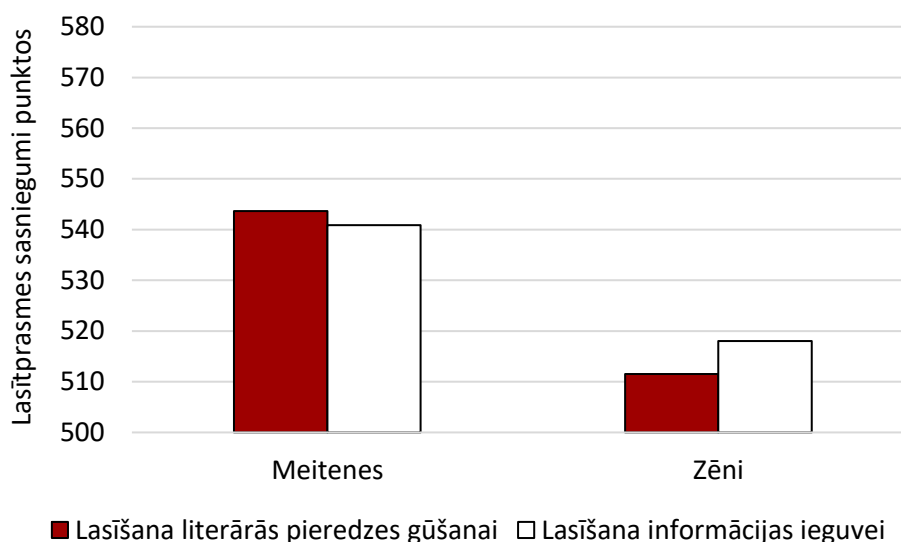
Skolēnu īpatsvars, kas sasnieguši konkrētus lasītprasmes līmeņus, atkarībā no skolas tipa 2021. gadā

LASĪTPRASMES SASNIEGUMI ATKARĪBĀ NO LASĪŠANAS MĒRĶA

6

Kā minēts 1.2. apakšnodaļā, *PIRLS* pētījumā izšķir divus lasīšanas mērķus – lasīšanu literārās pieredzes gūšanai un lasīšanu informācijas ieguvei. Turpinājumā tiks aplūkoti skolēnu lasītprasmes sasniegumi atkarībā no šiem lasīšanas mērķiem. Atbilstoši minētajiem lasīšanas mērķiem pētījumā to sasniegšanas mērīšanai tiek izmantoti attiecīgi literārie vai informatīvie teksti.

24. attēlā redzamas sasniegumu atšķirības starp Latvijas meitenēm un zēniem atkarībā no lasīšanas mērķa. Abiem dzimumiem nav statistiski nozīmīgu atšķirību sasniegumos atkarībā no lasīšanas mērķa – gan zēniem, gan meitenēm vienlīdz padodas gan literārie, gan informatīvie teksti. Meiteņu sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki par zēnu sasniegumiem abos lasīšanas mērķos.

24. attēls.

Latvijas meiteņu un zēnu vidējie sasniegumi atkarībā no lasīšanas mērķa 2021. gadā

10. tabulā parādīts, kā *PIRLS 2021* pētījuma dalībvalstīs atšķiras skolēnu lasītprasmes sasniegumi atkarībā no lasīšanas mērķa. Daļai *PIRLS* pētījuma dalībvalstu skolēnu sasniegumi vienam lasīšanas mērķim bija augstāki nekā otram. No 56 dalībvalstīm 20 valstīs skolēniem bija augstāki sasniegumi literāro tekstu lasīšanā, bet 11 valstīs skolēniem labāki rezultāti bija, lasot informatīvos tekstus. Latvijas skolēniem 2021. gadā nebija statistiski nozīmīgu atšķirību vidējos sasniegumos atkarībā no lasīšanas mērķa.

Lasītprasmes sasniegumi pētījuma dalībvalstīs atkarībā no lasīšanas mērķa

Testēšana veikta 5. klases sākumā

Valstis	Kopējie vidējie sasniegumi pētījumā	Literārās pieredzes gūšana		Informācijas ieguve		Relatīvā atšķirība	
		Vidējie sasniegumi apakšskalā	Atšķirība no kopējiem sasniegumiem	Vidējie sasniegumi apakšskalā	Atšķirība no kopējiem sasniegumiem	Sasniegumi, lasot attiecīgajam mērķim, zemāki nekā kopējie	Sasniegumi, lasot attiecīgajam mērķim, augstāki nekā kopējie
Makao	536 (1,3)	525 (1,3)	-10 (1,2) ▼	547 (1,5)	12 (0,7) ▲		
Hongkonga	573 (2,7)	564 (2,7)	-8 (0,9) ▼	582 (2,7)	10 (1,1) ▲		
Taivāna	544 (2,2)	533 (2,1)	-11 (0,8) ▼	549 (2,2)	6 (0,8) ▲		
Ēģipte	378 (5,4)	372 (5,1)	-6 (1,7) ▼	382 (5,4)	4 (1,5) ▲		
Apvienotie Arābu Emirāti	483 (1,8)	478 (2,0)	-5 (0,8) ▼	485 (1,7)	2 (0,5) ▲		
Omāna	429 (3,7)	425 (3,8)	-4 (1,7) ▼	432 (3,8)	3 (1,2) ▲		
Sauāda Arābija	449 (3,6)	444 (3,6)	-5 (2,0) ▼	451 (3,7)	2 (1,1)		
Jordāna	381 (5,4)	378 (5,5)	-3 (1,2) ▼	384 (5,8)	3 (1,5) ▲		
Kosova	421 (3,1)	418 (2,9)	-3 (1,5)	423 (3,1)	3 (1,3) ▲		
Katara	485 (3,7)	481 (3,9)	-4 (1,1) ▼	486 (3,7)	1 (1,0)		
Turcija	496 (3,4)	495 (3,6)	-2 (0,8) ▼	498 (3,4)	2 (0,8) ▲		
Somija	549 (2,4)	547 (2,6)	-2 (0,8) ▼	550 (2,6)	1 (0,9)		
Brazīlija	419 (5,3)	418 (5,2)	-1 (1,5)	421 (5,0)	2 (1,5)		
Norvēģija	539 (2,0)	538 (2,0)	-1 (0,7)	540 (2,1)	1 (0,7) ▲		
Latvija	528 (2,6)	527 (3,0)	0 (1,0)	529 (2,7)	2 (1,0)		
Itālija	537 (2,2)	536 (2,5)	-1 (1,5)	538 (2,1)	1 (0,9)		
Spānija	521 (2,2)	520 (2,2)	-1 (1,0)	522 (2,4)	0 (0,7)		
Maroka	372 (4,5)	372 (4,3)	0 (1,6)	373 (4,5)	1 (1,2)		
Anglija	558 (2,5)	558 (2,4)	1 (1,0)	559 (2,5)	1 (0,9)		
Portugāle	520 (2,3)	520 (2,3)	0 (0,9)	520 (2,3)	0 (0,6)		
Lietuva	552 (2,3)	552 (2,7)	0 (1,8)	553 (2,5)	0 (1,2)		
Nīderlande	527 (2,5)	528 (2,8)	1 (1,6)	528 (2,9)	1 (1,4)		
Čehija	540 (2,3)	540 (2,5)	0 (0,7)	540 (2,5)	0 (1,0)		
Slovākija	529 (2,7)	530 (2,6)	1 (1,6)	530 (2,6)	1 (1,4)		
Irāna	413 (4,9)	413 (5,0)	0 (1,1)	412 (4,8)	-1 (1,3)		
Beļģija (flāmu)	511 (2,3)	511 (2,7)	1 (1,0)	510 (2,3)	-1 (0,9)		
Azerbaidžāna	440 (3,6)	441 (3,5)	0 (1,0)	439 (3,6)	-1 (1,4)		
Zviedrija	544 (2,1)	545 (2,5)	2 (1,5)	544 (2,1)	0 (0,9)		
Malta	515 (2,7)	516 (2,8)	2 (1,3)	514 (2,8)	-1 (1,0)		
Bahreina	458 (2,9)	460 (2,9)	1 (1,2)	457 (2,8)	-1 (1,1)		
Ungārija	539 (3,4)	541 (3,3)	2 (1,4)	539 (3,4)	-1 (0,9)		
Jaunzēlande	521 (2,3)	523 (2,4)	2 (1,2)	521 (2,5)	-1 (1,1)		
Slovēnija	520 (1,9)	522 (2,1)	2 (1,6)	519 (2,1)	-1 (0,8)		
Ziemeļmaķedonija	442 (5,3)	442 (5,4)	0 (1,7)	439 (5,6)	-3 (1,1) ▼		
Polija	549 (2,2)	552 (2,3)	3 (1,5)	548 (2,2)	-1 (1,2)		
Austrālija	540 (2,2)	543 (2,4)	3 (1,2) ▲	539 (2,3)	-1 (1,0)		
Uzbekistāna	437 (2,9)	438 (3,0)	1 (1,3)	434 (2,9)	-3 (0,9) ▼		
Francija	514 (2,5)	516 (2,4)	2 (1,3)	511 (2,6)	-2 (1,3)		
Singapūra	587 (3,1)	591 (3,2)	4 (0,9) ▲	586 (3,1)	-1 (0,8)		
Austrija	530 (2,2)	533 (2,1)	3 (1,6)	527 (2,6)	-2 (1,0) ▼		
Bulgārija	540 (3,0)	544 (3,3)	4 (1,3) ▲	538 (3,1)	-2 (1,1) ▼		
Serbija	514 (2,8)	518 (2,9)	4 (1,4) ▲	511 (2,5)	-2 (1,3)		
Albānija	513 (3,1)	516 (3,3)	3 (1,3) ▲	509 (3,2)	-4 (1,8) ▼		
Izraēla	510 (2,2)	515 (2,8)	5 (1,4) ▲	508 (2,3)	-2 (0,9) ▼		
Kazahstāna	504 (2,7)	508 (2,8)	5 (0,9) ▲	501 (2,6)	-3 (0,8) ▼		
Vācija	524 (2,1)	529 (2,4)	5 (1,0) ▲	522 (2,1)	-2 (1,1) ▼		
Melnkalne	487 (1,6)	491 (1,9)	4 (1,4) ▲	483 (1,9)	-4 (1,0) ▼		
Beļģija (franču)	494 (2,7)	499 (2,6)	5 (1,5) ▲	490 (2,4)	-4 (1,0) ▼		
Dānija	539 (2,2)	546 (2,6)	7 (1,7) ▲	536 (2,1)	-3 (0,8) ▼		
Īrija	577 (2,5)	584 (2,5)	6 (1,1) ▲	574 (2,4)	-4 (1,0) ▼		
Ziemeļīrija	566 (2,5)	573 (2,3)	7 (1,2) ▲	562 (2,3)	-4 (1,1) ▼		
Kipra	511 (2,9)	517 (2,8)	6 (0,8) ▲	505 (2,9)	-6 (0,6) ▼		
Dienvēstafrika	288 (4,4)	293 (4,5)	5 (1,6) ▲	279 (4,6)	-10 (1,3) ▼		
Horvātija	557 (2,5)	567 (2,8)	11 (1,4) ▲	553 (2,6)	-4 (1,1) ▼		
Gruzija	494 (2,6)	501 (2,8)	7 (1,0) ▲	486 (2,8)	-8 (1,1) ▼		
ASV	548 (6,8)	558 (7,2)	11 (2,0) ▲	540 (6,8)	-8 (1,9) ▼		
Safidzinošās novērtēšanas dalībnieki							
Abū Dabi (AAE)	440 (3,5)	434 (3,8)	-5 (1,0) ▼	442 (3,4)	2 (0,8) ▲		
Dubaija (AAE)	552 (1,5)	550 (1,6)	-2 (1,0)	553 (1,5)	1 (0,8)		
Dienvēstafrikas 6. klase	384 (4,5)	382 (4,6)	-2 (1,2)	384 (4,7)	0 (1,1)		
Britu Kolumbija (Kanāda)	535 (3,5)	537 (3,6)	1 (0,9)	535 (3,6)	0 (1,0)		
Niūfaundlenda un Labradoras (Kanāda)	523 (3,2)	526 (3,4)	3 (1,3)	523 (3,1)	0 (1,1)		
Alberta (Kanāda)	539 (3,6)	541 (3,4)	2 (1,1) ▲	537 (3,9)	-2 (1,1)		
Kvebeka (Kanāda)	551 (2,7)	561 (2,9)	10 (1,2) ▲	548 (2,6)	-3 (1,2) ▼		

Standartkļūdas dotas iekavās.

Sasniegumi, lasot attiecīgajam lasīšanas mērķim, ir statistiski nozīmīgi augstāki ▲

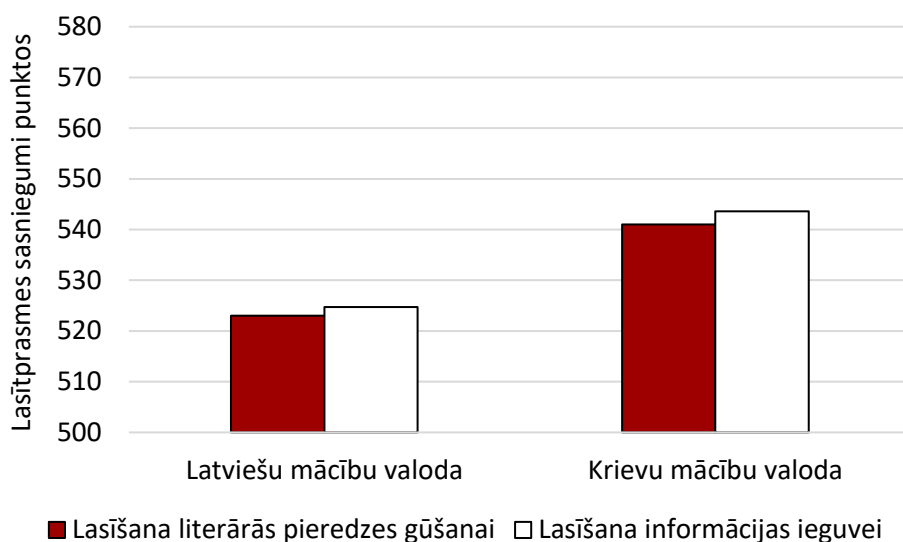
Sasniegumi, lasot attiecīgajam lasīšanas mērķim, ir statistiski nozīmīgi zemāki ▼

Literārās pieredzes gūšana

Informācijas ieguve

Avots: <https://pirls2021.org/results>

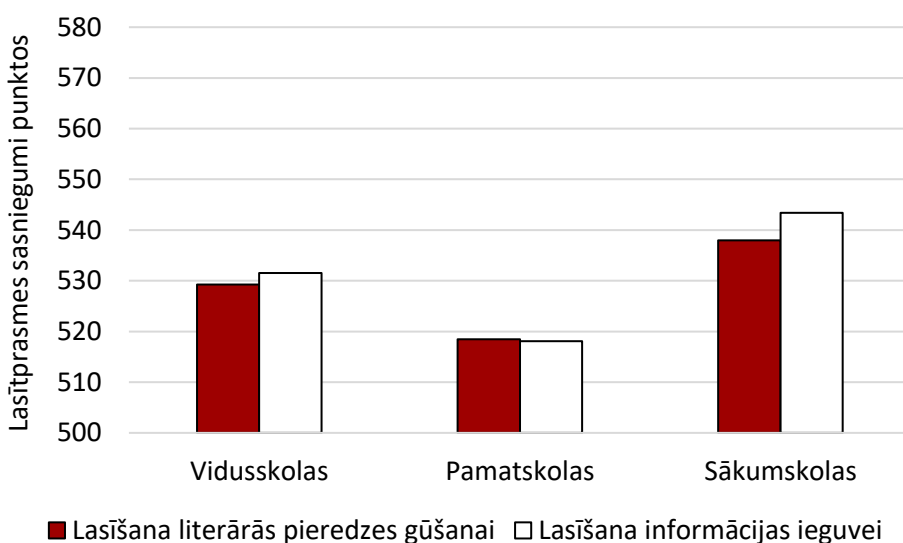
25. attēlā redzamas sasniegumu atšķirības Latvijā starp skolēniem ar latviešu un skolēniem ar krievu mācību valodu atkarībā no lasīšanas mērķa. Skolēniem ar krievu mācību valodu ir statistiski nozīmīgi augstāki vidējie lasītprasmes sasniegumi nekā skolēniem ar latviešu mācību valodu, gan lasot literārās pieredzes gūšanai, gan lasot informācijas ieguvei. Nevienai no mācību valodām nav statistiski nozīmīgu atšķirību vidējos lasītprasmes sasniegumos atkarībā no lasīšanas mērķa.

25. attēls.

Lasītprasmes sasniegumi skolēniem ar latviešu un skolēniem ar krievu mācību valodu Latvijā atkarībā no lasīšanas mērķa 2021. gadā

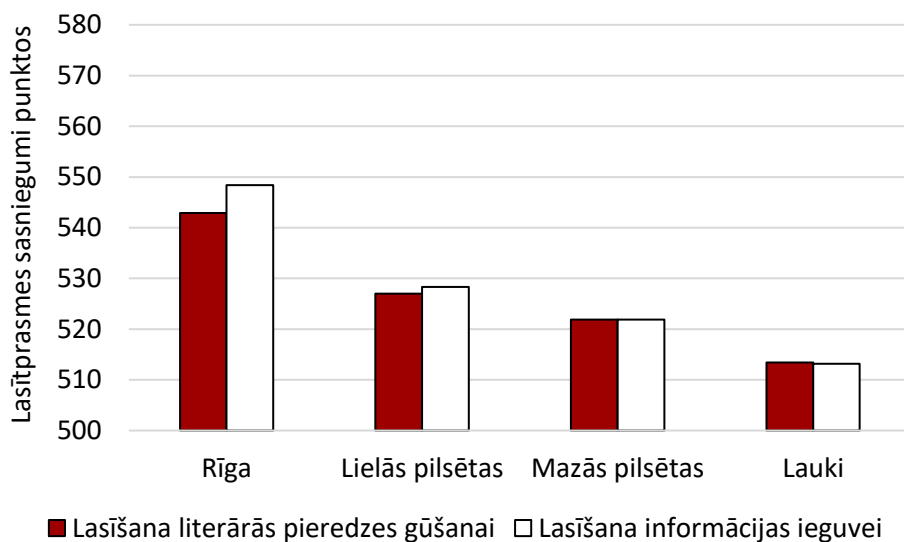
26. attēlā redzami Latvijas skolēnu vidējie lasītprasmes sasniegumi atkarībā no lasīšanas mērķa un skolas tipa. Sākumskolu skolēnu vidējie sasniegumi gan literāru, gan informatīvu tekstu lasīšanā ir statistiski nozīmīgi augstāki par pamatskolu skolēnu vidējiem sasniegumiem. Skolu tipos atšķirību sasniegumos atkarībā no lasīšanas mērķa 2021. gadā nav.

26. attēls.

Vidējie lasītprasmes sasniegumi Latvijā atkarībā no lasīšanas mērķa un skolas tipa 2021. gadā

Vidējie lasītprasmes sasniegumi atkarībā no lasīšanas mērķa dažādās urbanizācijas grupās parādīti 27. attēlā. Lasot informācijas ieguvei, Rīgas skolēnu vidējie sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki par lielo un mazo pilsētu un lauku teritoriju skolēnu sasniegumiem. Lasot literārās pieredzes gūšanai, nav statistiski nozīmīgu atšķirību sasniegumos starp urbanizācijas grupām.

27. attēls.

Vidējie lasītprasmes sasniegumi Latvijā 2021. gadā atkarībā no lasīšanas mērķa un skolas atrašanās vietas

SKOLĒNU LASĪTPRASMES SASNIEGUMU ANALĪZE KOGNITĪVAJOS LĪMEŅOS

7

1.2. apakšnodaļā jau aprakstīti četri kognitīvie līmeņi, ar kuru palīdzību tiek mērīti skolēnu lasītprasmes sasniegumi. Virzienā no zemākā uz augstāko tie ir:

1. koncentrēšanās uz tekstu un skaidri formulētas informācijas iegūšanas kognitīvais līmenis,
2. tiešu secinājumu izdarīšanas kognitīvais līmenis,
3. ideju un informācijas interpretēšanas un integrēšanas kognitīvais līmenis,
4. teksta satura, valodas un izmantoto elementu izvērtēšanas kognitīvais līmenis.

Turpmākai analīzei šie līmeņi apvienoti divās grupās: 1. un 2. kognitīvais līmenis veido informācijas ieguves un tiešu secinājumu izdarīšanas grupu, bet 3. un 4. līmenis veido interpretēšanas un integrēšanas grupu. Tātad informācijas ieguves un tiešu secinājumu izdarīšanas kognitīvais līmenis mēra to, kā skolēni veic vienkāršas darbības ar tekstu, bet interpretēšanas un integrēšanas kognitīvais līmenis mēra skolēnu spējas veikt sarežģītākas lasītprasmi apliecinošas darbības, izmantojot izlasīto tekstu.

11. tabulā atainots, kā *PIRLS 2021* pētījuma dalībvalstīs skolēnu vidējie lasītprasmes sasniegumi atšķirās divos kognitīvajos līmeņos jeb, vienkāršoti sakot, – relatīvi vieglos un grūtos uzdevumos. Daļā *PIRLS 2021* pētījuma dalībvalstu skolēnu sasniegumi vienā no kognitīvajiem līmeņiem bija augstāki nekā otrā. No 56 dalībvalstīm 11 valstīs augstāki rezultāti skolēniem bija informācijas ieguves un tiešu secinājumu izdarīšanas līmenī, bet 18 valstīs skolēniem ievērojami labāk veicās interpretēšanas un integrēšanas līmeņa uzdevumos. Latvija pieder pie tām valstīm, kuru skolēniem labāk sokas interpretēšanas un integrēšanas kognitīvā līmeņa uzdevumos, bet relatīvi vienkāršajos informācijas ieguves un tiešu secinājumu izdarīšanas uzdevumos mūsu skolēnu vidējie sasniegumi ir zemāki. Tāda rezultātu starpība Latvijai bijusi jau kopš 2006. gada. Viens no iemesliem varētu būt tāds, ka mūsu skolēni vēl aizvien kaut kāda iemesla dēļ vai nu neatrod vai nemaz nemeklē konkrētu informāciju tekstā, bet tā vietā mēģina paļauties uz savu atmiņu par izlasīto.

Sasniegumu atšķirības lasītprasmes kognitīvajos līmeņos

☐ Testēšana veikta 5. klases sākumā

Valstis	Kopējie vidējie sasniegumi pētījumā	Informācijas ieguve un tiešu secinājumu izdarīšana		Interpretēšana un integrēšana		Relatīvā atšķirība	
		Vidējie sasniegumi apakšskalā	Atšķirība no kopējiem sasniegumiem	Vidējie sasniegumi apakšskalā	Atšķirība no kopējiem sasniegumiem	Sasn. attiecīgā kogn. līmeņa uzdevumos zemāki nekā kopējie	Sasn. attiecīgā kogn. līmeņa uzdevumos augstāki nekā kopējie
ASV	548 (6,8)	539 (6,1)	-8 (2,2) ▼	555 (7,1)	8 (2,6) ▲		
Ziemeļīrija	566 (2,5)	558 (2,6)	-8 (1,5) ▼	573 (2,2)	8 (1,8) ▲		
Austrālija	540 (2,2)	534 (2,4)	-6 (1,1) ▼	547 (2,3)	7 (1,0) ▲		
Gruzija	494 (2,6)	489 (2,4)	-6 (1,2) ▼	500 (2,7)	6 (1,4) ▲		
Īrija	577 (2,5)	571 (2,3)	-6 (0,9) ▼	582 (2,7)	5 (1,9) ▲		
Albānija	513 (3,1)	508 (3,4)	-4 (2,2) ▼	518 (3,1)	5 (1,9) ▲		
Horvātija	557 (2,5)	552 (2,6)	-4 (1,4) ▼	561 (2,7)	5 (1,2) ▲		
Omāna	429 (3,7)	426 (3,6)	-4 (0,9) ▼	433 (3,9)	4 (1,6) ▲		
Latvija	528 (2,6)	525 (2,7)	-3 (1,0) ▼	532 (2,7)	4 (1,4) ▲		
Singapūra	587 (3,1)	584 (3,0)	-3 (0,7) ▼	591 (3,2)	4 (0,5) ▲		
Polija	549 (2,2)	545 (2,2)	-4 (1,2) ▼	552 (2,0)	3 (1,1) ▲		
Meiknālne	487 (1,6)	484 (1,9)	-3 (1,3) ▼	491 (2,4)	4 (1,8) ▲		
Anglija	558 (2,5)	554 (2,4)	-3 (0,9) ▼	561 (2,5)	4 (1,4) ▲		
Serbija	514 (2,8)	510 (3,0)	-3 (1,4) ▼	516 (2,7)	3 (1,4) ▲		
Bahreina	458 (2,9)	456 (2,9)	-3 (0,8) ▼	462 (3,0)	3 (0,9) ▲		
Ēģipte	378 (5,4)	376 (5,4)	-2 (0,9) ▼	380 (5,1)	2 (1,4)		
Izraēla	510 (2,2)	508 (2,3)	-2 (0,9) ▼	512 (2,7)	2 (1,4)		
Kipra	511 (2,9)	509 (2,5)	-2 (1,1) ▼	512 (3,3)	2 (1,1)		
Ungārija	539 (3,4)	538 (3,4)	-1 (1,4)	541 (3,3)	2 (1,2)		
Nīderlande	527 (2,5)	527 (2,8)	-1 (1,6)	529 (2,6)	2 (1,0)		
Brazīlija	419 (5,3)	418 (5,2)	-1 (2,2)	420 (5,3)	1 (2,1)		
Jaunzēlande	521 (2,2)	521 (2,3)	-1 (0,8)	522 (2,4)	1 (1,0)		
Itālija	537 (2,2)	537 (2,4)	0 (1,2)	538 (2,2)	1 (0,7)		
Dānija	539 (2,2)	539 (2,1)	0 (1,0)	540 (2,2)	1 (1,1)		
Portugāle	520 (2,3)	520 (2,3)	0 (0,8)	520 (2,1)	0 (0,8)		
Bulgārija	540 (3,0)	541 (3,1)	1 (1,5)	541 (3,1)	1 (1,6)		
Slovēnija	520 (1,9)	520 (1,9)	0 (0,7)	519 (1,8)	0 (0,9)		
Beļģija (flāmu)	511 (2,3)	511 (2,2)	0 (0,8)	510 (2,3)	0 (0,7)		
Somija	549 (2,4)	550 (2,6)	1 (0,8)	549 (2,4)	0 (0,8)		
Slovākija	529 (2,7)	530 (2,6)	1 (1,3)	529 (2,6)	0 (1,1)		
Spānija	521 (2,2)	522 (2,3)	1 (0,9)	520 (2,2)	-1 (0,8)		
Malta	515 (2,7)	515 (2,9)	1 (1,0)	513 (2,9)	-1 (1,2)		
Apvienotie Arābu Emirāti	483 (1,8)	484 (1,8)	1 (0,6)	482 (1,9)	-1 (0,6) ▼		
Norvēģija	539 (2,0)	540 (2,0)	1 (0,7)	538 (2,4)	-1 (1,2)		
Vācija	524 (2,1)	525 (2,1)	1 (0,7)	522 (2,0)	-2 (0,8) ▼		
Jordāna	381 (5,4)	381 (5,3)	1 (1,9)	379 (5,5)	-2 (1,6)		
Kazahstāna	504 (2,7)	505 (2,6)	2 (0,9)	502 (2,7)	-2 (0,7) ▼		
Lietuva	552 (2,3)	554 (2,5)	2 (1,3)	551 (2,7)	-1 (1,3)		
Irāna	413 (4,9)	414 (4,7)	1 (1,4)	411 (4,7)	-2 (1,1) ▼		
Zviedrija	544 (2,1)	546 (2,3)	2 (1,2)	542 (2,2)	-1 (1,0)		
Austrija	530 (2,2)	532 (2,4)	2 (0,9) ▲	528 (2,2)	-2 (0,8) ▼		
Katara	485 (3,7)	486 (3,7)	1 (1,2)	482 (3,8)	-3 (1,1) ▼		
Taivāna	544 (2,2)	546 (2,1)	2 (0,7) ▲	542 (2,2)	-2 (0,6) ▼		
Beļģija (franču)	494 (2,7)	497 (2,4)	2 (1,6)	492 (2,4)	-2 (1,6)		
Ziemeļmaķedonija	442 (5,3)	443 (5,4)	1 (1,1)	439 (6,0)	-3 (1,3) ▼		
Honkonga	573 (2,7)	577 (2,9)	4 (1,4) ▲	572 (2,6)	0 (1,3)		
Turcija	496 (3,4)	499 (3,6)	3 (1,4) ▲	494 (3,4)	-2 (1,2) ▼		
Čehija	540 (2,3)	542 (2,5)	3 (0,9) ▲	537 (2,4)	-3 (0,7) ▼		
Sauāda Arābija	449 (3,6)	450 (3,4)	2 (1,3)	443 (3,8)	-5 (1,6) ▼		
Makao	536 (1,3)	541 (1,0)	5 (1,3) ▲	534 (1,1)	-2 (1,1)		
Maroka	372 (4,5)	374 (4,1)	1 (1,7)	366 (4,7)	-6 (1,7) ▼		
Francija	514 (2,5)	519 (2,8)	5 (1,4) ▲	510 (2,6)	-4 (1,1) ▼		
Dienvēstārija	288 (4,4)	290 (4,5)	2 (1,1)	279 (4,5)	-9 (1,0) ▼		
Uzbekistāna	437 (2,9)	441 (2,9)	4 (1,3) ▲	430 (3,2)	-7 (1,5) ▼		
Kosova	421 (3,1)	424 (3,0)	4 (1,4) ▲	412 (3,1)	-9 (1,2) ▼		
Azerbaidžāna	440 (3,6)	446 (3,7)	6 (1,1) ▲	431 (3,7)	-10 (1,2) ▼		
Safidzinošās novērtēšanas dalībnieki							
Britu Kolumbija (Kanāda)	535 (3,5)	532 (3,8)	-3 (1,2) ▼	540 (3,6)	4 (0,8) ▲		
Alberta (Kanāda)	539 (3,6)	537 (3,6)	-2 (1,1)	543 (3,6)	5 (1,1) ▲		
Dubaja (AAE)	552 (1,5)	550 (1,6)	-2 (1,0)	554 (1,8)	2 (0,8) ▲		
Nūfaundlenda un Labradora (Kanāda)	523 (3,2)	522 (3,3)	-1 (2,0)	526 (3,3)	2 (2,0)		
Kvebeka (Kanāda)	551 (2,7)	551 (2,6)	0 (0,9)	552 (2,5)	1 (1,3)		
Abū Dabi (AAE)	440 (3,5)	441 (3,6)	1 (1,0)	438 (3,8)	-1 (1,1)		
Dienvēstārija 6. klase	384 (4,5)	386 (4,5)	1 (1,1)	381 (4,5)	-3 (1,5) ▼		

Standartkļūdas dotas iekavās.

Sasniegumi attiecīgā kognitīvā līmeņa uzdevumos ir statistiski nozīmīgi augstāki ▲

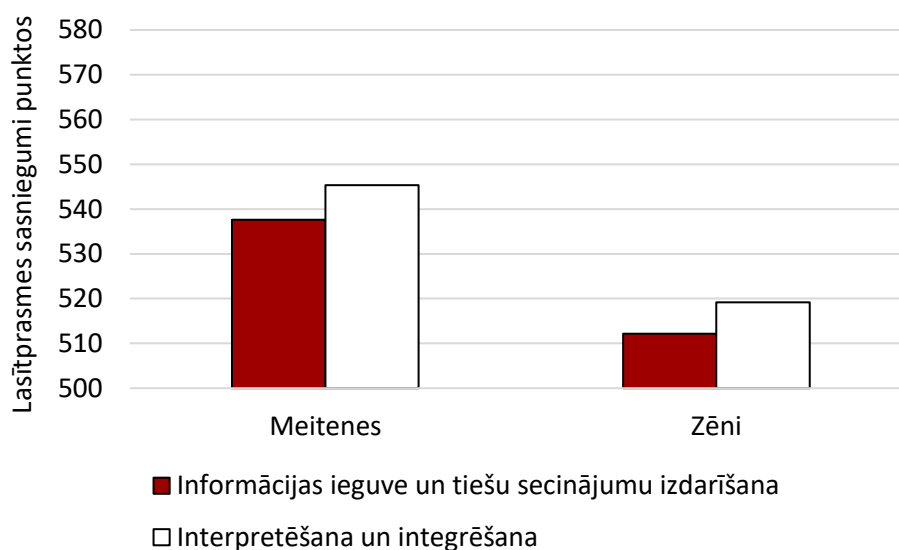
Informācijas ieguve un tiešu secinājumu izdarīšana

Sasniegumi attiecīgā kognitīvā līmeņa uzdevumos ir statistiski nozīmīgi zemāki ▼

Interpretēšana un integrēšana

Avots: <https://pirls2021.org/results>

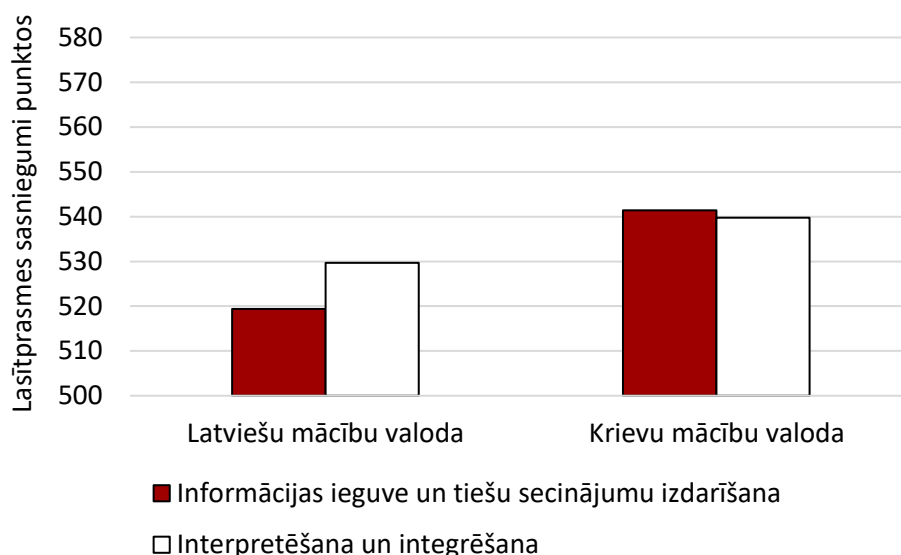
28. attēlā redzamas sasniegumu atšķirības starp Latvijas meitenēm un zēniem katrā kognitīvajā līmenī. Meitenēm interpretēšanas un integrēšanas kognitīvā līmeņa uzdevumos rezultāti ir statistiski nozīmīgi augstāki, kā arī abos kognitīvajos līmeņos meiteņu sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki par zēnu sasniegumiem.

28. attēls.

Latvijas meiteņu un zēnu vidējie sasniegumi atkarībā no uzdevumu kognitīvā līmeņa 2021. gadā

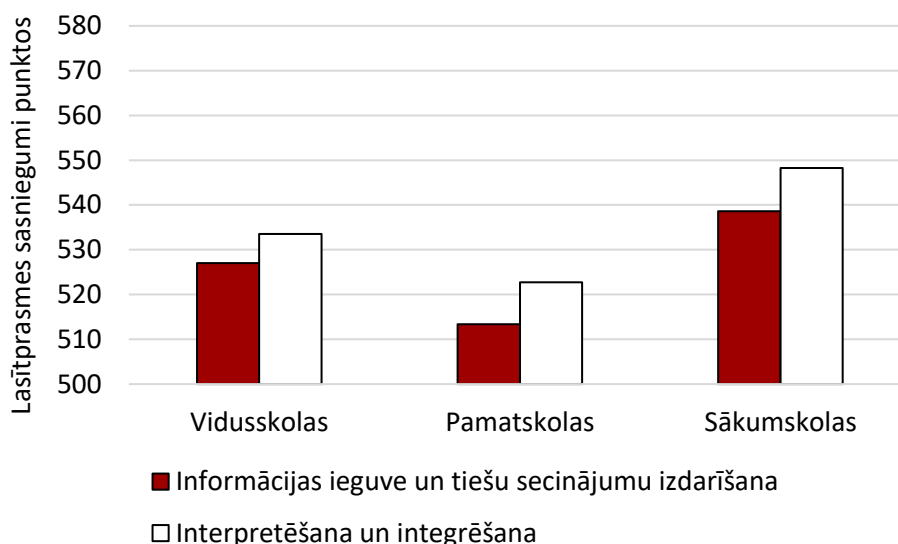
29. attēlā redzamas sasniegumu atšķirības Latvijā starp skolēniem ar latviešu un skolēniem ar krievu mācību valodu atkarībā no lasītprasmes uzdevumu kognitīvā līmeņa. Skolēniem ar krievu mācību valodu ir statistiski nozīmīgi augstāki vidējie lasītprasmes sasniegumi nekā skolēniem ar latviešu mācību valodu gan informācijas ieguves un tiešu secinājumu izdarīšanas kognitīvajā līmenī, gan interpretēšanas un integrēšanas līmeņa uzdevumos. Skolēniem ar latviešu mācību valodu interpretēšanas un integrēšanas uzdevumos ir statistiski nozīmīgi augstāki sasniegumi nekā informācijas ieguves un tiešu secinājumu izdarīšanas uzdevumos.

29. attēls.

Lasītprasmes sasniegumi skolēniem ar latviešu un skolēniem ar krievu mācību valodu Latvijā 2021. gadā atkarībā no lasītprasmes uzdevumu kognitīvā līmeņa

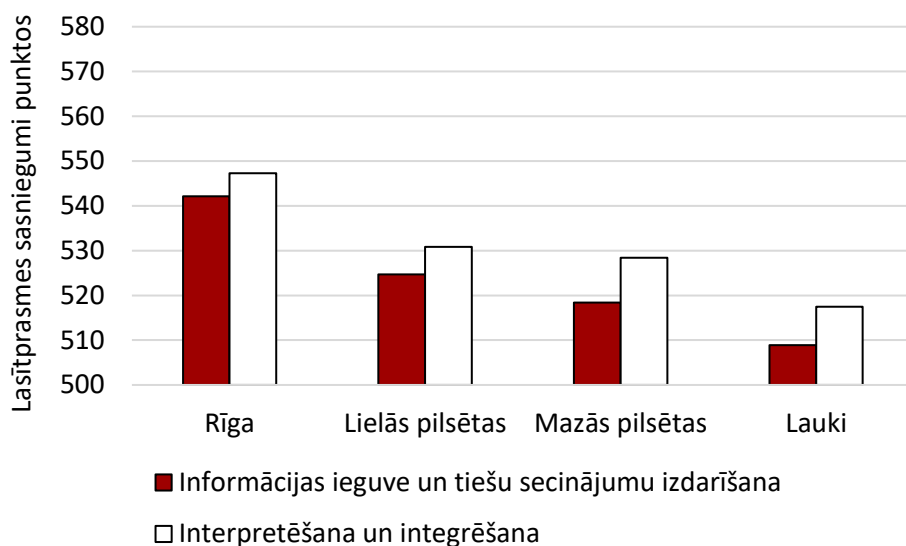
30. attēlā redzami Latvijas skolēnu vidējie lasītprasmes sasniegumi atkarībā no uzdevumu kognitīvā līmeņa un skolas tipa. Abu kognitīvo līmeņu uzdevumos sākumskolu skolēnu vidējie sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki par pamatskolu skolēnu vidējiem lasītprasmes sasniegumiem. Interpretēšanas un integrēšanas uzdevumos sākumskolu skolēnu vidējie sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki arī par vidusskolu skolēnu vidējiem lasītprasmes sasniegumiem.

30. attēls.

Vidējie lasītprasmes sasniegumi Latvijā 2021. gadā atkarībā no uzdevumu kognitīvā līmeņa un skolas tipa

Vidējie lasītprasmes sasniegumi atkarībā no uzdevumu kognitīvā līmeņa dažādās urbanizācijas grupās parādīti 31. attēlā. Abu kognitīvo līmeņu uzdevumos Rīgas skolēnu vidējie sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki par visu citu urbanizācijas grupu skolēnu sasniegumiem. Arī valstspilsētu skolēnu vidējie sasniegumi abu kognitīvo līmeņu uzdevumos ir statistiski nozīmīgi augstāki par lauku teritoriju skolēnu vidējiem sasniegumiem.

31. attēls.

Vidējie lasītprasmes sasniegumi Latvijā 2021. gadā atkarībā no uzdevumu kognitīvā līmeņa un skolas atrašanās vietas

SKOLĒNU ATTIEKSME PRET LASĪŠANU

Skolēnu attieksme pret lasīšanu *PIRLS 2021* pētījumā tika noskaidrota ar astoņu aptaujas jautājumu palīdzību (skat. 32. att.). Apkopojot skolēnu atbildes uz šiem jautājumiem, tika izveidots skolēnu attieksmes pret lasīšanu indekss ar trim kategorijām: pozitīva attieksme pret lasīšanu, neitrāla attieksme pret lasīšanu un negatīva attieksme pret lasīšanu.

Ko tu domā par lasīšanu? Cik lielā mērā tu piekrīti šiem izteikumiem?

Aizkrāso *vienu* aplīti katrā rindā.

	Pilnīgi piekrītu	Daļēji piekrītu	Daļēji nepiekrītu	Pilnīgi nepiekrītu
a) Man patīk runāt ar citiem cilvēkiem par to, ko es lasu	☐	☐	☐	☐
b) Es priecātos, ja kāds man uzdāvinātu grāmatu	☐	☐	☐	☐
c) Man šķiet, ka lasīt ir garlaicīgi	☐	☐	☐	☐
d) Es gribētu, lai man būtu vairāk laika lasīt	☐	☐	☐	☐
e) Man patīk lasīt	☐	☐	☐	☐
f) Lasot es daudz iemācos	☐	☐	☐	☐
g) Man patīk lasīt tekstus, kas liek man domāt	☐	☐	☐	☐
h) Man patīk, ja grāmata palīdz iztēloties citas pasaules	☐	☐	☐	☐

32. attēls.

Skolēnu attieksmes pret lasīšanu indeksu veidojošie aptaujas jautājumi

12. tabulā parādīts, kāds ir skolēnu īpatsvars katrā no attieksmes pret lasīšanu indeksa kategorijām *PIRLS 2021* pētījuma dalībvalstīs un kādi ir šo skolēnu grupu vidējie lasītprasmes sasniegumi. Tabula sakārtota pēc tā, cik liels valstī ir skolēnu īpatsvars ar pozitīvu attieksmi pret lasīšanu – jo vairāk tādu skolēnu, jo augstāka valsts pozīcija 12. tabulā. Redzams, ka valstu sakārtojums 12. tabulā ir atšķirīgs no sasniegumu ranga tabulas (skat. 6. tabulu). Piemēram, Singapūra skolēnu attieksmes pret lasīšanu indeksa tabulā atrodas vietā, kas ir zemāka par starptautiski vidējo šī indeksa vērtību, bet Singapūras skolēniem ir starptautiski visaugstākie lasītprasmes sasniegumi.

Skolēnu attieksmes pret lasīšanu indekss

☐ Testēšana veikta 5. klases sākumā

Valstis	Poziatīva attieksme pret lasīšanu		Neitrāla attieksme pret lasīšanu		Negatīva attieksme pret lasīšanu		Valsts vieta sasniegumu ranga tabulā
	Skolēnu īpatsvars (%)	Vidējie sasniegumi	Skolēnu īpatsvars (%)	Vidējie sasniegumi	Skolēnu īpatsvars (%)	Vidējie sasniegumi	
Kosova	85 (0,9)	426 (3,0)	13 (0,8)	407 (5,9)	2 ~	~ ~	50.
Uzbekistāna	83 (0,9)	446 (2,8)	15 (0,8)	403 (5,2)	2 ~	~ ~	48.
Albānija	81 (0,7)	517 (3,2)	17 (0,6)	503 (5,0)	2 ~	~ ~	33.
Ziemeļmaķedonija	70 (1,3)	446 (6,4)	24 (1,0)	443 (5,2)	6 (0,6)	435 (10,2)	46.
Irāna	66 (1,2)	424 (4,2)	29 (1,0)	400 (7,7)	5 (0,6)	356 (15,1)	52.
Azerbaidžāna	63 (1,1)	446 (3,8)	32 (0,9)	439 (4,5)	5 (0,5)	421 (10,3)	47.
Turcija	62 (1,2)	503 (3,3)	32 (1,0)	486 (4,9)	6 (0,4)	487 (6,4)	38.
Maroka	62 (1,7)	388 (4,4)	33 (1,6)	353 (6,8)	5 (0,9)	318 (10,6)	55.
Saūda Arābija	61 (1,2)	462 (3,6)	32 (1,1)	432 (5,2)	7 (0,5)	438 (6,7)	45.
Portugāle	60 (1,0)	520 (2,6)	34 (0,8)	518 (3,0)	6 (0,4)	525 (4,9)	28.
Melnkalne	59 (0,8)	495 (2,1)	33 (0,7)	483 (2,3)	8 (0,6)	472 (4,4)	41.
Gruzija	59 (1,2)	498 (2,9)	34 (0,9)	493 (2,9)	7 (0,7)	504 (8,6)	40.
Omāna	58 (1,1)	447 (4,0)	36 (1,0)	415 (4,6)	6 (0,4)	387 (8,5)	49.
Jordāna	55 (1,5)	394 (5,7)	34 (1,1)	369 (6,7)	10 (1,1)	356 (13,3)	53.
Spānija	54 (1,0)	527 (2,6)	35 (0,8)	517 (2,7)	11 (0,5)	509 (3,8)	27.
Kazahstāna	53 (1,0)	501 (2,6)	39 (0,8)	504 (3,4)	7 (0,4)	518 (5,8)	37.
Apvienotie Arābu Emirāti	53 (0,5)	501 (1,9)	37 (0,4)	469 (2,5)	10 (0,2)	464 (3,8)	43.
Bahreina	51 (1,0)	474 (3,7)	39 (0,9)	452 (3,9)	10 (0,5)	437 (6,9)	44.
Bulgārija	51 (1,4)	548 (3,4)	37 (1,3)	541 (4,2)	12 (0,7)	511 (5,5)	14.
Dienvidāfrika	50 (1,6)	312 (4,6)	40 (1,3)	275 (5,5)	11 (0,6)	262 (10,5)	56.
Katara	49 (1,1)	500 (4,0)	40 (0,9)	477 (4,6)	11 (0,6)	467 (5,5)	42.
Brazīlija	47 (1,6)	425 (6,0)	39 (1,3)	426 (6,2)	14 (0,8)	436 (7,9)	51.
Malta	46 (1,2)	516 (3,6)	39 (0,9)	517 (3,5)	15 (0,9)	510 (4,1)	30.
Serbija	45 (1,5)	516 (4,3)	40 (1,5)	514 (3,4)	16 (1,1)	508 (4,6)	32.
Ēģipte	44 (1,6)	406 (5,8)	45 (1,5)	370 (6,2)	12 (0,7)	346 (8,1)	54.
Itālija	41 (0,9)	541 (2,6)	42 (0,8)	536 (2,6)	17 (0,7)	533 (3,0)	19.
Izraēla	40 (1,0)	519 (2,6)	41 (0,8)	507 (2,9)	19 (0,8)	507 (3,1)	36.
Taivāna	39 (1,0)	560 (2,3)	43 (0,9)	537 (2,5)	19 (0,8)	526 (3,2)	11.
Jaunzēlande	38 (0,8)	532 (3,2)	44 (0,7)	521 (3,0)	18 (0,7)	511 (2,8)	26.
Kipra	37 (1,0)	517 (3,2)	41 (0,7)	511 (3,8)	21 (0,9)	501 (3,7)	34.
Francija	36 (1,1)	526 (2,8)	47 (0,9)	514 (2,8)	17 (0,7)	490 (3,7)	31.
Vācija	34 (0,9)	544 (3,2)	44 (0,9)	530 (2,5)	22 (0,7)	509 (3,1)	25.
Singapūra	33 (0,8)	607 (4,1)	47 (0,8)	586 (3,3)	20 (0,6)	560 (3,8)	1.
Austrija	32 (1,1)	539 (2,6)	46 (1,0)	530 (2,9)	22 (1,1)	517 (3,1)	21.
Beļģija (franču)	31 (1,1)	498 (3,9)	45 (0,9)	498 (3,2)	24 (1,0)	484 (3,2)	39.
Īrija	31 (1,0)	593 (3,6)	45 (0,9)	578 (2,9)	23 (0,9)	556 (3,1)	2.
Makao	31 (0,6)	553 (1,9)	48 (0,6)	535 (1,6)	21 (0,5)	512 (2,7)	20.
Honkongā	30 (0,9)	590 (2,9)	47 (0,8)	573 (3,0)	23 (0,8)	550 (4,0)	3.
Slovākija	29 (1,0)	530 (3,4)	45 (1,1)	534 (3,5)	26 (1,0)	523 (3,7)	22.
Austrālija	29 (0,9)	562 (3,8)	45 (1,0)	542 (2,8)	26 (0,9)	517 (3,2)	13.
Anglija	29 (0,8)	570 (3,7)	48 (0,9)	562 (2,8)	24 (1,1)	536 (3,4)	5.
Ziemeļīrija	28 (1,0)	585 (3,7)	47 (0,9)	570 (2,8)	25 (1,0)	542 (3,2)	4.
Slovēnija	28 (0,7)	530 (2,8)	50 (0,9)	521 (2,3)	23 (1,0)	507 (2,8)	29.
Čehija	27 (1,0)	540 (4,1)	49 (1,1)	545 (2,3)	23 (0,8)	530 (3,0)	15.
Beļģija (flāmu)	27 (0,9)	516 (3,3)	43 (0,7)	512 (2,8)	29 (1,0)	505 (2,6)	35.
Ungārija	27 (1,0)	555 (4,7)	46 (0,9)	539 (4,0)	28 (0,9)	527 (3,7)	16.
ASV	25 (1,4)	559 (8,6)	50 (1,4)	557 (6,3)	24 (1,4)	530 (6,7)	10.
Somija	23 (0,8)	563 (3,9)	46 (0,8)	555 (2,6)	30 (0,9)	533 (2,5)	8.
Polija	23 (1,1)	555 (4,0)	49 (1,2)	556 (2,5)	28 (1,0)	536 (3,3)	9.
Horvātija	23 (0,9)	560 (4,5)	52 (1,1)	557 (2,7)	25 (1,1)	554 (3,5)	6.
Lietuva	22 (0,8)	555 (3,6)	48 (0,9)	555 (2,8)	30 (1,0)	548 (2,5)	7.
Zviedrija	18 (0,6)	544 (4,1)	47 (0,9)	550 (2,6)	35 (0,9)	539 (2,5)	12.
Nīderlande	17 (0,9)	543 (3,9)	46 (1,0)	535 (2,7)	37 (1,1)	511 (3,4)	24.
Latvija	16 (0,8)	538 (5,3)	47 (1,2)	533 (2,7)	37 (1,0)	520 (2,8)	23.
Dānija	14 (0,7)	566 (4,2)	50 (0,9)	545 (2,5)	36 (1,1)	524 (3,0)	17.
Norvēģija	13 (0,6)	556 (4,2)	46 (0,8)	547 (2,4)	41 (1,1)	528 (2,4)	18.
Starptautiskais vidējais	42 (0,1)	513 (0,5)	40 (0,1)	501 (0,5)	18 (0,1)	491 (0,8)	
Salīdzinošās novērtēšanas dalībnieki							
Dubaija (AAE)	50 (0,9)	555 (2,2)	39 (0,7)	552 (2,4)	11 (0,4)	552 (4,1)	
Dienvidāfrikas 6. klase	47 (1,2)	413 (3,7)	42 (0,9)	362 (5,6)	11 (0,8)	360 (11,3)	
Abū Dabī (AAE)	46 (0,9)	474 (3,9)	41 (0,7)	416 (4,3)	13 (0,4)	414 (5,8)	
Alberta (Kanāda)	40 (1,4)	548 (4,2)	43 (1,3)	542 (4,1)	17 (0,8)	523 (4,7)	
Britu Kolumbija (Kanāda)	37 (1,1)	547 (3,7)	45 (1,1)	536 (4,4)	18 (1,0)	515 (4,7)	
Nūfaundlenda un Labradorā (Kanāda)	36 (1,4)	532 (4,4)	43 (1,1)	528 (3,4)	20 (1,0)	507 (5,3)	
Kvebeka (Kanāda)	36 (1,1)	559 (3,1)	45 (1,0)	552 (3,1)	19 (1,0)	536 (3,7)	

Standartkļūdas dotas iekavās.

Avots: <https://pirls2021.org/results>

Lai arī valstu izkārtojums starptautiskajā skolēnu attieksmes pret lasīšanu indeksa tabulā ir visai raibs, un augšgalā redzamas valstis ar salīdzinoši zemiem vidējiem lasītprasmes sasniegumiem, tomēr katrā rindā redzama sakarība, ka pozitīvāka attieksme pret lasīšanu ir saistīta ar augstākiem sasniegumiem lasītprasēm.

Latvijas skolēnu attieksme pret lasīšanu salīdzinoši ir diezgan negatīva – 37% klases skolēnu atrodas šajā indeksa kategorijā. Valstis ar līdzīgu skolēnu attieksmi pret lasīšanu kā Latvijā ir Zviedrija, Nīderlande, Dānija un Norvēģija. Sasniegumu ziņā no Nīderlandes neatšķiramies, bet Zviedrijas, Dānijas un Norvēģijas skolēnu lasītprasmes sasniegumi 2021. gadā bija augstāki par Latvijas skolēnu sasniegumiem, neraugoties uz salīdzinoši mazo skolēnu īpatsvaru pozitīvas attieksmes pret lasīšanu grupā.

REZULTĀTI UN SECINĀJUMI

Kopš 2016. gada Latvijas skolēnu sasniegumi lasītprasmē ir ievērojami pazeminājušies. 2021. gadā noticis sasniegumu samazinājums visās skolēnu grupās – gan augstu, gan zemu sasniegumu, gan pilsētās, gan laukos, gan zēniem, gan meitenēm, gan latviešu, gan krievu mācību valodām, gan augsta, gan zema sociālekonomiskā stāvokļa grupās. Aptuveni tāds pats sasniegumu kritums kā Latvijai ir arī Kazahstānai un Azerbaidžānai, lielāks ir vienīgi Dienvidāfrikai.

Pieaudzis skolēnu īpatsvars ļoti zemu sasniegumu zonā. 6% Latvijas skolēnu 2021. gadā nerasniedza *PIRLS* pētījumā definēto zemāko lasītprasmes līmeni. Tik liels šādu skolēnu īpatsvars 4. – 5. klasē Latvijā līdz šim nav ticis konstatēts. Īpaši zemi ir zēnu sasniegumi Latvijas laukos.

Zemāko lasītprasmes līmeni nerasniegušie skolēni būtu uzskatāmi par nesekmīgiem, jo viņi nevar mācīties, lasot tekstus. Tas nozīmē potenciālu nesekmību gandrīz visos mācību priekšmetos, sākot no 5. klases. Tas būtu uzlūkojams kā drauds visas izglītības sistēmas sniegumam (piemēram, pamata un vidējo izglītību ieguvušo jauniešu īpatsvars) un tālākajai Latvijas attīstībai visās jomās.

Lai arī vēl nekad *PIRLS* pētījumā Latvijas skolēnu sasniegumi nav bijuši tik zemi, tie joprojām ir virs dalībvalstu vidējā rādītāja. Starptautiskajā ranga tabulā *PIRLS 2021* pētījumā Latvija atrodas 23. vietā starp 56 dalībvalstīm. Par sasniegumu samazinājuma iemesliem laika posmā no 2016. līdz 2021. gadam var minēt *COVID-19* pandēmiju, ilgstošas attālinātās mācības un jauna mācību satura ieviešanu šajos apstākļos.

Latvijā tāpat kā citās valstīs ir skolēni gan ar ļoti augstiem, gan arī ar ļoti zemiem lasītprasmes sasniegumiem, un lielākajai daļai skolēnu sasniegumi ir virs skalas vai starptautiskā vidējā. Latvijā ir skolēni, kuru lasītprasmes sasniegumi atbilst augstāko sasniegumu valstu skolēnu sniegumam – tikpat labi lasītāji kā vidēji Singapūrā, Īrijā un Honkongā, tikai pie mums viņu ir mazāk. To pašu var sacīt arī par skolēniem ar zemiem sasniegumiem – Latvijā ir arī tādi skolēni, kuru lasītprasmes sasniegumi atbilst vidējiem Dienvidāfrikas skolēnu sasniegumiem, bet mūsu valstī šādu skolēnu ir salīdzinoši ļoti maz.

2021. gadā meiteņu un zēnu lasītprasmes sasniegumu starpība ir vislielākā, kāda Latvijas skolēniem līdz šim bijusi *PIRLS* pētījumā. Iemesls ir tas, ka zēnu sasniegumu kritums kopš 2016. gada bijis straujāks. Latvija ir valsts ar 8. lielāko sasniegumu starpību starp dzimumiem. *PIRLS 2021* pētījuma rezultātos redzams, ka zēnu zemie lasītprasmes sasniegumi ir globāla problēma.

Rīgas skolēnu vidējie lasītprasmes sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki gan par Latvijas lielo, gan mazo pilsētu, gan arī par lauku teritoriju skolēnu vidējiem sasniegumiem. Protams, neskatoties uz vidējiem rādītājiem, arī lauku skolās mēdz būt skolēni ar ļoti augstiem lasītprasmes sasniegumiem un Rīgas skolās – ar ļoti zemiem.

LITERATŪRA

Geske, A., Grīnfelds, A. (2006). *Izglītības pētniecība*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Geske, A., Ozola, A. (2007). *Sasniegumi lasītprasmē Latvijā un pasaulē*. Monogrāfiju sērija „Izglītības pētniecība Latvijā”, Nr. 5. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., Hooper, M. (2017). *PIRLS 2016 International Results in Reading*. USA: Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. Available: <https://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/international-results/>

Mullis, I. V. S., & Martin, M. O. (Eds.). (2019). *PIRLS 2021 Assessment Frameworks*. USA: Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. Available: <https://pirls2021.org/frameworks/home/reading-assessment-framework/overview/index.html>

Mullis, I. V. S., von Davier, M., Foy, P., Fishbein, B., Reynolds, K. A., & Wry, E. (2023). *PIRLS 2021 International Results in Reading*. USA: Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. Available: <https://pirls2021.org/results>

Ozola, A. (2017). *Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas pētījuma IEA PIRLS 2016 pirmie rezultāti par 4. klašu skolēnu lasītprasmi Latvijā un pasaulē*. Rīga: LU PPMF Izglītības pētniecības institūts. Pieejams: https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/Publikācijas/elektronisks_PIRLS2016_nacionalais_zinojums.pdf

Ozola, A. (Red.). (2020). *Skolēnu sasniegumi lasīšanā sākumizglītības posmā*. Monogrāfiju sērija “Izglītības pētniecība Latvijā” Nr.10. Rīga: LU PPMF Izglītības pētniecības institūts. Pieejams: https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/Publikācijas/PIRLS_2016_monografija_gatava_ar_vakiem.pdf

Reynolds, K. A., Wry, E., Mullis, I. V. S., & von Davier, M. (eds.) (2022). *PIRLS 2021 Encyclopedia: Education Policy and Curriculum in Reading*. Available: <https://pirls2021.org/>

von Davier, M., Mullis, I. V. S., Fishbein, B., & Foy, P. (Eds.). (2023). *Methods and Procedures: PIRLS 2021 Technical Report*. USA: Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. Available: <https://timssandpirls.bc.edu/pirls2021/methods>

Kur ir medus?

Vai cilvēki un savvaļas putni var strādāt kopā? Austrumāfrikā putns, kuru sauc par medusrādītāju, palīdz cilvēkiem atrast medu.

Medusrādītājs mīl ēst bišu vasku un kūniņas (bišu mazuļus) un vienmēr zina, kur atrast labu bišu stropu. Taču putns ir pārāk mazs, lai atvērtu stropu un piekļūtu lielajam gardās barības daudzumam tā iekšienē. Šeit tam noderīgas ir boranu ciltis. Viņi paši sagatavo visu savu ēdienu un laiku pa laikam vēlas ēst nedaudz svaiga medus. Lai iegūtu medu, viņiem ir jāsameklē savvaļas bišu strops un pašiem jāizņem medus no tā. Taču bišu stropus savvaļā sameklēt var būt grūti. Par laimi, boraniem palīdz medusrādītājs.

Savvaļas bites izveido savus stropus koka stumbru dobumos.

Iepazīsties ar putniem — medusrādītājiem

Skatoties uz medusrādītāju, tu nevarētu uzminēt, ka tas ir īpašs. Tas ir neizteiksmīgi brūnpelēkā krāsā ar baltiem plankumiem uz astes. Tas ir apmēram divdesmit centimetrus garš putns ar nelielu galvu un īsu knābi. Tā kā medusrādītājs nevar vienmēr iekļūt stropos, tas ēd arī augļus, tārpus un citus insektus.

Medusrādītājs tup uz zara.

Iepazīsties ar boranu cilti

Borani dzīvo Austrumāfrikā. Viņu mājas ir būvētas no zariem un pārklātas ar zāli. Borani ir pazīstami ar lopu audzēšanu, kas dod viņiem gaļu un pienu. Zeme Austrumāfrikā ir sausa, un lopiem nepietiek svaigas zāles, lai tie visu gadu varētu dzīvot vienā vietā. Tāpēc trīs vai četras reizes gadā borani ar saviem lopiem dodas uz jaunu dzīvesvietu. Viņi izjauc savas mājas lielās daļās un nes tās sev līdzi. Kad viņi ierodas jaunā vietā, viņi no jauna saliek kopā mājas. Taču viņu zemes kļūst arvien sausākas, un boraniem kļūst arvien grūtāk atrast pietiekami daudz svaigas zāles. Šī iemesla dēļ daži borani sāk meklēt jaunu dzīvi mazpilsētās un pilsētās.

Medus meklēšana

Kad putns vai borani vēlas doties pēc medus, viņiem ir signāli, kā vienam otru pasaukt. Boraniem ir īpaša svilpe, kuru var dzirdēt vairāk nekā viena kilometra attālumā. Medusrādītājs sauc cilvēkus, atkārtojot atkal un atkal divas dažāda augstuma skaņas: *tirr-tirr, tirr-tirr!*

Borans svilpj, lai sasauktu medusrādītāju.

Kad borani un medusrādītājs ir sagatavojušies, medības sākas. Putns aizlido ārpus redzesloka. Tad tas atgriežas un nosēžas vietā, kur to var redzēt. Tiklīdz kā cilvēki pienāk tam tuvāk, tas lido uz priekšu, rādot savas astes baltās spalvas.

Medusrādītājs dara zināmu boraniem, ka strops ir tuvu zemei, lidojot zem koku galotnēm. Ja tas lido augstāk, tas nozīmē, ka strops ir kokā.

Tad tas atkal nolaižas un gaida. Borani rada troksni, lai putns zinātu, ka viņi joprojām tam seko. Viņi svilpj, sit pa kokiem un skaļi sarunājas.

Tiklīdz viņi nonāk tuvāk stropam, medusrādītājs nolaižas arvien biežāk. Tas arī sāk nolaisties arvien tuvāk zemei. Tā borani var noteikt, ka viņi tuvojas stropam.

Visbeidzot, kad medusrādītājs nonāk pie bišu stropa, tas rada citādu skaņu. Tas klusu ar garām pauzēm starp skaņām saka boraniem: „Hei, mēs esam klāt!” Dažkārt tas lidinās apkārt stropam.

Borani iekur ugunsgrūdi. Ar kūpošu pagali viņi aizbiedē bites. Tad viņi atver stropu un savāc medu. Viņi atstāj medusrādītājam daudz vaska un kūniņu.

Ieguvēji ir abi

Borani saka, ka bez putna palīdzības bišu stropa atrašanai ir vajadzīgas gandrīz deviņas stundas. Dažkārt viņi vispār nevar atrast nevienu stropu. Taču, ja ceļu rāda medusrādītājs, medības ilgst trīs stundas un viņi gandrīz vienmēr atrod stropu. Bez boraniem medusrādītājs parasti spēj tikai nedaudz paknābāt pie bišu stropa ieejas. Taču ar cilvēku palīdzību, viņu radītajiem dūmiem un instrumentiem medusrādītājs var iekļūt daudz vairāk stropos!

Pavisam vieni

Medusrādītāji dažreiz dodas uz stropu vieni paši. Kad tie tā rīkojas, tie izvēlas mākoņainus un vēsus rītus, kad bites ir miegainas. Tad tie var uzreiz pielidot pie stropa, taču tie neuzturas tur ilgi. Bites var tos sadzelt, un tie neiegūst daudz barības.

Legēnda par medusrādītājiem

Borani stāsta stāstu par to, kas notiek, ja medusrādītājam neatstāj barību kā atalgojumu par stropa atrašanu. Nākamajā reizē, kad jūs sekojat tam, medusrādītājs aizvedīs jūs pie kaut kā patiešām bīstama — piemēram, leoparda kokā!

Pagātne un nākotne

Veids, kādā kopā strādā cilvēki un medusrādītāji, ir tik izdevīgs viņiem visiem, ka zinātnieki domā, ka viņi tā ir strādājuši ļoti ilgu laiku. Zīmējumi akmenī mums stāsta, ka afrikāņi ir meklējuši medu vairāk nekā 20 000 gadu.

Taču šī sadarbība starp putnu un cilvēku ir apdraudēta. Daudzi medusrādītāji tagad dzīvo dabas rezervātos, kur cilvēkiem ienākt ir aizliegts. Un borani pārceļas uz pilsētām, kur nopirkt cukura paciņu veikalā ir vieglāk nekā meklēt bišu stropus. Ir

novērots, ka medusrādītāji aicina cilvēkus medībās viņu pagalmos un nesaņem nekādu atbildi.

UZDEVUMI SKOLĒNU LASĪTPRASMES NOVĒRTĒŠANAI PAR TEKSTU „KUR IR MEDUS?”

Jautājumi Kur ir medus?

1. Ko ēdamu iegūst borani un medusrādītājs no bišu stropiem?

 1 Borani

 1 Medusrādītājs

2
1
0
8
9

2. Ko dara borani un medusrādītājs, lai palīdzētu viens otram?

 1 Borani

 1 Medusrādītājs

2
1
0
8
9

1
0
8
9

3. Kāpēc boraniem ir jādodas uz jaunu dzīvesvietu trīs vai četras reizes gadā?

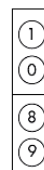
- A Lai atrastu ūdeni.
- B Lai atrastu medu.
- C Lai pabarotu savus lopus.
- D Lai pārdotu gaļu un pienu.

4. Uzraksti **dīvas** lietas, no kā ir būvētas boranu mājas.

- 1. _____
2. _____

5. Ko var uzzināt ierāmētajā tekstā „Iepazīsties ar boranu cilti”?

- A Kāpēc borani nedrīkst ienākt dabas rezervātos.
- B Kāpēc borani ir meklējuši medu tik ilgu laiku.
- C Kāpēc borani pārceļas uz dzīvi pilsētās.
- D Kāpēc zinātnieki ir pētījuši boranu dzīvi.

6. Kā borani sasauc medusrādītāju?

- A Viņi izmanto dūmu signālus.
- B Viņi sit pa kokiem.
- C Viņi lieto īpašu svilpi.
- D Viņi sauc putna vārdu.

7. Medusrādītājs sūta boraniem dažādas ziņas, veicot dažādas darbības. Aizpildi tukšās vietas tabulā.

	Ko dara medusrādītājs	Ko tas nozīmē boraniem
	Lido virs koku galotnēm.	
		Viņi tuvojas stropam.
		Viņi ir nonākuši pie stropa.

1
0
8
9

1
0
8
9

1
0
8
9

8. Kāpēc borani kurina ugunskuru?
- (A) Lai aizvestu putnu pie stropa.
 - (B) Lai bites dotos prom no stropa.
 - (C) Lai atvērtu stropu.
 - (D) Lai parādītu, ka atraduši stropu.

9. Kāda ir „Leģendas par medusrādītājiem” galvenā doma?
- (A) Medusrādītājs ir jāatalgo.
 - (B) Medusrādītājs ir ļoti gudrs putns.
 - (C) Medusrādītājam vienmēr ir jāseko.
 - (D) Medusrādītājs var būt bīstams.

10. Kāpēc medusrādītājs dodas uz stropiem no rīta, kad ir viens pats?
- (A) Jo ir vieglāk atrast stropus.
 - (B) Tajos ir vairāk kūniņu.
 - (C) Stropā nav bišu.
 - (D) Ir mazāka iespēja tikt sadzeltam.

11. Ko ir atraduši cilvēki, kas liecina, ka borani un medusrādītāji varētu būt strādājuši kopā tūkstošiem gadu?

1
0
8
9

12. Kāpēc sadarbība starp putnu un cilvēku ir apdraudēta?

- A Boraniem vairs nevajadzēs medusrādītājus.
- B Medusrādītājs vairs neseko boraniem.
- C Boraniem vairs negaršos medus.
- D Medusrādītājs ir atradis citu barību.

13. Izmanto izlasīto, lai paskaidrotu, ko medusrādītājam vajadzētu darīt nākotnē, ja vēl vairāk boranu pārcelsies uz dzīvi pilsētās.

1
0
8
9

SKOLĒNU BRĪVO ATBILŽU VĒRTĒŠANAS VADLĪNIJAS TEKSTAM „KUR IR MEDUS?”

Kur ir medus?

KUR IR MEDUS?, 1. UZDEVUMS

1. Ko ēdamu iegūst borani un medusrādītājs no bišu stropiem?

Teksta nolūks: iegūt un izmantot informāciju

Process: Koncentrēšanās uz tekstu un skaidri formulētas informācijas iegūšana

2 – Pilnīga izpratne

Atbildē norādīti ticami ieguvumi gan boraniem, gan medusrādītājam.

PIEZĪME VĒRTĒTĀJIEM: Atbildes, kurās ir JEBKURA no nepareizajām atbildēm kopā ar pareizajām, tiek vērtētas ar 0 punktiem.

Atbildes:

- **Borani:** medus
- **Medusrādītājs:** (*bišu*) vasks/kūniņas/bišu mazuļi

1 – Daļēja izpratne

Atbildē norādīti ticami ieguvumi vai nu tikai boraniem vai tikai medusrādītājam no iepriekšminētajām atbildēm.

0 - Nav izpratnes

Atbildē netiek norādīti precīzi ieguvumi ne boraniem, ne medusrādītājam, vai arī atbilde ir pārāk neskaidra.

Nepareizās atbildes:

- **Borani:** cukurs, ēdiens
- **Medusrādītājs:** augļi, tārpi, citi insekti, medus, bišu oliņas, ēdiens

Piemēri:

- **Borani:** *ēdiens no veikala*
Medusrādītājs: *kūniņas un augļi*
- **Borani:** *cukurs*
Medusrādītājs: *medus*

Citi kodi (kodi, kad nav atbildes)

8	Atbilde nav iesniegta. Jautājums ir nepareizi izdrukāts, bukletā trūkst lapas, vai ir kāds cits no skolēna neatkarīgs iemesls.
9	Neatbildēts jautājums.

KUR IR MEDUS?, 2. UZDEVUMS

2. Ko dara borani un medusrādītājs, lai palīdzētu viens otram?

Teksta nolūks: legūt un izmantot informāciju

Process: Ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana no teksta

2 – Pilnīga izpratne	
Atbildē norādīts veids, kā borani palīdz medusrādītājam un veids, kā medusrādītājs palīdz boraniem, no sekojošā pieņemamo atbilžu saraksta.	
<u>Veidi, kā medusrādītājs un borani palīdz viens otram:</u>	
PIEZĪME VĒRTĒTĀJIEM: Skolēni var arī pārfrāzēt saviem vārdiem. Atbildei jānorāda uz darbību, ko veic katrs (gan cilvēks, gan putns), kas nepārprotami palīdz otram.	
Veidi, kā borani palīdz medusrādītājam:	
<ul style="list-style-type: none">- Atver stropu/palīdz tam tikt iekšā stropā- Atstāj kūniņas un vasku/iegūst viņiem ēdienu- Aizbiedē bites (iekurot ugunsroku/radot dūmus)	
Veidi, kā medusrādītājs palīdz boraniem:	
<ul style="list-style-type: none">- Palīdz viņiem atrast stropu/medu/bites/ēdienu- Parāda viņiem, kur ir strops/lidinās apkārt stropam- Saka boraniem: “Hei, mēs esam klāt!” (klusu ar garām pauzēm starp skaņām)	
1 – Daļēja izpratne	
Atbildē norādīts vai nu veids, kā borani palīdz medusrādītājam, vai veids, kā medusrādītājs palīdz boraniem (pieņemamās atbildes skat. sarakstā iepriekš).	
0 – Nav izpratnes	
Atbildē netiek norādīts atbilstošs veids, kā borani palīdz medusrādītājam vai kā medusrādītājs palīdz boraniem. Atbildē dota darbība, bet nav paskaidrots kādā veidā ar to tiek palīdzēts.	
<u>Piemēri:</u>	
<ul style="list-style-type: none">- Borani: <i>palīdz medusrādītājam atrast ēdienu</i> [Ievērojiet, ka medusrādītājs ir tas, kurš <i>atrod</i> ēdienu (stropu). Borani tikai palīdz <i>piekļūt</i> ēdienam, kad strops jau ir atrasts.]- Medusrādītājs: <i>palīdz boraniem iegūt medu</i>- Borani: <i>svilpj</i>- Medusrādītājs: <i>tirr-tirr-tirr</i>	
Citi kodi (kodi, kad nav atbildes)	
8	Atbilde nav iesniegta. Jautājums ir nepareizi izdrukāts, bukletā trūkst lapas, vai ir kāds cits no skolēna neatkarīgs iemesls.
9	Neatbildēts jautājums.

KUR IR MEDUS?, 4. UZDEVUMS

4. Uzraksti divas lietas, no kā ir būvētas boranu mājas.

Teksta nolūks: legūt un izmantot informāciju

Process: Koncentrēšanās uz tekstu un skaidri formulētas informācijas iegūšana

1 – Pareiza atbilde

Atbildē norādīti zari un zāle kā divas lietas, no kurām ir būvētas boranu mājas.

PIEZĪME VĒRTĒTĀJIEM: Pieņemamie atbilžu varianti katram materiālam ir uzskaitīti. Atbildes, kurās ir JEBKURA no nepareizajām atbildēm kopā ar pareizajām, tiek vērtētas ar 0 punktiem.

Pieņemamās atbildes:

- Zari/žagari/nūjas
- Zāle/salmi/siens

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek norādīti abi pieņemamie/pareizie materiāli. Atbilde atkārtō vārdus no jautājuma, norādīti neatbilstoši materiāli vai arī tiem papildus pierakstītas pareizās atbildes.

Piemēri:

- medus un dubļi
- liellopu ādas un zari
- zāle un koki
- koka miza un lapas
- zari
- žagari, koka miza, zāle

Citi kodi (kodi, kad nav atbildes)

8	Atbilde nav iesniegta. Jautājums ir nepareizi izdrukāts, bukletā trūkst lapas, vai ir kāds cits no skolēna neatkarīgs iemesls.
9	Neatbildēts jautājums.

KUR IR MEDUS?, 7. UZDEVUMS

7. **Medusrādītājs sūta boraniem dažādas ziņas, veicot dažādas darbības. Aizpildi tukšās vietas tabulā.**

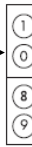

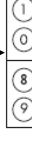
Ko dara medusrādītājs	Ko tas nozīmē boraniem
Lido virs koku galotnēm	
	Viņi tuvojas stropam.
	Viņi ir nonākuši pie stropa.

Teksta nolūks: legūt un izmantot informāciju

Process: Ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana no teksta

PIEZĪME VĒRTĒTĀJIEM: ŠĪ UZDEVUMA TRĪS DAĻAS TIEK VĒRTĒTAS ATSEVIŠĶI. KATRS ATBILŽU BLOKS TIEK VĒRTĒTS AR VIENU PUNKTU.

Tabulai ar pieņemamām atbildēm katrai no trim daļām un atbilstošajiem kodu blokiem jāizskatās sekojoši:

Ko dara medusrādītājs	Ko tas nozīmē boraniem	
Lido virs koku galotnēm	Strops/medus ir kokā/augstu kokā.	
Sāk nolaisties arvien tuvāk zemei VAI lido arvien mazākus attālumus/nolaižas arvien biežāk	Viņi tuvojas stropam.	
Rada jaunu (citādu) skaņu/klusu skaņu (ar garām pauzēm starp skaņām) VAI lidinās tam apkārt (stropam)	Viņi ir nonākuši pie stropa.	

7. **Medusrādītājs sūta boraniem dažādas ziņas, veicot dažādas darbības. Aizpildi tukšās vietas tabulā. (TURPINĀJUMS)**

1 – Pareiza atbilde	
Atbildē tiek parādīta izpratne, ka, lidojot virs koku galotnēm, medusrādītājs ziņo boraniem par stropa atrašanās vietu.	
Ko dara medusrādītājs	Ko tas nozīmē boraniem
Lido virs koku galotnēm	Strops/medus ir kokā/augstu kokā.
Sāk nolaisties arvien tuvāk zemei VAI lido arvien mazākus attālumus/nolaižas arvien biežāk	Viņi tuvojas stropam.
Rada jaunu (citādu) skaņu/klusu skaņu (ar garām pauzēm starp skaņām) VAI lidinās tam apkārt (stropam)	Viņi ir nonākuši pie stropa.
0 – Nepareiza atbilde	
Atbildē netiek parādīta izpratne par to, ko tas boraniem nozīmē, ka medusrādītājs lido virs koku galotnēm.	
<u>Piemēri:</u>	
- <i>Strops ir tuvu zemei.</i>	
- <i>Viņi saprot, kur ir strops.</i>	

7. **Medusrādītājs sūta boraniem dažādas ziņas, veicot dažādas darbības. Aizpildi tukšās vietas tabulā. (TURPINĀJUMS)**

1 – Pareiza atbilde	
Atbildē norādīta medusrādītāja rīcība, kas boraniem parāda, ka viņi tuvojas stropam.	
Ko dara medusrādītājs	Ko tas nozīmē boraniem
Lido virs koku galotnēm	Strops/medus ir kokā/augstu kokā.
Sāk nolaisties arvien tuvāk zemei VAI lido arvien mazākus attālumus/nolaižas arvien biežāk	Viņi tuvojas stropam.
Rada jaunu (citādu) skaņu/klusu skaņu (ar garām pauzēm starp skaņām) VAI lidinās tam apkārt (stropam)	Viņi ir nonākuši pie stropa.
0 – Nepareiza atbilde	
Atbildē netiek parādīta izpratne par to, ko medusrādītājs dara, lai boraniem parādītu, ka viņi tuvojas stropam.	
<u>Piemēri:</u>	
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Tas rāda savas astes baltās spalvas.</i> - <i>Tas pārtrauc lidot.</i> - <i>Tas lido tuvu zemei.</i> - <i>Svilpo.</i> 	

7. **Medusrādītājs sūta boraniem dažādas ziņas, veicot dažādas darbības. Aizpildi tukšās vietas tabulā. (TURPINĀJUMS)**

1 – Pareiza atbilde	
Atbildē norādīta medusrādītāja rīcība, kas boraniem parāda, ka viņi ir nonākuši pie stropa.	
Ko dara medusrādītājs	Ko tas nozīmē boraniem
Lido virs koku galotnēm	Strops/medus ir kokā/augstu kokā.
Sāk nolaisties arvien tuvāk zemei VAI lido arvien mazākus attālumus/nolaižas arvien biežāk	Viņi tuvojas stropam.
Rada jaunu (citādu) skaņu/klusu skaņu (ar garām pauzēm starp skaņām) VAI lidinās tam apkārt (stropam)	Viņi ir nonākuši pie stropa.
0 – Nepareiza atbilde	
Atbildē netiek parādīta izpratne par to, ko medusrādītājs dara, lai boraniem parādītu, ka viņi ir nonākuši pie stropa.	
<u>Piemēri:</u>	
- <i>Tas rada īpašu skaņu.</i>	
- <i>Tirr-tirr-tirr</i>	
- <i>Tas atrod stropu.</i>	
- <i>Hei, mēs esam klāt!</i>	

Citi kodi (kodi, kad nav atbildes)	
8	Atbilde nav iesniegta. Jautājums ir nepareizi izdrukāts, bukletā trūkst lapas, vai ir kāds cits no skolēna neatkarīgs iemesls.
9	Neatbildēts jautājums.

KUR IR MEDUS?, 11. UZDEVUMS

11. Ko ir atraduši cilvēki, kas liecina, ka borani un medusrādītāji varētu būt strādājuši kopā tūkstošiem gadu?

Teksta nolūks: legūt un izmantot informāciju

Process: Ideju un informācijas interpretēšana un integrēšana no teksta

1 – Pareiza atbilde
Atbildē ir norādīts uz zīmējumiem kā pierādījumu tam, ka borani un medusrādītāji sadarbojušies jau kopš seniem laikiem. <u>Piemēri:</u> <ul style="list-style-type: none">- zīmējumi- zīmējumi akmenī- afrikāņu zīmējumi- alu zīmējumi- gleznojumi uz sienām
0 – Nepareiza atbilde
Atbilde neparāda pareizo atbildi. Atbildē atkārtoti vārdi no jautājuma. <u>Piemēri:</u> <ul style="list-style-type: none">- akmens grebums/gravējums- grāmatas- medus- bišu stropi- bildes- Viņi labi sastrādājas.

Citi kodi (kodi, kad nav atbildes)	
8	Atbilde nav iesniegta. Jautājums ir nepareizi izdrukāts, bukletā trūkst lapas, vai ir kāds cits no skolēna neatkarīgs iemesls.
9	Neatbildēts jautājums.

KUR IR MEDUS?, 13. UZDEVUMS

13. Izmanto izlasīto, lai paskaidrotu, ko medusrādītājam vajadzētu darīt nākotnē, ja vēl vairāk boranu pārcelsies uz dzīvi pilsētās.

Teksta nolūks: legūt un izmantot informāciju

Process: Teksta satura, valodas un izmantoto elementu izvērtēšana

1 – Pareiza atbilde

Atbildē minētas galvenās sekas, ko medusrādītāji piedzīvos, ja vēl vairāk boranu pārcelsies uz dzīvi pilsētās – tiem vajadzēs meklēt ēdienu (kūniņas/stropus/vasku) vieniem pašiem.

Piemēri:

- *Viņiem stropi būs jāmeklē vieniem pašiem.*
- *Viņiem vajadzēs pašiem sev meklēt ēdienu.*

VAI arī atbildē minēts ticams veids, kā medusrādītāji varētu mainīt savus paradumus. Ierosināta kāda no sekojošām idejām:

- citu ēdienu atrašana, piemēram, vairāk ēst augļus, insektus, tārpus vai citus ēdienus, kas nav no stropiem
- citu drošu veidu atrašana, kā iegūt ēdienu no stropiem, piemēram, doties uz stropu no rītiem (kad ir mākoņains un vēss)
- citu partneru atrašana vai pārcelšanās uz citu vietu

Piemēri:

- *Viņi varētu ēst kaut ko citu, piemēram, insektus.*
- *Viņiem, iespējams, vajadzēs mainīt uzturu.*
- *Viņi varētu doties meklēt stropus agrāk no rīta.*
- *Viņiem vajadzēs atrast jaunus partnerus/citus cilvēkus, ar ko sadarboties.*
- *Viņiem vajadzēs pārcelties uz citu vietu, lai atrastu pietiekami daudz ēdiena.*

0 – Nepareiza atbilde

Atbildē netiek minēta piemērota medusrādītāju rīcība nākotnē.

Piemēri:

- *Viņi vairs neēdīs kūniņas.* [Ievērojiet, ka šī atbilde nav precīza. Atbilde nav pietiekama, jo netiek piedāvāta alternatīva rīcība.]
- *Viņiem vajadzēs sasaukt boranus.*
- *Medusrādītāji nomirs.*
- *Viņi dosies uz pilsētu.* [Ievērojiet, ka pārcelšanās uz pilsētu nav uzskatāma par pieņemamu, jo tekstā parādīts, ka viņi jau iepriekš to ir mēģinājuši, negūstot panākumus.]

Citi kodi (kodi, kad nav atbildes)

8	Atbilde nav iesniegta. Jautājums ir nepareizi izdrukāts, bukletā trūkst lapas, vai ir kāds cits no skolēna neatkarīgs iemesls.
9	Neatbildēts jautājums.

